

UNIVERSITEIT ANTWERPEN

FACULTEIT TOEGEPASTE ECONOMISCHE WETENSCHAPPEN

Het leesbevorderingsbeleid van het Vlaams Fonds voor de Letteren

Linde Dessoy

Masterscriptie voorgedragen tot het
bekomen van de graad van:
Master in de Toegepaste Economische
Wetenschappen – Cultuurmanagement

Promotor: Prof. dr. Annick Schramme
Bedrijfsbegeleider: Noemi De Clercq

Leesbevordering is niet alleen een kwestie van beleid, maar ook een kwestie van doen.

Iedereen Leest

That's what I love about reading: one tiny thing will interest you in a book, and that tiny thing will lead you to another book, and another bit there will lead you onto a third book. It's geometrically progressive – all with no end in sight, and for no other reason than sheer enjoyment.

Mary Ann Shaffer

Dankwoord

Ik wil de kans nemen om enkele mensen in de bloemetjes te zetten. Ten eerste wil ik Noemi De Clercq bedanken om een inspirerende en behulpzame stagebegeleidster te zijn. Ook bedank ik het Vlaams Fonds voor de Letteren om mij dit interessant onderwerp toe te vertrouwen.

Vervolgens bedank ik graag prof. Annick Schramme voor haar hulp en opbouwende feedback tijdens het schrijven van deze thesis. Ook bedank ik Barbara Delft om zoveel tijd te investeren in deze tekst en me steeds aan te moedigen.

Bovendien wil ik iedereen bedanken die tijd heeft vrijgemaakt om met mij een interview af te nemen.

Tot slot wil ik nog mijn ouders, zussen en vrienden bedanken om me steeds te steunen.

Abstract

Deze thesis werd geschreven voor het Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) dat na enkele jaren een beleidsanalyse wenst van haar eigen leesbevorderingsbeleid. Het VFL voert deze taak van leesbevordering uit sinds 2014. Om de projectsubsidies voor leesbevordering te verdelen werd een nieuwe adviescommissie (AC) in het leven geroepen: de AC Letteren en Samenleving. Specifiek wordt er onderzocht welke mate het leesbevorderingsbeleid van het VFL effectief en efficiënt was gedurende de eerste jaren dat het in werking is getreden en met behulp van welke aanpassingen dit kan beleid de komende jaren effectiever en efficiënter worden gemaakt.

In de eerste fase van het onderzoek worden de projecten van de voorbije jaren in kaart gebracht. Nadien volgt een beleidsanalyse die stap voor stap door het proces gaat. Zodoende komen de positieve en negatieve kenmerken van het huidige beleid naar boven.

Uit het onderzoek is gebleken dat de grootste sterkte van de projecten ligt in het contact met de kansengroepen. Het onderzoek maakte duidelijk dat er na enkele jaren met een open reglement meer prioriteiten gelegd mogen worden door eventueel opsplitsingen te maken binnen de projectsubsidies. Bovendien is er nood aan structureel gesubsidieerde leesbevorderingsorganisaties.

Executive summary

This dissertation is a thorough research of the manner in which the Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) has tackled their reading promotion policy in the last couple of years and how they might improve it in the future. The two key terms to guide this analysis are effectiveness and efficiency. The analysis runs through the entire process in order to highlight the positive and negative features of the current system.

Three years ago the VFL was assigned the job of governing the funds for reading promotion by the Flemish government. The VFL is in charge of the literary sector; it is therefore valid that the organisation should also handle reading promotion. As part of the arm's length principle the VFL is in charge of creating and verifying their own policy. Three years after the start of reading promotion the VFL requested a complete run-through of the projects that have received grants, the advisory committee and the assessment criteria. In order to do so, a detailed research of the projects was carried out. The first phase of this research was an analysis of the documents from the VFL. Moreover, semi-structured interviews were conducted with the different stakeholders. In view of this research a couple of projects were interviewed. Furthermore the members of the committee were interviewed as well. In addition, an employee of the VFL, the director of the VFL and the director of Iedereen Leest were interviewed. These stakeholders offer an array of opinions about the policy. In the end, all this information comes together to formulate new perspectives. Relying on these materials this dissertation offers recommendations for the future reading promotion policy.

The analysis first offers a brief history of the policy around reading promotion in Flanders and its different stakeholders, such as Iedereen Leest. Next, all the reading promotion projects from the past years are classified using different methods. For example, the projects are ranked according to the different target audiences of the reading promotion. In addition, a matrix visualises four possible approaches towards reading promotion: literacy, empowerment communication skills and reading pleasure. Most project focus on the latter and so do the committee members, but the three other approaches are useful still to consider in combination with disadvantaged groups as a target audience.

Consequently, the text passes through all the different phases of the process. Firstly there is an investigation of the advisory committee that was created in order to distribute the grants for reading promotion. The committee is called the Adviescommissie Letteren en Samenleving – advisory committee literature and society – and it has multiple tasks. Apart from deciding about the grants for reading promotion project, the committee also advises the VFL about diversity.

Secondly a detailed overview of the assessment criteria follows in order to get a grasp on the intentions behind the policy and the manner of evaluation. There are three major criteria. First of all, there is a special attention for disadvantaged groups. Especially projects that address non-native speakers or people in poverty have an advantage in the decision making process of the advisory committee. In addition, there is a special attention towards projects that are an experiment or projects that have a broad reach across the country. All in all there are not many strict assessment criteria. The unwritten rules and the customs of this advisory committee are revealed through the analysis of the different documents and the interviews with the committee members.

Next, there is an analysis of the different phases in the process of the different organisations that received a grant: how they started their project, addressed participants, conducted their project, ended their project etc.

Consequently, the comments from the interviews regarding the advisory committee, the assessment criteria, the results, the practicality of the process, communication etc. is used to formulate recommendations. The interviews were a useful tool to uncover the positive and negative features of the current system. In addition, the different stakeholders were asked to formulate their wishes regarding the future policy. No major changes were suggested but some proposals reoccurred.

A first shortcoming that became clear during this research is that there is want for structurally subsidized reading promotion organisations. Some organisations have turned reading promotion into their core business and it does not make sense to keep granting them short-term sums of money. Instead they need a more stable arrangement. That way the VFL will safeguard a more durable use of their funds.

Moreover, these reading promotion organisations or Iedereen Leest could help the smaller projects by offering guidance regarding the methods for reading promotion. The last couple of years have proven that this expertise about reading promotion is often lacking in the smaller projects. Nevertheless, these small projects are still valuable because they have such a good relationship with certain disadvantaged groups.

At the same time, the VFL should also keep an arrangement to grant projects that are an experiment. These grants for innovative projects would exist next to the structurally subsidized reading promotion organisations and the smaller projects that need guidance in expertise and a limited sum of money just to get them started. So, my recommendation is to divide the funds for reading promotion into three categories. These three categories are better suited to the current situation in the broader reading promotion field. For example, the position of Iedereen Leest has changed and due to the new Actieplan Leesbevordering reading promotion will be tackled more broadly in other domains as well, like for example in education. These changes also have an impact on the manner in which the VFL will deal with reading promotion in the future.

Besides these larger recommendations there are also some smaller changes that the VFL can integrate in the next couple of years. For example, they could set clearer goals for themselves.

In conclusion, the VFL has succeeded in reaching their most important goal; namely, making sure more people from disadvantaged groups find pleasure in the act of reading. Nevertheless through applying some adjustments this might even improve over the next couple of years.

Lijst van afkortingen

AC	adviescommissie
BC	beslissingscollege
BOC	beoordelingscollege
IL	Iedereen Leest
NPM	New Public Management
SL	Stichting Lezen
VAF	Vlaams Audiovisueel Fonds
VFL	Vlaams Fonds voor de Letteren

Lijst van figuren

Figuur 1	tabel aantal aanvragers per jaar	32
Figuur 2	taartdiagram verhouding gesubsidieerde versus niet-gesubsidieerde projecten 2014	33
Figuur 3	taartdiagram verhouding gesubsidieerde versus niet-gesubsidieerde projecten 2015	33
Figuur 4	taartdiagram verhouding gesubsidieerde versus niet-gesubsidieerde projecten 2016	34
Figuur 5	tabel type aanvrager 2014-2016	35
Figuur 6	tabel type aanvrager 2014	36
Figuur 7	tabel type aanvrager 2015	36
Figuur 8	tabel type aanvrager 2016	37
Figuur 9	staafdiagram type aanvrager 2014-2016	38
Figuur 10	tabel kinderen en volwassenen 2014-2016	39
Figuur 11	tabel type doelgroep gesubsidieerde projecten 2014-2016	41
Figuur 12	tabel type doelgroep niet-gesubsidieerde projecten 2014-2016	42
Figuur 13	matrix leesbevordering 2014	49
Figuur 14	matrix leesbevordering 2015	50
Figuur 15	matrix leesbevordering 2016	50
Figuur 16	tabel bereik 2014	52
Figuur 17	tabel bereik 2015	52
Figuur 18	tabel bereik 2016	53
Figuur 19	tabel benadering leesbevordering 2014, 2015, 2016	54
Figuur 20	schema de Peuter, de Smedt en Bouckaert	152
Figuur 21	geografische spreiding 2014	158
Figuur 22	geografische spreiding 2015	159
Figuur 23	geografische spreiding 2016	160

Inhoudsopgave

Dankwoord	i
Abstract	ii
Executive summary	iii
Lijst van afkortingen	vi
Lijst van figuren	vii
Inhoudsopgave	1
Inleiding	5
1. Context van het onderzoek	7
1.1. Het Vlaams Fonds voor de Letteren	7
1.2. Iedereen Leest	9
2. Onderzoeksopzet	12
2.1. Probleemstelling	12
2.2. Onderzoeksvraag	12
2.3. Onderzoeksmethoden	15
2.3.1. Beleidsanalyse	15
2.3.2. Semi-gestructureerd interview	16
2.3.2.1. De populatie	18
2.3.2.2. De vragenlijst	20
3. Theoretisch kader	21
3.1. New public management	21
3.2. Accountability	22
3.3. Beleid vanop afstand	23
3.4. Beleid gericht op doelgroepen en diversiteitsbeleid	24
3.5. Projectsubsidies	25
3.6. Werken met adviescommissies	27
3.7. Ongeschreven regels	30
4. In kaart brengen van de projecten	32
4.1. Alle aanvragen	32
4.1.1. Type aanvrager	34
4.1.2. Type doelgroep	39
4.2. Gesubsidieerde aanvragen	43

4.2.1. Beoogd doel	43
4.2.1.1. Onderdelen van de matrix	46
4.2.1.2. Matrix	49
4.2.2. Bereik	51
4.2.3. Benadering tot leesbevordering	53
4.3. Extra informatie	54
4.4. Tussentijdse bevindingen	55
4.5. Keuze van de geïnterviewde projecten	57
4.5.1. De Dagen: Silvie Moors	57
4.5.2. Uilensoep: Cindy Celis	58
4.5.3. Palhik Mana: Sarah Avci	58
4.5.4. Urban Woorden: Jasper Kinyentama	58
4.5.5. Kaleidoscopia: Ilke Verhelle	59
4.5.6. Buurtwerk 't Lampeke/kinderwerking Fabota: Saskia Wetzelaer	59
4.5.7. Bonangana: Guido Menten	59
4.5.8. VFG: Geert Vandewynckele	59
4.5.9. Platform solidariteit: Hulnara Khaynus	60
5. Analyse van het beleidsproces	60
5.1. Doelstellingen van het beleid	60
5.2. Initiële opzet van het beleid	63
5.3. Reglement leesbevordering	64
5.4. Samenstellen AC Letteren en Samenleving	68
5.5. Vastleggen werkwijze AC	70
5.6. Accountability	73
5.7. Advisering door de AC	74
5.7.1. Geschreven argumenten	74
5.7.2. Werking van de AC	78
5.7.3. De AC Letteren en Samenleving tijdens een vergadering (10 maart 2017)	85
5.7.4. Het subsidiedossier	87
5.7.5. Diversiteitsbeleid en doelgroepen	89
5.8. Het uitwerken van de projecten	92
5.8.1. Aanzet van de projecten	92
5.8.2. Drempels	93

5.8.2.1.	Het subsidiedossier	93
5.8.2.2.	Financiële aspecten	93
5.8.2.3.	Vrijwilligersbeleid	94
5.8.2.4.	De doelgroep kansarmen	95
5.9.	Communicatie door het VFL met de projecten	96
5.9.1.	Bekendheid van de projectmiddelen	96
5.9.2.	Communicatie met het VFL	97
5.9.3.	Over de geschreven adviezen	97
5.10.	Resultaten van de projecten	98
5.10.1.	Leesbevorderend karakter	98
5.10.2.	Bereiken van de doelgroep	100
5.10.3.	Bovenlokaal of experimenteel	104
5.10.4.	Partners	105
5.10.5.	Duurzaamheid	106
5.11.	Nazorg en expertisedeling	107
5.12.	Andere initiatieven van het VFL	108
5.12.1.	Residentieprojecten	109
5.12.2.	Doelgroepgerichte publicaties	109
5.13.	Veranderingen naar de toekomst	110
5.13.1.	Voorstellen van de geïnterviewden	110
5.13.2.	Structurele subsidies	112
5.13.3.	Actieplan leesbevordering 2017	114
6.	Resultaten van het onderzoek	116
6.1.	Beleidsaanbevelingen voor het VFL	116
6.1.1.	De AC	117
6.1.2.	Beleid	119
6.1.3.	Resultaten: effectiviteit en efficiëntie	121
6.1.4.	Reglement	125
6.1.5.	Structureel versus projectmatig	127
6.2.	Concrete aanbevelingen	128
7.	Conclusie	132
8.	Bibliografie	133
8.1.	Secundaire literatuur	133

8.2. Interviews	140
Bijlage 1: Addendum	142
Bijlage 2: Topiclist	147
Bijlage 3: Vragenlijst	148
Bijlage 4: Diepte-interviews	152
Bijlage 5: schema De Peuter, De Smedt en Bouckaert	153
Bijlage 6: Waarden van de gesubsidieerde projecten in de matrix	153
Bijlage 7: Extra informatie over het financiële plaatje	156
Bijlage 8: Geografische spreiding	158

Inleiding

Lezen is “bevorderend” voor het welzijn van een persoon; het helpt je vooruit in het leven. Studies tonen aan dat lezen een positief effect heeft op zowel je gezondheid, je persoonlijkheid, je sociaal welzijn als je denkvermogen (BOP, 12). Een recente wetenschappelijke studie door onderzoekers op Yale toonde aan dat mensen die iedere dag 30 minuten lezen langer leven omdat er een relatie is tussen lezen en je gezondheid (van Wonderen, 2016, geen paginanummers). Een ander onderzoek, door onderzoekers op Kensington University, toonde aan dat mensen die lezen een groter empathisch vermogen ontwikkelen (Turner, 2017, geen paginanummers). Al bij al zijn er redenen genoeg te bedenken om leesbevordering als een belangrijk initiatief te zien dat best door verschillende actoren actief wordt opgenomen.

Sinds 2014 werd leesbevordering als taak door de Vlaamse overheid toegevoegd aan de opdrachten van het Vlaams Fonds voor de Letteren (addendum 2013, bijlage 1). Dit leesbevorderingsbeleid van het VFL gebeurde concreet door een som subsidiegelden te verdelen onder projecten die rond leesbevordering werken. Welk project al dan niet subsidie ontving werd beslist door een nieuw opgestelde adviescommissie Letteren en Samenleving. De naam van de AC Letteren en Samenleving toont aan dat het om meer gaat dan enkel leesbevordering. De regeling wil namelijk specifieke kansengroepen aanspreken: mensen met een migratieachtergrond en kansarmen. In 2016 oormerkte het VFL nog een som subsidiegelden voor doelgroepgerichte publicaties.

Het mandaat van commissieleden bij het VFL bedraagt standaard vier jaar. Dit wil zeggen dat er volgend jaar een grondige wijziging van de samenstelling van de commissie zal worden doorgevoerd. Voor de volgende periode van vier jaar wil het VFL evalueren hoe ze de taak van leesbevordering concreet wensen aan te pakken en of er bijstellingen wenselijk zijn. In deze thesis geef ik een beschrijving en analyse van hoe dit proces al verlopen is sinds de start in 2014. Ik onderzoek specifiek het leesbevorderingsbeleid van het VFL terwijl ik dit in een bredere wetenschappelijke context van beleid plaats.

Voordat het VFL de taak van leesbevordering op zich kreeg, was het Vlaamse leesbevorderingsbeleid erg versplinterd. Toen de beslissing genomen werd om te evolveren

naar een geïntegreerd beleid rond leesbevordering en de middelen hiervoor te centraliseren bij het VFL werd er ook beslist om Iedereen Leest onder het fonds te brengen. De core business van IL is leesbevordering, maar daarnaast hield het VFL zelf nog projectmiddelen in handen voor leesbevordering. In deze thesis ligt de nadruk op deze projectsubsidies en de manier waarop deze werden toegekend op basis van het advies van de AC Letteren en Samenleving. Met behulp van een procesanalyse van de vorige periode, kom ik tot voorstellen voor de toekomst. Specifiek onderzoek ik hoe het leesbevorderingsbeleid van het VFL vorm kreeg en hoe het haar manier van werken in de komende periode verder kan optimaliseren. Hierbij ligt de focus op de effectiviteit en de efficiëntie van het systeem.

Als aanzet ben ik door de beschikbare beleids- en vergaderdocumenten en cijfermateriaal gegaan. Vervolgens heb ik uitgebreid de verschillende projecten die een aanvraag hebben ingediend in kaart gebracht. Het VFL wenste dit overzicht om een beter zicht te krijgen op de manier waarop de subsidies de voorbije jaren werden verdeeld. Verder ben ik, aan de hand van interviews met de verschillende stakeholders op zoek gegaan naar de pijnpunten en de succesfactoren. Zodoende ben ik tot verschillende aanbevelingen gekomen die het VFL kan meenemen in de toekomst.

1. Context van het onderzoek

1.1. Het Vlaams Fonds voor de Letteren

Op het einde van de 20ste eeuw werden er in Vlaanderen twee fondsen opgericht: het VFL, voor literatuur, en het VAF, voor film. De verfondsing is een decentralisatietool waardoor de inmenging van de politiek in de culturele sector afneemt (Schramme, 2015, p. 35). Het zit namelijk zo dat fondsen een “minder gepolitiseerd en meer afstandelijk beleid” hebben dan in het ministeriële beleid waar de minister de beslissing neemt (Schramme, 2015, p. 35). De fondsen hebben hun eigen rechtspersoon en bestuur waardoor ze verder weg staan van de politiek (Schramme, 2015, p. 35). Het woord “verfondsing” betekent “beleid op afstand” (Schramme, 2015, p. 55). Voor hun beleid zijn de fondsen zelf verantwoordelijk, wat een hele vrijheid biedt in de verdeling van de middelen. “Beleidsvorming en beleidsbepaling liggen bij een en dezelfde instantie” (Schramme, 2015, p. 55). Het VFL is met andere zelf verantwoordelijk voor het opstellen van structuren, zoals de AC Letteren en Samenleving.

Over het algemeen heeft een fonds veel vrijheden, maar er treedt nog enigszins een beperking op omdat ze zich binnen de fondsen wel moeten houden aan de grote beleidslijnen die de minister opstelt (Schramme, 2015, p. 55). Het VFL heeft namelijk een overeenkomst met de minister. Zo moet het VFL jaarlijks bijvoorbeeld een “gedetailleerd activiteit- én financieel verslag” en een jaarverslag indienen (Viskens & Schramme, 2012, p. 8). Een fonds heeft een “political accountability” tegenover de overheid (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 11).

Je kan de missie van het VFL als volgt in enkele woorden samenvatten: “een integraal en geïntegreerd letterenbeleid”. “Een ‘integraal’ beleid bestrijkt het beoogde terrein zo volledig mogelijk, het is omvattend en volledig” (Schramme, 2015, p. 43). “Een ‘geïntegreerd’ beleid sluit zo goed mogelijk aan bij andere beleidsterreinen” (Schramme, 2015, p. 43). Het VFL probeert de gehele waardenketen van de literaire sector te betrekken in hun werking en te ondersteunen. Deze opdracht kregen ze specifiek van de Vlaamse overheid voor de beleidsperiode 2012-2015 (VFL, Voorstel Meerjarenplan 2016-2020, p. 4).

De laatste jaren is het VFL zijn opdracht breder gaan invullen. Op een symbolisch manier ziet het VFL dit als volgt:

Het (VFL) evolueerde de jongste jaren bovendien nog meer van de louter subsidiërende organisatie die het oorspronkelijk was, naar een knooppunt, een katalysator en een bemiddelaar, en vervult daarbij zeer uiteenlopende functies (VFL, Voorstel Meerjarenplan, p. 5).

Eén van die nieuwe functies die het VFL als een katalysator wil vervullen, is leesbevordering. Hoewel deze taak de laatste jaren vooral als subsidiërende instantie werd ingevuld, waren er ook initiatieven – zoals de schrijvers in residentie, de inspiratiedag i.s.m. IL,... – waarbij het VFL een trekkersrol opneemt.

Voor de huidige beleidsperiode heeft het VFL een aangepaste missie die haar werking en de beoogde doelen duidelijk maken:

Het VFL draagt via een geïntegreerd letterenbeleid zorg voor een dynamisch en divers letterenveld, waarbij de auteur en de lezer centraal staan. Het wil een breed toegankelijk literaire landschap mogelijk maken en de Vlaamse literatuur meer zichtbaarheid geven in binnen- en buitenland. Samenwerking met sterke partners, in het letterenveld én over beleidsdomeinen heen en met respect voor de eigenheid van elke speler, is hiervoor een noodzakelijke voorwaarde. Daarbij lopen kwaliteit, professionaliteit en diversiteit steeds als een rode draad door alles wat het VFL doet en waar het VFL voor staat (VFL, Voorstel Meerjarenplan 2016-2020, p. 5).

Diversiteit staat centraal in deze missie, samen met kwaliteit en professionaliteit vormen deze kenmerken een “rode draad” in de werking. Naast de ambitie om het Vlaamse literaire veld duurzaam te maken, te internationaliseren en ondernemerschap te stimuleren, wil het VFL ook aandacht voor diversiteit aanwakken (VFL, Voorstel Meerjarenplan, p. 5). Het VFL wil diversiteit doortrekken in haar hele werking en de projectsubsidies voor leesbevordering vormen daar een duidelijke aanzet voor (Noemi De Clercq, 12/04/2017, Berchem). De focus op diversiteit is namelijk nauw gelinkt aan het leesbevorderingsbeleid waar kansengroepen een prioriteit zijn. De drie voornaamste criteria voor de leesbevorderingsprojecten van het VFL zijn dat de projecten kansengroepen aanspreken, een experiment zijn of dat ze een bovenlokaal bereik hebben (VFL, reglement 2017, p. 1).

1.2. Iedereen Leest

Iedereen Leest werd opgericht in 2002 met de taak een “coördinator en uitvoerder” te zijn “van een aantal bestaande leesbevorderende projecten en campagnes” (IL, meerjarenplan 2016-2020, p. 4). Over de jaren heen heeft IL enkele bekende leesbevorderende projecten en campagnes uitgevoerd over heel Vlaanderen zoals bijvoorbeeld Gedichtendag, Boekbaby’s, kinder- en jeugdjury en de jeugdboekenweek (vanaf 2017: jeugdboekenmaand).

Vanaf 2014, toen het VFL de taak voor leesbevordering kreeg als onderdeel van hun geïntegreerd letterenbeleid, werd IL ook gesubsidieerd vanuit het VFL (addendum 2013, p. 4). IL voert het een substantieel deel van de taak van leesbevordering uit voor het VFL. In de beheersovereenkomst die in 2013 getekend werd door het VFL, IL en de Vlaamse regering staat er dat de twee organisaties elkaar zullen steunen in het realiseren van hun doelstellingen (addendum 2013, p. 1). Bovendien werd er beslist om op zoek te gaan naar een “gezamenlijke huisvesting” (IL, meerjarenplan 2016-2020, p. 8).

Voor dit onderzoek is het van belang om de werking van IL kort te schetsen en hun positie binnen leesbevordering te kaderen. Het is interessant om stil te staan hoe deze werking van IL zich verhoudt tot de projectsubsidies van het VFL. In het meerjarenplan van 2016-2020 staat de taakomschrijving voor IL door het VFL als volgt omschreven:

Het VFL verwacht van Stichting Lezen (nu: IL) dat zij een overkoepelend breed gedragen en slagkrachtig leesbevorderingsbeleid in Vlaanderen coördineert en hiertoe een ambitieus, resultaatgericht en beleidsdomeinoverschrijdend beleid uitbouwt met duidelijke accenten. (...) Het VFL wil dat SL in alle aspecten van haar werking duidelijk aandacht heeft voor de culturele en maatschappelijke diversiteit en het bereiken van kansengroepen en mede in functie daarvan de mogelijkheden van de hedendaagse technologische en digitale ontwikkelingen integreert en benut. Als centraal expertise- en ervaringscentrum moet SL inspiratie aanbieden, andere spelers motiveren om proactief stappen te zetten naar kansen en doelgroepen en een knooppunt zijn van een breed netwerk. Om haar doelstellingen te verwezenlijken, werkt SL zoveel mogelijk samen met professionele spelers zowel binnen als buiten het letterenveld. Een breed draagvlak en een wijd vertakt netwerk zijn noodzakelijk om lezen en leesbevordering de

komende jaren prominenter op de agenda te zetten. SL helpt ook de leesbevorderende functie in de werking van organisaties verder uit te bouwen en zet in het kader van lokaal cultuurbeleid verder in op samenwerking met bibliotheken, scholen, steden en gemeenten (IL, meerjarenplan 2016-2020, p. 5).

Het VFL vraagt dus onder andere aan IL om in te zetten op digitale ontwikkelingen voor het leesbevorderingsbeleid. Ook ziet het VFL de taak van IL duidelijk als een overkoepelende rol die belangrijke samenwerkingen aangaat met andere sectoren en beleidsniveaus: namelijk de bibliotheeksector, onderwijs en het lokaal cultuurbeleid op gemeenteniveau. Tot slot wordt er door het VFL aan IL gevraagd ook aandacht te hebben voor diversiteit in hun leesbevorderingsbeleid. “Beide organisaties vinden elkaar in nieuwe en volgehouden inspanningen ten bate van kwetsbare groepen in de samenleving” (VFL, rapportering samenwerking VFL-SL 2014, p. 2). Zowel IL als het VFL hebben aandacht voor doelgroepen in hun aanpak van leesbevordering:

Net zoals het VFL vertrekt IL voor haar meerjarenplan vanuit de samenleving zoals die zich vandaag ontwikkelt. Maatschappelijke uitdagingen zoals armoede, laaggeletterdheid, participatiedrempels en uitsluitingsmechanismen worden in het vizier genomen (IL, meerjarenplan 2016-2020, p. 7).

IL vervult verschillende rollen in het leesbevorderingsproces. Ze zijn “een referentieorganisatie rond lezen en leesbevordering” (IL, Monitoringsplan 2016, p. 4). Ten eerste “als coördinator neemt Iedereen Leest het voortouw in het breed gedragen leesbevorderingsbeleid” (IL, Monitoringsplan 2016, p. 6). Ze staan in contact met andere sectoren en moedigen hen aan om ook leesbevordering mee op te nemen, “met verenigde krachten” (IL, Meerjarenplan 2016-2020, p. 3). Ten tweede willen ze ook een inspirator zijn in het leesbevorderingsbeleid (IL, Meerjarenplan 2016-2020, p. 3). Verder beschikken ze over expertise over leesbevordering (IL, Meerjarenplan 2016-2020, p. 3). Ze zijn namelijk ook een kenniscentrum over jeugdliteratuur en leesbevordering (IL, meerjarenplan 2016-2020, p. 4). Deze laatste rol, namelijk een kenniscentrum zijn, willen ze de komende jaren nog meer uitwerken.

Aan de start van de nieuwe beleidsperiode in 2015 heeft IL beslist om leesbevordering aan te pakken vertrekkende vanuit één duidelijke slogan “Meer leesplezier, meer lezers!”. De

basisgedachte is dat je eerst moet zorgen dat mensen lezen met plezier associëren, dat is het fundament. “Want wie graag leest, wil meer lezen en wie meer leest, leest beter” (IL, Monitoringsplan 2016, p. 4). Leesbevordering staat voor IL dus gelijk aan leesplezier. Ook hun naamswijziging naar “Iedereen Leest” maakt hun belangrijkste doel duidelijk: iedereen met plezier aan het lezen zetten.

IL zit samen met het VFL in het BoekenOverleg¹ dat in 2017 een nieuw actieplan leesbevordering voorstelde. Met dit actieplan stelt de literaire sector zichzelf de ambitie om leesbevordering aan te pakken over beleidsgrenzen heen en op een duurzame manier (BoekenOverleg, 2017, p. 2).

1

“In het BoekenOverleg, drie- tot viermaal dat jaarlijks samenkomt, zitten vertegenwoordigers van alle belangrijke partners in het boekenvak: auteurs, uitgevers, openbare en erfgoedbibliotheken, erfgoedzorgers, leesbevorderaars, boekverkopers, beroepsorganisaties, etc. Hoofddoelstelling is dat de boekensector tegenover externe partners (politiek, andere sectoren en betrokkenen) zo mogelijk met één stem spreekt, wat die stem krachtiger maakt. Daarnaast wisselen de deelnemers aan het BoekenOverleg informatie uit over hun activiteiten en projecten” (Vlaamse erfgoedbibliotheek, geen paginanummers).

2. Onderzoeksopzet

Voor mijn methodologie heb ik me gebaseerd op de *Handleiding beleidsevaluatie* (2007) van Bart de Peuter, Joris de Smedt en Geert Bouckaert. Deze onderzoekers vinden het essentieel om beleidsevaluatie in een “systematische en verantwoorde set van methoden” te bevatten (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 23).

2.1. Probleemstelling

Stilstaan bij het motief van een beleidsanalyse is erg belangrijk omdat het “motief achter een evaluatie bepaalt (...) op welke wijze de resultaten en conclusies van de evaluatie gebruikt zullen kunnen worden” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 34). In dit geval gaat het om een beleidsevaluatie van een beleid dat nog niet lang geleden van start ging en nu geëvalueerd moet worden. Na de start in 2014, wenst het VFL drie jaar later een evaluatie van de commissie, de output van de projecten en het reglementaire kader. Deze redenering van het VFL sluit aan bij één van de motieven voor een beleidsevaluatie die de Peuter, de Smedt en Bouckaert aanhalen, namelijk “ondersteuning van beleidsplanning” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 31). Deze aanzet van het onderzoek heeft tot gevolg dat er “alternatieve beleidsinitiatieven” kunnen worden voorgesteld op het einde van het onderzoek (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 31).

Deze thesis is overigens een “praktijkgericht onderzoek” waarbij er een specifieke situatie die zich in de praktijk voordoet wordt geanalyseerd (Neckebroeck, Vanderstraeten & Verhaeghe, 2015, p. 17). Het is een onderzoek in de diepte dat een beschrijvend en gedetailleerd beeld zal vormen van de situatie (Neckebroeck, Vanderstraeten & Verhaeghe, 2015, p. 64).

2.2. Onderzoeksvraag

Een beleidsonderzoek door een overheidsinstantie neemt meestal de volgende twee kernvragen mee, namelijk: “Doen we de dingen goed?” en “Doen we de goede dingen?” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 22). Dit zijn ook de vragen die initieel aan de basis liggen van dit onderzoek. Door deze vragen te stellen en te beantwoorden kan het VFL haar

eigen “rol beargumenteren en verantwoorden” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 22).

Specifiek wordt in deze thesis onderzoek gedaan naar de projectsubsidies voor leesbevordering door het VFL in de laatste drie jaar en in hoeverre de leesbevorderingsdoelstellingen bereikt werden. De hoofdvraag is:

In welke mate was het leesbevorderingsbeleid van het VFL effectief en efficiënt gedurende de eerste jaren dat het in werking is getreden en met behulp van welke aanpassingen kan dit beleid de komende jaren effectiever en efficiënter worden gemaakt?

De betekenis van effectief is hierbij: “de relatie tussen de prestaties of de activiteiten enerzijds en de resultaten, zoals vooropgesteld in de (...) doelen (...) en doelstellingen” (Van Aerschot, 2004, geen paginanummers). Effectiviteit staat voor de deelvraag: “De goede dingen doen” (Van Aerschot, 2004, geen paginanummers).

De betekenis van efficiënt is: “de verhouding tussen de prestaties of de activiteiten enerzijds en de hiervoor ingezette middelen anderzijds” (Van Aerschot, 2004, geen paginanummers). Efficiëntie staat voor de deelvraag: “De dingen goed doen” (Van Aerschot, 2004, geen paginanummers). Deze efficiëntie is veelal interessant om te bekijken bij de projecten zelf en in hoeverre ze hun subsidie productief hebben ingezet. Efficiëntie wijst overigens niet alleen op het financiële, maar is “tevens (...) een factor van kwaliteit” (Van Hooland, 2003, p. 181).

Een beleidsevaluatie incorporeert regelmatig deze twee begrippen. “Na uitvoering van het beleid komt beoordeling aan de hand van de zakelijke criteria effectiviteit (en) efficiëntie” (Van Hooland, 2003, p. 181).

Het testen van de effectiviteit en efficiëntie gebeurt op basis van drie niveaus uit de praktijk: op het niveau van het VFL, op het niveau van de AC en op het niveau van de organisaties. Er werden deelvragen opgesteld voor deze drie niveaus. Voor het onderzoek van de AC Letteren en Samenleving werden de volgende vragen opgesteld: op welke manier ging de AC te werk? Welke criteria waren belangrijk bij de beoordeling van de dossiers die de organisaties opstuurden? Door de AC nauwlettend te onderzoeken en hun verschillende verslagen door te

nemen, vallen er bepaalde tendensen op. Deze tendensen zijn belangrijk binnen een beleidsanalyse (Herold, 2013, p. 2). Het reglement voor de leesbevorderingsprojecten is breed en er worden slechts een paar voorwaarden opgelegd. Heeft de AC daardoor gedurende de jaren een ongeschreven set van regels opgesteld? Om dit verder uit te diepen bekijk ik ook de problematiek van objectiviteit binnen adviescommissies. Ook bevraag ik of het reglementair kader de komende jaren al dan niet aangepast moet worden.

Bovendien wordt er onderzoek gedaan naar de ervaring van de organisaties zelf. Het onderzoek heeft als doel om de voorbije drie jaar in kaart te brengen en zodoende een overzicht te krijgen van de verschillende projecten. Er wordt ingegaan op de verschillende soorten projecten die een subsidieaanvraag hebben ingediend. Wie zijn de organisaties en hoe werden het VFL heeft bereikt? In welke mate kwamen welke doelgroepen aan bod? En hoe duurzaam zijn deze projecten gebleken? Ik bevraag de projecten over hun belevenis van het gehele subsidieproces.

Tot slot zijn de deelvragen op vlak van het VFL: met welke intenties werd het leesbevorderingsbeleid opgezet? Welke waren de doelstellingen en werden de doelstellingen bereikt? Wat zou het VFL moeten aanpassen in de volgende jaren, rekening houdend mee de huidige maatschappelijke ontwikkelingen?

Deze scriptie bevat dus verschillende deelvragen over het beleidsproces. Het is daarentegen niet de bedoeling om de kwaliteit van de verschillende projecten te vergelijken met elkaar. Deze scriptie is een beschrijvend onderzoek dat de werking in kaart brengt en enkel aanbevelingen zal geven over het beleid, niet over de werking van de leesbevorderingsprojecten. De focus ligt op de “beleidsinhoud: het concept, de structuur, de instrumenten, processen en acties van het beleid” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 37).

2.3. Onderzoeksmethode

2.3.1. Beleidsanalyse

Zoals duidelijk werd in de beschrijving van de onderzoeksvraag, zullen in dit onderzoek de essentiële stappen van het beleidsproces een voor een doorlopen worden. Door de gegevens op deze manier te ordenen, komen de knelpunten en gunstige kenmerken aan het licht. Eerst wordt de scope van het onderzoek gegeven, vervolgens stap voor stap het beleidsproces en als sluitstuk de resultaten (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2017, p. 45, 62, 73).

Eerst moet dus de scope van de evaluatie worden vastgelegd. Dat is in deze analyse alvast deels gebeurd in het vorige deel van de tekst: bij de context van het onderzoek en de onderzoeksvraag (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2017, p. 62). In de eerste fase van het onderzoek wordt bovendien een beknopt literatuuronderzoek gevoerd naar secundaire literatuur over beleid dat aansluit bij het specifieke geval van het leesbevorderingsbeleid door het VFL. Deze informatie over adviescommissies, peer to peer review, en beleid in het algemeen kan nadien teruggekoppeld worden in de analyse van de primaire data, namelijk de interviews en de verzamelde gegevens (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2017, p. 77). Deze secundaire literatuur situeert de analyse in een breder kader.

Overigens volgt er na deze literatuurstudie een overzicht van de verschillende projecten die de voorbije jaren een subsidieaanvraag hebben ingediend. Ook dit overzicht maakt deel uit van de scope van de beleidsanalyse. Dit totaalbeeld van de projecten toont alvast de feiten. Vervolgens kunnen deze bevindingen vergeleken worden met de informatie uit de interviews. Het VFL wilde dit overzicht graag ontwikkelen omdat ze zodoende beter inzicht kunnen krijgen op de soorten aanvragen die de voorbije jaren werden ingediend en gesubsidieerd. Omdat de diversiteit van de aangevraagde projecten groot is, heb ik ervoor gekozen om ze te clusteren volgens verschillende methoden. Deze classificaties van de verschillende projecten “leveren informatie over de activiteiten die de organisatie uitvoert” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2017, p. 77).

Een deel van deze informatie komt bovendien samen in een matrix model. Door deze visuele voorstelling vormt er zich ook een beeld van de “consistentie van beleid” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2017, p. 38). Deze matrix heb ik overigens gebruikt om te beslissen welke

projecten ik wilde interviewen zodat ik een diverse mix van respondenten zou bekomen. Ook in mijn conclusie komt dit overzicht nog van pas om aanbevelingen te formuleren.

Vervolgens wordt in het volgende deel de beleidsevaluatie uitgevoerd. Deze analyse is het belangrijkste hoofdstuk van dit onderzoek. Er wordt stap voor stap door het beleidsproces gegaan: het opstellen van de AC, de manier waarop de AC te werk gaat, het bereiken van de projecten, de resultaten van de project etc. Op deze manier komen de positieve en negatieve aspecten van elke stap in het beleidsproces aan bod en kunnen er makkelijker aanbevelingen worden geformuleerd. De analyse is gebaseerd op informatie uit beleidsdocumenten en op interviews met stakeholders.

In de laatste stap de resultaten gerepresenteerd samen met beleidsaanbevelingen. De “verzamelde gegevens (worden) samengebracht en geanalyseerd in functie van de evaluatievragen en –criteria” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2017, p. 44). Bij het bespreken van de resultaten wordt er niet nog eens door het gehele proces gegaan, maar worden de belangrijkste punten uit het verzamelde materiaal gelicht.

2.3.2. Semi-gestructureerd interview

Een beleidsanalyse kan met verschillende technieken gebeuren en een onderzoeker moet steeds de meest geschikte kiezen voor het onderzochte beleidsveld (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 75). Voor dit onderzoek werd gekozen om “semigestructureerd interviews” af te nemen omdat deze goed werken in overwegend kwalitatieve onderzoeken (Neckebroeck, Vanderstraeten & Verhaeghe, 2015, p. 100). De interviews zijn “een dataverzameland instrument” en daarom is het belangrijk ze op een correcte manier uit te voeren (Neckebroeck, Vanderstraeten & Verhaeghe, 2015, p. 63). Om een semigestructureerd interview juist af te nemen moet men ervoor zorgen dat de geïnterviewde geen woorden in de mond worden gelegd, maar dat er voldoende ruimte is om zelf invulling te geven (Neckebroeck, Vanderstraeten & Verhaeghe, 2015, p. 63). Op voorhand wordt er door de onderzoeker wel een topiclijst en een vragenlijst opgesteld, maar er mag afgeweken worden van deze vooropgestelde planning. Het is net de bedoeling om in te spelen op wat er gezegd wordt door de geïnterviewde en “deelnemers zoveel mogelijk aan het woord te laten” (Neckebroeck, Vanderstraeten & Verhaeghe, 2015, p. 63).

Om de leden van de adviescommissie te bevragen, heb ik mij onder andere gebaseerd op het boek van Michèle Lamont *How professors think* (2009) waarin ze een grootschalig onderzoek voerde naar de praktijk van peer reviews in de academische wereld². Ik ging net als Lamont in mijn interviews met de commissieleden op zoek naar wat de commissieleden zelf de belangrijkste argumenten vonden om een project goed te keuren.

Most of the literature on peer review tends to neglect the meaning given to criteria of evaluation. To rectify this oversight, I took a different approach. I used an open-ended and inductive interview technique to ask panellists to draw boundaries between what they consider the best and the worst proposals. This made it possible to identify the criteria underpinning their evaluations and to reconstruct the classification system they used (Lamont, 2009, p. 14).

Lamont beargumenteert dat persoonlijke criteria meestal toch de bovenhand krijgen over de vooropgestelde criteria, wanneer een commissielid sterke positieve of negatieve gevoelens heeft over een bepaald dossier (Lamont, 2009, p. 144). Ze zoekt dus eigenlijk naar de ongeschreven regels.

Deze interviews werden afgenomen tot aan het saturatiepunt; tot het moment waarop er niets nieuws meer werd bijgeleerd door deze interviews af te nemen (Neckebroeck, Vanderstraeten & Verhaeghe, 2015, p. 101). Ik baseer me voor dit onderzoek vooral op de “formal interviews” die ik heb gedaan; interviews die plaatsvinden op een afgesproken moment (Olson, 2011, p. 41). Uiteraard heb ik door mijn stagetijd op het VFL ook veel informatie kunnen opvangen tijdens gewone gesprekken, maar op deze informatie beroep ik me niet al te vaak³.

De interviews werden volledig getranscribeerd en nadien met behulp van kwalitatieve analyse in het software programma Nvivo geordend. Ik heb gekozen voor een “denaturalized transcript” waarbij alle aarzelingen – bijvoorbeeld door het gebruik van “euh” – en stiltes

² Kunstenpunt is er van overtuigd dat de bevindingen van Lamont ook kunnen worden doorgetrokken naar de praktijk van een commissie in de culturele sector.

³ De enige informele gesprekken waar ik me op beroep werden gevoerd met Noemi De Clercq die nauw betrokken is bij de projectsubsidies en waarmee ik de meeste informele gesprekken heb gevoerd omtrent dit onderzoek. De data van deze verschillende gesprekken zal steeds vermeld worden in de tekst.

worden meegenomen (Olson, 2011, p. 69). Het is met andere woorden een letterlijke transcript waarbij er bijvoorbeeld grammaticaal niets wordt verbeterd. Op deze manier kunnen de non-verbale kenmerken ook mee geanalyseerd worden (Olson, 2011, p. 69). Voor dit onderzoek waren de non-verbale kenmerken niet het belangrijkste, maar het is wel interessant om achteraf nog eens te bekijken over welke onderwerpen de geïnterviewde bijvoorbeeld aarzelender was.

Door alle bronnen te coderen en nadien te onderzoeken waar er overlap was tussen welke thema's en begrippen, kan je tot bevindingen komen in een kwalitatief onderzoek (Bazeley & Jackson, 2013, geen paginanummers).

Tot slot is dit een cross-sectoraal onderzoek waarbij er op één bepaald moment een groep wordt bevestigd, maar er geen analyse over de tijd heen wordt gemaakt (Neckebroeck, Vanderstraeten & Verhaeghe, 2015, p. 21).

2.3.2.1. De populatie

In dit onderzoek zijn er verschillende stakeholders betrokken. "Stakeholder" wordt hier benaderd als een belanghebbende: "stakeholders zijn de actoren die individueel of collectief belang hebben bij het beleid en bijgevolg bij de evaluatie" (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 64). Volgens de Peuter, de Smedt en Bouckaert is het veelvoorkomend om voor een beleidsanalyse de voorstellen van de stakeholders te incorporeren want "de ideeën en assumpties die stakeholders hebben (...) betrekking tot een beleidsinitiatief" (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 94). Het VFL zelf is een stakeholder omdat het de initiatiefnemer is van het onderzoek en de analyse betrekking heeft op een element van hun werking. Ook IL is een stakeholder in dit verhaal van het leesbevorderingsbeleid. Verder zijn ook de commissieleden stakeholders omdat ze actief betrokken waren bij de beslissingen die genomen werden in het kader van leesbevordering. Samen met het VFL zijn de commissieleden en IL de *beleidsmakers* (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 64). En tot slot zijn ook de organisaties die een subsidieaanvraag hebben ingediend stakeholder in dit onderzoek.

Door al deze verschillende stakeholders te interviewen, krijg ik een volledig beeld op het beleid rond leesbevordering binnen het VFL. Voor een beleidsanalyse is het namelijk belangrijk om “alternatieve verklaringen” van stakeholders mee te nemen om zodoende “meer inzicht (...) en andere verklarende factoren” te achterhalen dus daarom ga ik redelijk uitgebreid in op de interviews met deze personen (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 167).

Specifiek heb ik alle huidige commissieleden geïnterviewd, behalve Winny Ang aangezien zij als nieuw commissielid slechts één vergadering had meegemaakt op het moment van het onderzoek. De namen van de commissieleden zijn: Tania Van Acker, Michael de Cock, Fikry El Azzouzi, Birsan Taspinar, Lise Vanderpiete en Marja Hermans. Overigens had ik interviews met Hai-Chay Jiang en Frederika Van Wing: twee commissieleden die reeds gestopt zijn. Ik bespreek hier beknopt de achtergrond van deze commissieleden zodanig dat hun respectievelijk expertise reeds duidelijk is. Tania Van Acker werkt voor Iedereen Leest. Michael de Cock, Fikry El Azzouzi en Birsan Taspinar zijn alle drie auteur. Michael de Cock is bovendien artistiek leider in het KVS te Brussel en Birsan Taspinar werkt verder nog als psychologe. Vervolgens is Lise Vanderpiete actief bij Muntpunt bibliotheek in Brussel. Marja Hermans werkt voor Welzijnsschakels. Hai-Chay Jiang heeft vooral ervaring binnen cultuurparticipatie werk. Tot slot is Frederika Van Wing actief in de bibliotheeksector.

Daarnaast interviewde ik Noemi De Clercq, stafmedewerker leesbevordering en Koen Van Bockstal, directeur van het VFL. Verder sprak ik met Sylvie Dhaene, directeur van IL.⁴ Al deze keuzes werden weloverwogen met het doel een zo volledig mogelijke representatie van deze stakeholders te krijgen.

Voor het selecteren van de projecten was er meer keuze voorhanden. Daarom heb ik beslist om me te beroepen op het ontwikkelde matrixmodel en de andere classificatietechnieken om zodoende een representatieve mix van projecten uit te kiezen. Er wordt gewerkt met een doelgerichte steekproef waarvoor de onderzoeker zelf criteria opstelt (Mortelmans, 2009, p. 150). Er worden m.a.w. keuzes gemaakt in plaats van op het toeval te berusten zoals bij een gewone steekproef. Dit noemt men ook een “theoretisch selecte steekproef” omdat er geselecteerd wordt op basis van “inhoudelijk relevante criteria” (Neckebroeck, Vanderstraeten

⁴ Commissielid Tania Van Acker werkt overigens ook voor IL waardoor ook zij kon vertellen over de verhouding tussen IL en het VFL.

& Verhaeghe, 2015, p. 100). Voor dit onderzoek werden er daarnaast een aantal “sleutelfiguren” uitgekozen waarvoor voldoende argumenten kunnen worden gegeven om aan te tonen dat ze relevant zijn voor het onderzoek. Neckebroeck, Vanderstraeten en Verhaeghe beargumenteren dat je voor een kwalitatief onderzoek best een “selecte en diverse” groep mensen uitzoekt om te interviewen (Neckebroeck, Vanderstraeten & Verhaeghe, 2015, p. 64).

2.3.2.2. De vragenlijst

Er werden drie verschillende vragenlijsten opgesteld (bijlage 3). De eerste lijst was bedoeld voor de leden van de AC en de tweede voor de medewerkers van het VFL die betrokken zijn bij het regelen van de projectsubsidies. De laatste lijst werd opgesteld voor de organisatoren van de projecten zelf. Er is een overlap tussen de verschillende vragenlijsten, maar op enkele punten wijken ze van elkaar af.

Eerst werd er een algemene vraag gesteld over het concept leesbevordering om na te gaan hoezeer de definities verschillen van elkaar. Nadien werd er in de interviews gepolst naar het gehele proces en hoe de verschillende stakeholders dit ervaren hebben. Wat liep er goed en wat liep er slecht? Bovendien vroeg ik hier wat de geïnterviewde zelf belangrijk vindt om leesbevorderende projecten een succes te noemen. Verder werden er vragen gesteld over de idee van expertise en hoe belangrijk dit is. Tot slot ging ik ook steeds in op het topic van diversiteit.

3. Theoretisch kader

De basis van mijn theoretische kader is de theorie van de Peuter, de Smedt en Bouckaert over beleidsanalyse. In hun handleiding leggen ze uit dat de theorie van beleidsanalyse ooit ontstond in de schoot van New Public Management of NPM (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, 55). Hieronder sta ik kort stil bij dit concept van NPM. Naast NPM bespreek ik bovendien theorie over accountability, beleid op afstand, diversiteitsbeleid, projectsubsidies, het concept van een adviescommissie en ongeschreven regels. Deze aspecten van beleid zijn interessant voor mijn beleidsanalyse van het leesbevorderingsbeleid.

3.1. New Public Management

Het model van New Public Management ontstond begin jaren 80 en bracht economische theorieën samen met gebruiken uit de private sector om zodoende problemen op te lossen binnen publiek management (Fatemi & Behmanesh, 2012, p. 42). NPM zorgde voor de eerste impulsen om beleidsanalyses uit te voeren binnen publiek management (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, 55). “In het bijzonder het verantwoordingsmotief om te evalueren werd daarbij naar voor geschoven. Evaluatie werd benaderd vanuit een managementperspectief (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, 55). Beleidsevaluatie is de laatste jaren sterk gegroeid als onderzoeksdomein (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 23).

Gedurende de opkomst van NPM kwam er steeds meer aandacht voor organisatietechnieken, zoals competentieontwikkeling, budgettering of accountability (Fatemi & Behmanesh, 2012, 48). Op deze manier verhoogt de bekwaamheid van de publieke instellingen (Fatemi & Behmanesh, 2012, p. 48). In deze beleidsanalyse zullen deze managementtermen mij ook helpen.

Het toetsen van effectiviteit en efficiëntie van beleid past binnen de redenering van New Public Management (Van Hooland, 2003, p. 18). Binnen publiek management is er een “economische realiteit gebonden” aan efficiëntie en effectiviteit, “omdat de middelen relatief beperkt zijn voor een grote waaier van publieke maatschappelijke behoeften” (Van Hooland, 2003, p. 133).

Om de effectiviteit en efficiëntie van een systeem te onderzoeken stellen de Peuter, de Smedt en Bouckaert de volgende evaluatiecriteria voor. Ten eerste is er de *beleidsrelevantie* of “de mate waarin de doelstellingen tegemoet komen aan de maatschappelijke noden en behoeften” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p.70). Ten tweede de *coherentie en consistentie van het beleid* dat slaat op het al dan niet bereiken van de doelstellingen (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p.70). Ten derde moet ook de *technische efficiëntie* – het verband tussen de input en output – bekeken worden (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 39). Verder is er ook nog het *draagvlak van het beleid*: “de mate waarin de doelstellingen, maatregelen en instrumenten van het beleid aanvaard worden door de stakeholders” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 39). Tot slot is er ook nog *duurzaamheid* (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 39). Deze evaluatiecriteria elementen werden door de Peuter, de Smedt en Bouckaert samengevat in een schema (bijlage 5).

De methode van beleidsanalyse die in dit onderzoek wordt, kadert met andere woorden binnen dit NPM. Het VFL is namelijk als fonds een “institutioneel kader” binnen publiek management (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2017, p. 63). Volgens de Peuter, de Smedt en Bouckaert bestaat een beleidsevaluatie uit de volgende essentiële onderdelen:

- *Het motief om beleid te evalueren en de meerwaarde van evaluatie voor het beleid;*
- *Het verloop en het resultaat van het evaluatieproces: gestructureerd, creëren en samenvatten van informatie;*
- *De (...) vragen beantwoorden;*
(de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 30-31).

De structuur van deze thesis is gebaseerd op deze drie stappen.

3.2. Accountability

Een begrip waarnaar ik af en toe zal verwijzen in dit onderzoek is accountability. Accountability is een term die regelmatig opduikt in academisch onderzoek in verschillende studiedomeinen en waarvoor er een heel breed gamma aan definities bestaat (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 6). In het kort kan je stellen dat het staat voor het feit dat je als organisatie

verantwoording moet afleggen (Dubnick, 2003, p. 12). Het handelt over de alledaagse, maar toch uiterst belangrijke praktijk van archivering (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 3). Zeker public accountability is van toepassing tijdens het bespreken van een instantie als het VFL en haar beleid. Public accountability zoomt namelijk in op het verdelen van overheidsmiddelen (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 7). Deze public accountability moet ook letterlijk *publiek*, of open, gebeuren (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 7).

Begrippen als efficiëntie en effectiviteit hangen samen met het concept van accountability (Fatemi & Behmanesh, 2012, p. 47). Bovens, Goodin en Schillemans leggen uit dat er één vraag steeds van belang is bij accountability. Deze vraag is “wie moet verantwoording afleggen aan wie?”; dit is de *accountable actor* (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 10).

Let wel, een toename van deze accountability heeft niet altijd tot gevolg dat de performance stijgt; soms gebeurt zelfs net het tegenovergestelde en daalt het (Dubnick, 2003, p. 31). Dat is de accountability paradox. De tijd en energie die hierin wordt geïnvesteerd, zou beter in de performance zelf worden gestoken waardoor deze zou stijgen (Dubnick, 2003, p. 31). Wanneer organisaties dus voor alles wat ze doen een “account” moeten geven, heeft dit een contraproductief effect.

3.3. **Beleid vanop afstand**

Een fonds maakt deel uit van beleid op afstand en dat heeft implicaties voor een beleidsanalyse. Een mogelijke definitie voor een fonds is “een organisatie die een bepaalde mate van onafhankelijkheid ten opzichte van de politiek geniet en die als voornaamste taak heeft financiële ondersteuning te bieden aan (...) een geografisch gebied” (Viskens & Schramme, 2012, p. 9). Een fonds heeft met andere woorden een financiële verantwoordelijkheid tegenover het veld, maar moet tegelijkertijd voor de verdeling van deze middelen zelf verantwoording afleggen hogerop.

Negatieve stemmen over fondsen stellen dat het leidt tot een “verkleining van het maatschappelijk draagvlak” (Baetens, Laermans, Van de Velde & Van Looy, 2013, p. 28). De reden hiervoor is dat de beslissingen niet meer getoetst worden in het politieke debat

(Baetens, Laermans, Van de Velde & Van Looy, 2013, p. 28). Een fonds staat op afstand van de politiek en is verantwoordelijk voor het eigen beleid.

Om good governance te vrijwaren binnen de Vlaamse cultuurfondsen stelden Lyne Viskens en Annick Schramme de volgende kritieke succesfactoren voor. “Goed kunnen samenwerken met de politieke overheden” is ten eerste een succesfactor (Viskens & Schramme, 2012, p. 10). Dat houdt bijvoorbeeld een goede communicatie in tussen het fonds en de overheid (Viskens & Schramme, 2012, p. 10). Ten tweede is een “goede relatie (...) met het werkveld” wenselijk, aangezien het fonds “een intermediair (is) tussen de overheid en het werkveld” (Viskens & Schramme, 2012, p. 10). Ten derde is een goed bestuur van belang (Viskens & Schramme, 2012, p. 11). Dit wijst bijvoorbeeld op het feit dat er “kunde en professionaliteit” is van het team (Viskens & Schramme, 2012, p. 11). Verder hoort ook “een flexibele manier van werken” bij deze voorwaarde van goed bestuur (Viskens & Schramme, 2012, p. 11). Een fonds moet namelijk “kort kunnen inspelen op de veranderingen in het veld” (Viskens & Schramme, 2012, p. 11). Tot slot is het voor goed bestuur van belang om “een duidelijke beheersovereenkomst met goed omschreven strategische doelstellingen” te hebben (Viskens & Schramme, 2012, p. 11).

Het is van groot belang dat adviezen uitgesproken worden door mensen met verstand van zaken en de nodige expertise wanneer het beleid vanop afstand gebeurt (Chartrand & McCaughey, 1989, p. 53). Chartrand en McCaughey leggen uit dat peer to peer review essentieel is om tot besluiten te komen binnen een fonds (Chartrand & McCaughey, 1989, p. 54). Voor een fonds is het dus van belang dat er in commissies “peers” zetelen die over uitgebreide kennis beschikken over het onderwerp. Derhalve ga ik later nog uitgebreid in op het concept van een adviescommissie.

3.4. Beleid gericht op doelgroepen en diversiteitsbeleid

Het leesbevorderingsbeleid van het VFL kadert binnen haar bredere diversiteitsbeleid, zoals de missie van het VFL reeds aantoonde. Bovendien richt de regeling van leesbevordering zich expliciet tot kansengroepen.

Eleonora Belfiore legt uit hoe sociale inclusie – of toch op zijn minst al de uitgesproken intentie hiervoor – een prioriteit wordt in de culturele sector (Belfiore, 2004, p. 184). Men hoopt kansengroepen aan te spreken met behulp van kunst (Belfiore, 2004, p. 184). “The subsidised cultural sector has come to be officially expected to contribute to social inclusion” (Belfiore, 2004, p. 186). Omwille van deze nadruk op kansengroepen is er een rechtvaardiging van het gebruik van openbare middelen (Belfiore, 2004, p. 185).

Taylor Cox maakte in 1993 een grondige analyse van diversiteitsbeleid en de verschillende manieren waarop het kan worden aangepakt. Eén van de interessante punten die hij opmerkte is dat er drie mogelijke redenen zijn om als organisatie je diversiteitsbeleid bij te schaven: moreel-ethische reden, juridische reden of een economische reden. “Three types of organizational goals facilitated by managing diversity are moral, ethical, and social responsibility goals; legal obligations; and economic performance goals” (Cox, 1993, geen paginanummers). Volgens Cox is het belangrijk om bij diversiteitsbeleid altijd de waarom-vraag voorop te stellen.

Mady Janssens ontwikkelde tevens een reeks kritische succesfactoren om het diversiteitsbeleid van een organisatie te toetsen. Ten eerste is de voorwaarde dat er een “rechtstreekse koppeling” is tussen diversiteit en de “organisatiedoelstellingen” (Janssens, 2002, p. 13). Ten tweede, moet het diversiteitsbeleid gestoeld zijn op de missie en de waarden van de organisaties (Janssens, 2002, p. 13). Ten derde, is er de vereiste van een draagvlak. “Een diversiteitsbeleid vraagt onvermijdelijk om het creëren van een draagvlak en het continu verzorgen hiervan” (Janssens, 2002, p. 13). Dat wil zeggen dat alle werknemers diversiteit moeten uitdragen; dit is ook iets dat men probeert te doen bij het VFL. Een voorwaarde hiertoe is “open communiceren” (Janssens, 2002, p. 22).

3.5. Projectsubsidies

Een typische eigenschap van een fonds is dat ze meestal “projecten met een beperkte looptijd” financieren en dat “innovatieve projecten” daarom bij “uitstek geschikt” zijn (Buurma, Doornbos, Broere & Broertjes, 2015, p. 9). Het leesbevorderingsbeleid bestaat langs de ene kant uit de subsidiëring van IL en langs de andere kant uit projectsubsidies. In dit

onderzoek staan projectmiddelen centraal en daarom is het van belang om stil te staan bij dit concept. Om deze projectsubsidies op een correcte manier te benaderen tijdens deze beleidsanalyse, ga ik hier kort in op de voor- en nadelen van deze specifieke vorm van financiering.

Jan Baetens, Rudi Laermans, Ward Van de Velde en Bart Van Looy schreven een studie over projectsubsidies. Ze raden ten eerste aan om bij “projectsubsidies nadrukkelijk te differentiëren tussen de situatie van nieuwkomers (...) en de (...) andere situaties (...) door er gescheiden subsidiestromen aan te koppelen” (Baetens, Laermans, Van de Velde & Van Looy, 2013, p. 25). Ze stellen voor om de bedragen “procentueel te normeren” (Baetens, Laermans, Van de Velde & Van Looy, 2013, p. 33).

Een tweede optie die wordt aangehaald door Baetens, Laermans, Van de Velde en Van Looy is om sommige projecten meerjarige projectsubsidies te geven om een andere manier van werken mogelijk te maken voor de organisaties zonder dat ze daarom structureel worden gesteund (Baetens, Laermans, Van de Velde & Van Looy, 2013, p. 25). Tegelijkertijd heeft dit systeem ook een heleboel nadelen. Het zorgt er namelijk voor dat de subsidiëring onoverzichtelijkheid wordt en het weegt zwaarder op het uitgeefbare budget (Baetens, Laermans, Van de Velde & Van Looy, 2013, p. 25).

Verder blijkt uit een analyse van de gesubsidieerde muzieksector dat enkele jaren geleden het aantal projectsubsidies in de muzieksector afnam omdat er meerdere organisaties structureel gesteund werden (Marx, 2009, p. 58). De reden hiervoor was vooral dat projectsubsidies aanvragen meer werk vergen. De balans vinden tussen de twee is vaak moeilijk volgens onderzoeker Steven Marx, aangezien er voor-en nadelen zijn aan beide systemen.

Projectsubsidies zijn in hun huidige vorm niet werkzaam. Zo zijn de toegekende bedragen vaak (te) laag, is de termijn waarop de projectsubsidies van toepassing zijn zeer kort (...) en is de administratieve last van projectsubsidies (te) hoog (Marx, 2009, p. 58).

Een ander element van het beleidsproces dat samenhangt met deze projectsubsidies is het reglement. Vandaar dat een deel theorie over reglementen hier ook op zijn plaats is.

De hoofdregel voor een subsidiereglement is dat het “ijvert voor gelijkheid en rechtvaardigheid” (VVJ, 2013, p.14). Bovendien is een andere vuistregel dat een reglement zo duidelijk mogelijk moet zijn wanneer het specifiek inzet op doelgroepen (Leyman & Yee Man, 2008, p. 9). Enkele kenmerken van een goed reglement zijn de effectiviteit, efficiëntie, klare taal en controleerbaarheid (VVJ, 2013, p.13-14). Verder is het belangrijk voor een reglement om “gelijke behandeling voor gelijke gevallen” te vrijwaren; al is dit niet altijd zo eenvoudig (VVJ, 2013, p. 13).

3.6. Werken met adviescommissies

Subsidies kunnen op verschillende manieren worden verdeeld. De eerste manier is een regeling waar degene die eerst komt, ook als eerste wordt bediend (den Ouden, 2011, p. 208). Een tweede manier is via een loting (den Ouden, 2011, p. 209). En een derde manier is via “een kwalitatief verdeelsysteem” met behulp van een adviescommissie (den Ouden, 2011, p. 209). Hier is er geen sprake van toeval, zoals bij de twee andere systemen, maar is “de relatieve kwaliteit van de aanvragers en hun aanvraag (zeer) relevant (...) voor de realisatie van de doelstelling van de desbetreffende subsidieregeling” (den Ouden, 2011, p. 209). Een adviescommissie wordt ofwel opgericht wegens gebrek aan specifieke expertise in een organisatie. Ofwel omdat de organisatie in kwestie uit principe de adviezen vanop afstand door externen wil laten verlopen (den Ouden, 2011, p. 203-204).

Binnen het leesbevorderingsbeleid van het VFL wordt gewerkt met een adviescommissie. Bijgevolg is het ook nuttig om achtergrondkennis over adviescommissies te ontdekken. Het systeem van een adviescommissie past binnen het concept van peer to peer review. Een bruikbare definitie hiervoor is: “Dit systeem van collegiale toetsing wordt gebruikt om subsidieaanvragen te beoordelen op kwaliteit en te rangschikken ten opzichte van elkaar.” (van der Grinten & den Ouden, 2010, geen paginanummers). De verschillende projectaanvragen worden met andere woorden op basis van kwaliteit naast elkaar geplaatst tijdens een vergadering van de AC.

Er is momenteel nog niet veel “empirisch onderzoek voorhanden (...) over de feitelijke manier(en) waarop adviescommissies tot een artistiek oordeel komen” (Baetens, Laermans,

Van de Velde & Van Looy, 2013, p. 14). Ik baseer me daarom vooral op bronnen die specifieke adviescommissies bespreken. Een analyse van het Nederlandse Fonds Podiumkunsten kan bijvoorbeeld worden meegenomen in de analyse van de AC Letteren en Samenleving. Enkele jaren geleden was er namelijk een debat aan de gang of dit specifieke fonds nu wel of niet aan “vriendjespolitiek” had gedaan. Deze discussie bracht enkele publicaties teweeg waarin er nuttige punten werden gemaakt over het concept van een adviescommissie.

Zo wordt het concept van een adviescommissie juridisch geanalyseerd in een onderzoek over het Fonds Podiumkunsten. De auteur van de tekst, hoogleraar Inge Van der Vlies, vangt aan met de volgende uitspraak: “het idee dat bij de beoordeling van prestaties oneigenlijke belangen een rol spelen, is zo oud als de beoordeling zelf” (Van der Vlies, 2010, p. 35).

Een van de eerste struikelblokken is dat commissies meestal bestaan uit mensen die actief zijn in het veld zelf waardoor er een “verboden schijn” ontstaat (Van der Vlies, 2010, p. 35). De term *concullega’s* wordt hier ook wel voor gebruikt (den Ouden, 2011, p. 203). “Volgens de rechter is een van de minimeisen dat aan de integriteit van de commissieleden niet kan worden getwijfeld. De schijn van belangenverstrengeling moet worden vermeden” (Van der Vlies, 2010, p. 35). Tegelijkertijd is het ook noodzakelijk dat de leden die beoordelen ook daadwerkelijk uit het veld komen, omdat ze nu eenmaal die kennis en ervaring nodig hebben (Van der Vlies, 2010, p. 36). Het is onmogelijk om een advies uit te spreken over een situatie waarvan je zelf niet op de hoogte hebt. Derhalve is het ook deels noodzakelijk dat de commissieleden de instanties waar ze een advies over geven kennen. Het zou problematisch zijn als niet alle commissieleden op de hoogte zijn van het reilen en zeilen van het werkgebied dat ze objectief horen te beoordelen.

Verder schrijft Van der Vlies over het Fonds Podiumkunsten dat adviezen ingewikkelder worden wanneer er “een plafond” is voor de subsidies (Van der Vlies, 2010, p. 36). Zodoende is er namelijk een extra afweging die de commissieleden moeten maken (Van der Vlies, 2010, p. 35). De verschillende aanvragen moeten tegenover elkaar worden geplaatst wanneer er maar een gelimiteerd budget aanwezig is. Dit noemt men een *tenderprocedure*: “deze houdt in dat de ingediende aanvragen onderling inhoudelijk worden beoordeeld en ten opzichte van elkaar worden gerangschikt in het licht van vooraf bekeken criteria” (den Ouden, 2011, p. 204). Uit deze definitie van een *tenderprocedure* neem ik mee dat de aanvragen naast elkaar worden

gehouden met behulp van “inhoudelijke criteria” (den Ouden, 2011, p. 211). Willemien den Ouden stelt ook dat bij het nemen van de beslissing door de adviescommissie de doelstellingen van de organisatie steeds voorop moeten worden gehouden (den Ouden, 2011, p. 210).

Maar hoe zorg je ervoor dat een AC eerlijk beoordeelt en dat dit te controleren valt? Van der Vlies haalt enkele mogelijke punten van verbetering aan voor adviescommissies. Namelijk dat de commissieleden regels moeten vastleggen die ze vervolgens telkens toepassen. Zodoende is de beoordeling vanzelfsprekend meer geformaliseerd en is het gemakkelijker om wantoestanden te controleren (Van der Vlies, 2010, p. 36). Niettemin legt Den Ouden luit dat de kunstensector een moeilijker geval is wanneer het gaat om objectiviteit en adviescommissies. “Adviseurs geven deels subjectieve en relatieve oordelen, die zich zeer lastig laten objectiveren. Daardoor zijn deze oordelen ook lastig draagkrachtig en overtuigend te motiveren” (den Ouden, 2011, p. 204).

Van der Vlies nuanceert derhalve ook haar eigen uitspraak over deze criteria. “De formele criteria vergroten de transparantie, maar verzekeren niet dat het oordeel beter zal zijn” (Van der Vlies, 2010, p. 36). Het ongenuanceerd toepassen van regels is misschien niet altijd een goed systeem. In plaats daarvan moeten de verschillende elementen tegen elkaar worden afgewogen op basis van het unieke verhaal van de projectaanvraag. “De komst van de regels leidt (...) tot benauwenis” (Van der Vlies, 2010, p. 36).

Een mogelijke oplossing die Van der Vlies aanreikt om het proces van een adviescommissie zo objectief mogelijk te houden, is dat de zoektocht naar de leden van de adviescommissie openbaar wordt gemaakt (Van der Vlies, 2010, p. 37). “Een optie is dat de fondsen (...) dossiers gaan aanleggen over hun zoektocht naar deskundigen” (Van der Vlies, 2010, p. 37). De verschillende argumenten voor en tegen mogelijke kandidaten kunnen gelezen worden, waardoor de selectie “geloofwaardiger” wordt (Van der Vlies, 2010, p. 37). Den Ouden haalt aan dat er verschillende deskundigen kunnen worden gekozen voor de verschillende aspecten van de adviezen (den Ouden, 2011, p. 205). Vaak zijn er namelijk meerdere invalshoeken nodig.

Verder geeft Van der Vlies nog de opmerking dat het kan helpen wanneer “de budgetten verder worden gesplitst” (Van der Vlies, 2010, p. 37). Zodoende zijn er minder aanvragers per categorie, waardoor er ook minder “mogelijke belangenverstrengeling” zal zijn (Van der Vlies, 2010, p. 37).

Daarnaast stellen Jan van der Grinten en Willemien den Ouden samen voor om adviseurs die een zware taak krijgen ook voldoende te vergoeden, waardoor ze hun taak beter zullen uitvoeren (van der Grinten & de Ouden, 2010, geen paginanummers). Een ander praktisch adviespunt dat den Ouden geeft is dat de organisaties altijd de kans moeten krijgen om hun dossier aan te vullen wanneer er iets ontbreekt of onduidelijk is *alvorens* het dossier naar de adviescommissie gaat (den Ouden, 2011, p. 212). Den Ouden geeft als voorbeeld dat een aanvrager nog de kans moet krijgen om een jaarrekening op te sturen wanneer blijkt dat deze ontbreekt (den Ouden, 2011, p. 212). Deze maatregel is noodzakelijk omdat de beslissing van de adviescommissie enkel en alleen op inhoudelijke aspecten gebaseerd mag zijn en dus niet op praktische aspecten (den Ouden, 2011, p. 212).

Een laatste “klassieke valkuil” die den Ouden aanhaalt, is het feit dat commissies vaak zelf de taak krijgen om hun eigen manier van werken te bepalen (den Ouden, 2011, p. 216). Het is nochtans wel gebruikelijk dat dit gebeurt. “het komt regelmatig voor dat in de relevante subsidieregeling is bepaald dat de werkwijze van de adviescommissie door haarzelf moet worden vastgelegd” (den Ouden, 2011, p. 216).

3.7. Ongeschreven regels

Aangezien deze thesis focust op het werk van de AC is het van belang om ook bronmateriaal te integreren over de informele gebruiken die zich regelmatig ontwikkelen binnen adviescommissies.

Michèle Lamont heeft onderzoek gedaan naar de ongeschreven regels die ontstaan tijdens peer to peer review. Een eerste belangrijke opmerking die Lamont maakt in haar onderzoek is dat de leden van een commissie zelf geloof moeten hebben in het systeem. Pas wanneer dit het geval is, zal het goed werken. Het geloof in het systeem zorgt ervoor dat de leden hun taak serieus nemen en bijvoorbeeld veel tijd investeren in het doornemen van de dossiers. Ook

zorgt een intrinsiek geloof in het systeem van commissies ervoor dat de leden zich eerlijk gedragen in het proces (Lamont, 2009, p. 7).

Verder geeft Lamont aan dat collegialiteit ook cruciaal is; de commissieleden moeten zich bij elkaar op hun gemak voelen. Ze geloof niet dat een “serieuze” omgeving garant staat voor objectiviteit. “In my view (...) evaluation is a process that is deeply emotional and interactional”. Lamont is ervan overtuigd dat een evaluatieproces in adviescommissies sowieso onmogelijk objectiviteit kan behalen en dat leden zich meestal aangetrokken voelen tot projecten die aansluiten bij hun leefwereld. Tegelijkertijd gelooft ze er ook wel in dat een goed samengestelde commissie voor de grootste gemeenschappelijke deler gaat en zodoende wel het sterkste concept zal herkennen in overleg (Lamont, 2009, p. 8).

Ook Max Herold ging tijdens zijn onderzoek op zoek naar de ongeschreven regels van een bepaalde organisatie met behulp van interviews met alle betrokkenen. Er werd “tijdens elk interview gezocht naar ongeschreven regels die als ‘hard’ worden gezien” (Herold, 2013, p. 5). Deze ongeschreven regels zouden in acht moeten worden genomen door de beleidsmakers (Herold, 2013, p. 2). Het belangrijkste is dat men zich bewust is van wat deze regels zijn. Van belang is “het scherp in beeld brengen van ongeschreven regels en het duiden van het effect van dat gedrag op de openheid in de beleidsontwikkeling” (Herold, 2013, p. 2).

Johan Boudewijns benadrukt bovendien in zijn onderzoek dat men zich vaak niet bewust is van deze ongeschreven regels en dat het dus niet altijd lukt om er rechtstreeks naar te vragen (Boudewijns, 2005, p. 13). Volgens Boudewijns zijn er vijf perspectieven die meespelen wanneer ongeschreven regels ontstaan. Het contextperspectief is “de manier waarop taken en bevoegdheden zijn verdeeld” (Boudewijns, 2005, p. 13). Omdat ongeschreven regels vaak te maken hebben met emoties, is er ook een sociaal-emotioneel perspectief (Boudewijns, 2005, p. 13). Voorts is er nog het motivatieperspectief, waarmee Boudewijns aangeeft dat mensen verschillende drijfveren hebben waardoor ze tot andere prioriteiten kunnen komen dan officieel afgesproken zijn (Boudewijns, 2005, p. 14). Verder is er ook het mentale perspectief dat draait om de “normen, waarden, opvattingen, overtuigingen enzovoort” (Boudewijns, 2005, p. 13). Tot slot is er nog het ervaringsperspectief dat wijst op de ervaringen die de betrokkenen al hebben meegemaakt in hun professionele carrière (Boudewijns, 2005, p. 14).

Alles overziend heb ik in dit deel van het theoretisch kader een overzicht gegeven van enkele begrippen en gebruiken die doorheen deze thesis onderzocht zullen worden. Zodoende kan er nog worden terugverwezen naar deze theorie.

4. In kaart brengen van de projecten

Ter voorbereiding van de beleidsanalyse breng ik eerst alle projecten van de voorbije jaren in beeld. Het is namelijk fundamenteel in een beleidsanalyse om over een gedetailleerd beeld van de activiteiten te beschikken (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 53). Hieronder worden alle projectaanvragen geclassificeerd op verschillende manieren. Kenneth Bailey doet onderzoek naar typologie en taxonomie. Hij geeft de volgende definitie voor classificatie: classification is (...) defined as the ordering of entities into groups or classes on the basis of their similarity” (Bailey, 1994, p. 1). Bailey legt ook uit dat het niet altijd zo gemakkelijk is om entiteiten samen te plaatsen in clusters en dat het een ingewikkeld proces kan zijn (Bailey, 1994, p. 3). Daarom kan het nuttig zijn om het op verschillende manieren aan te pakken (Bailey, 1994, p. 3).

4.1. Alle aanvragen

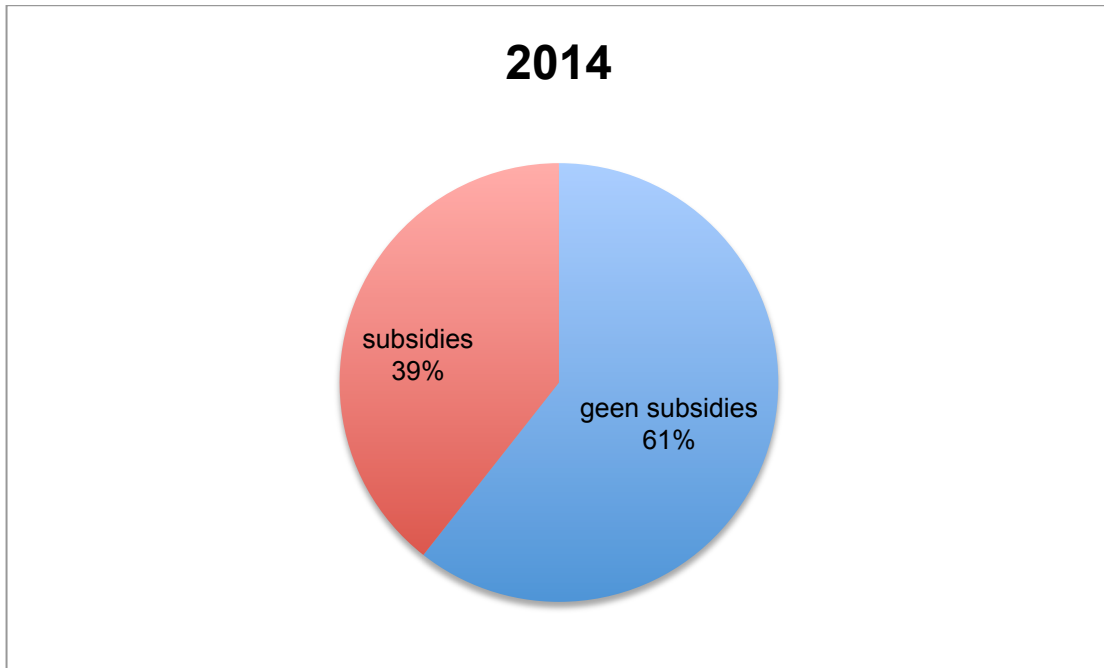
Deze eerste tabel toont hoeveel aanvragen er de voorbije jaren binnenkwamen bij het VFL voor de projectsubsidies leesbevordering.

Jaar	Aantal aanvragen	Aantal gesubsidieerde projecten
2014	33	13
2015	46	15
2016	39	18

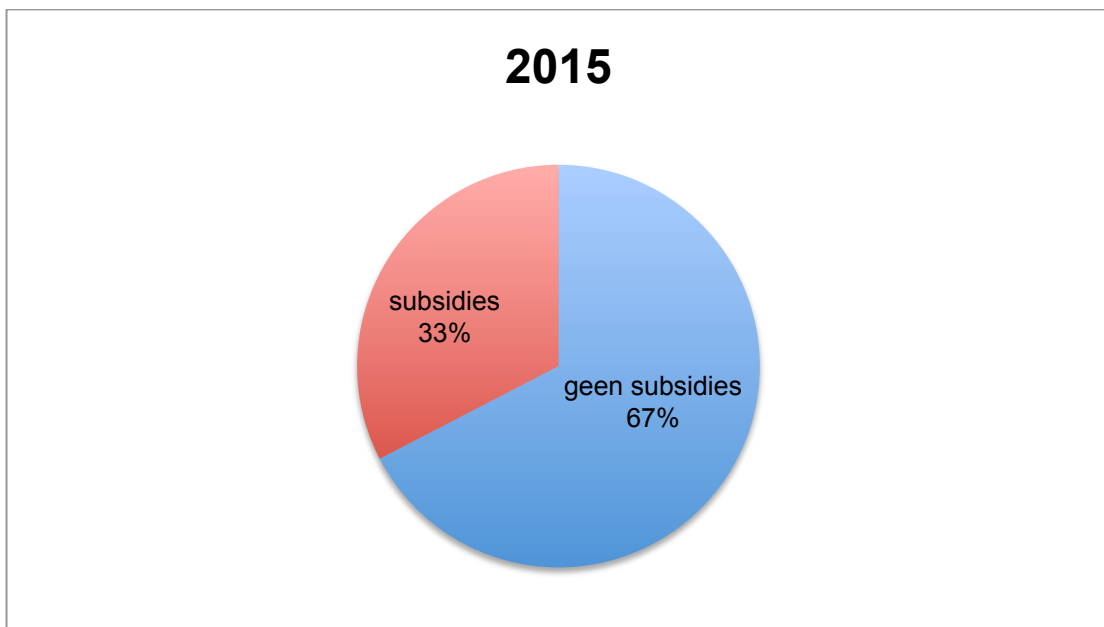
Figuur 1: tabel aantal aanvragers per jaar

Deze drie taartdiagrammen geven een overzicht van het aantal projecten met een negatief advies versus het aantal projecten met een positief advies. Mijn focus ligt vooral op het rode

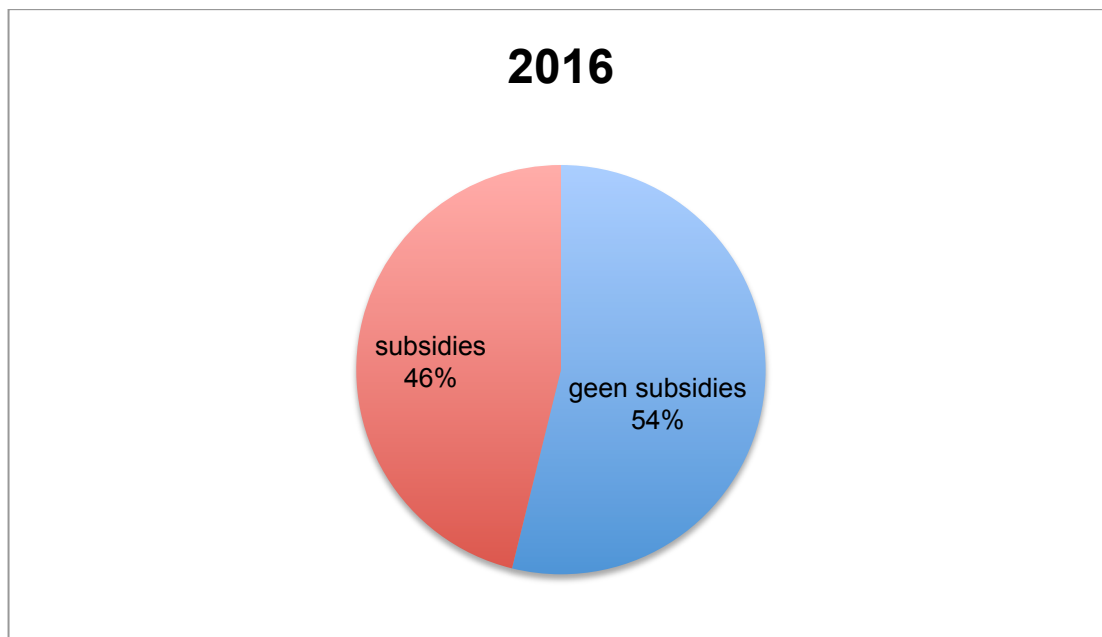
vlak; de projecten die positief geadviseerd werden. Het is wel interessant ook om even stil te staan bij de aanvragen die geweigerd werden. Deze drie diagrammen leren ons dat er meer aanvragen werden goedgekeurd in 2016 dan in 2014 en 2015. De algemene tendens is dat er meer aanvragen geweigerd dan goedgekeurd worden.

Figuur 2: taartdiagram verhouding gesubsidieerde versus niet-gesubsidieerde projecten 2014

Figuur 3: taartdiagram verhouding gesubsidieerde versus niet-gesubsidieerde projecten 2015

Figuur 3: taartdiagram verhouding gesubsidieerde versus niet-gesubsidieerde projecten 2016

4.1.1. Type aanvrager

Een eerste manier om alle aanvragen te ordenen gebeurt via de type van aanvrager. Een organisatie moet altijd een rechtspersoon zijn voordat ze een projectsubsidie mogen aanvragen bij het VFL; daarom vallen er sommige organisatie automatisch af, zoals bijvoorbeeld bibliotheken. Ook overheidsinstellingen, zoals een OCMW kunnen geen aanvraag doen. De laatste drie jaren waren er een aantal types van organisaties die regelmatig terugkeerden.

Ik heb de volgende onderverdeling gemaakt:

- Onderwijsinstelling
- Socio-culturele organisatie
- Uitgeverij

- Leesbevorderingsorganisatie⁵
- Theatergezelschap en/of kunstencentrum
- Kunst-educatieve organisatie
- Organisatie voor armoedebestrijding
- Organisatie voor integratie en opvang van migranten
- Jeugdwerk
- Gemeenschapscentrum
- Centrum voor opvoeding

De volgende tabellen geven een overzicht van het aantal aanvragen per type organisatie. Zodoende kan men zien welke type organisatie de meeste aanvragen indiende en welke type de minste.⁶ Bovendien wordt er een onderscheid gemaakt of ze ook daadwerkelijk een subsidie kregen of geweigerd werden. Op deze manier krijgen we een zicht van welke types organisaties het vaakst positief worden geadviseerd.

De eerste tabel telt alle aanvragen op sinds 2014. De volgende tabellen tonen een overzicht per jaar.

Figuur 5: tabel type aanvrager 2014-2016

Soort organisatie	Subsidies	Geen subsidies
Onderwijsinstelling	8	9
Socio-culturele organisatie	14	11
Uitgeverij	/	2
Leesbevorderingsorganisatie	7	4

⁵ Deze categorie kan een vertekend beeld geven omdat De Dagen meermaals in deze categorie is toegevoegd. Er zijn een aantal leesbevorderende organisaties, maar meestal gaat het over dezelfde organisatie, namelijk De Dagen.

⁶ Enkele aanvragen werden uit de opsomming gelaten omdat ze anders voor een misrepresentatie zouden zorgen. Bijvoorbeeld, in 2015 deed een organisatie te snel in het hetzelfde jaar opnieuw een aanvraag waardoor ze volgens het reglement sowieso geweigerd moest worden. De tweede aanvraag van deze specifieke organisatie werd dus niet meegerekend. In 2016 werd daarnaast een aanvraag ingediend van een OCMW. Aangezien overheidsinstellingen geen recht hebben op subsidies, werd ook deze aanvraag uit het overzicht gelaten.

Theatergezelschap/kunstencentrum	3	3
Organisatie voor armoedebestrijding	3	11
Organisatie voor vrouwen	/	2
Organisatie rond opvang en integratie van migranten	/	5
Gemeenschapscentrum	2	5
Kunst-educatieve organisatie	4	4
Organisatie rond jeugdwerk	4	11
Centrum voor opvoeding	1	/

Figuur 6: tabel type aanvrager 2014

Soort organisatie	Subsidies	Geen subsidies
Onderwijsinstelling	4	3
Socio-culturele organisatie	2	3
Uitgeverij	/	/
Leesbevorderingsorganisatie	2	2
Theatergezelschap	1	1
Organisatie voor armoedebestrijding	1	4
Organisatie voor vrouwen	/	1
Organisatie rond opvang en integratie van migranten	/	1
Gemeenschapscentrum	/	/
Kunst-educatieve organisatie	/	1
Organisatie rond jeugdwerk	2	4
Centrum voor opvoeding	1	/

Figuur 7: tabel type aanvrager 2015

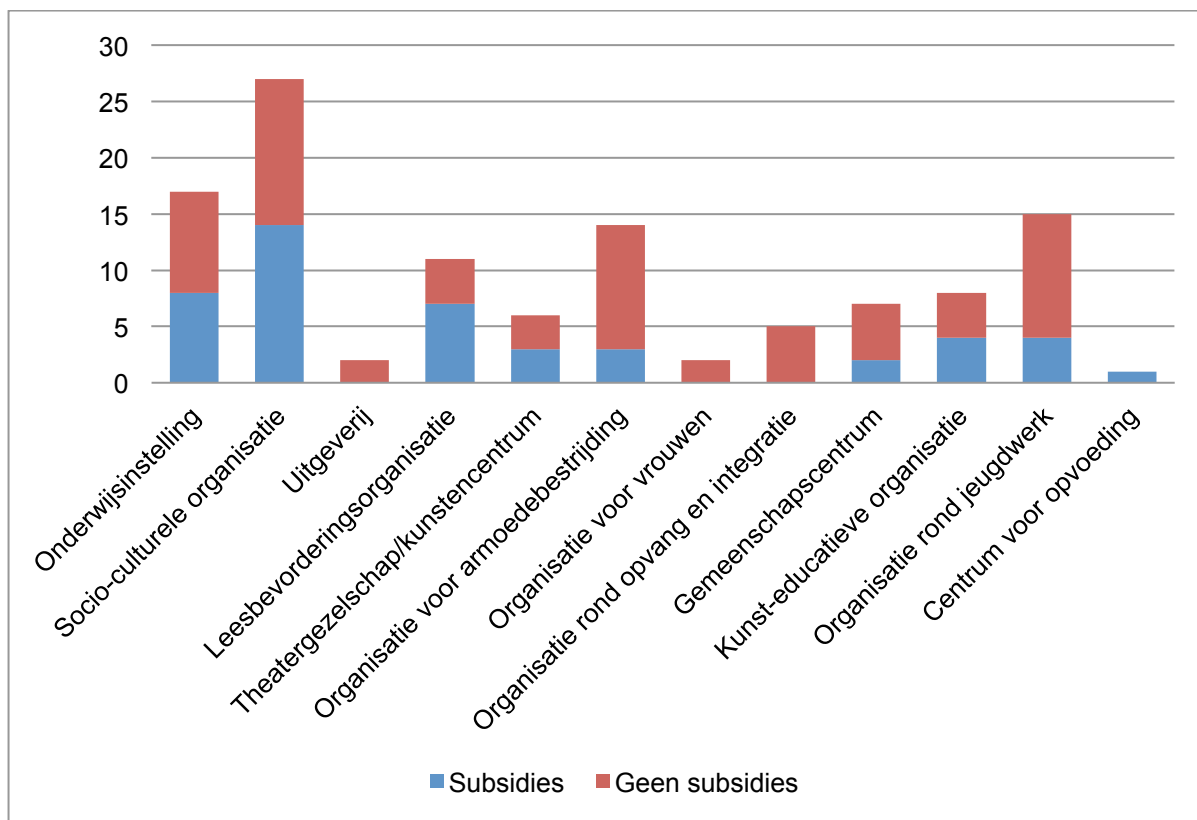
Soort organisatie	Subsidies	Geen subsidies
Onderwijsinstelling	2	2
Socio-culturele organisatie	5	6
Uitgeverij	/	/

Leesbevorderingsorganisatie	2	1
Theatergezelschap	1	1
Organisatie voor armoedebestrijding	/	5
Organisatie voor vrouwen	/	1
Organisatie rond opvang en integratie van migranten	/	3
Gemeenschapscentrum	2	3
Kunst-educatieve organisatie	2	3
Organisatie rond jeugdwerk	1	4
Centrum voor opvoeding	/	/

Figuur 8: tabel type aanvrager 2016

Soort organisatie	Subsidies	Geen subsidies
Onderwijsinstelling	2	4
Socio-culturele organisatie	7	4
Uitgeverij	/	2
Leesbevorderingsorganisatie	3	1
Theatergezelschap	1	1
Organisatie voor armoedebestrijding	2	2
Organisatie voor vrouwen	/	/
Organisatie rond opvang en integratie van migranten	/	1
Gemeenschapscentrum	/	2
Kunst-educatieve organisatie	2	/
Organisatie rond jeugdwerk	1	/
Centrum voor opvoeding	/	/

Alle jaren samen werden in een staafdiagram verwerkt.

Figuur 9: staafdiagram type organisatie 2014-2016

In de tabellen en de staafdiagram valt af te lezen dat de meeste projecten ingediend worden door socio-culturele organisaties en leesbevorderingsorganisaties. Samen dienden deze twee types organisaties 36 aanvragen in sinds 2014. Daarnaast dienden ook onderwijsinstellingen verschillende aanvragen in. Deze werden echter regelmatig negatief geadviseerd. Van de 17 aanvragen uit een onderwijsinstelling ontvingen er namelijk negen geen subsidie.

Ook uitgeverijen dienden verschillende aanvragen tot projectsubsidies ter leesbevordering in, maar deze kregen steeds een negatief advies. Andere types organisaties die geen enkele keer een succesvolle aanvraag hebben ingediend, zijn organisaties voor vrouwen en organisaties voor opvang en integratie.

Verder vallen organisaties voor armoedebestrijding blijkbaar regelmatig uit de boot wanneer ze een subsidieaanvraag doen. Slechts drie organisaties kregen over drie jaar een positief advies tegenover 11 aanvragen die negatief werden geadviseerd. Hetzelfde fenomeen valt op bij organisaties voor jeugdwerk (slechts vier kregen een positief advies en 11 een negatief).

Blijkbaar dienen deze organisaties wel geregeld een aanvraag in, maar worden ze ook vaak geweigerd.

Uiteraard vertellen deze bevindingen niet het volledige verhaal. Het is niet omdat er weinig organisaties voor mensen in kansarmoede subsidies kregen, dat kansarmen nooit de doelgroep waren bij andere projecten. De verschillende types organisaties kunnen immers verschillende doelgroepen aanspreken.

4.1.2. Type doelgroep

Vervolgens worden de organisaties ook geordend volgens de beoogde doelgroep. Een eerste manier om dit te doen is door een onderscheid te maken tussen projecten die kinderen/jongeren aanspreken enerzijds en projecten die mikken op volwassenen anderzijds. Bij het in kaart brengen van de projecten, blijkt dat er vaker projecten worden gesubsidieerd die focussen op kinderen/jongeren. 19 projecten richten zich gedurende de drie jaar leesbevorderingsbeleid op kinderen/jongeren. Daarbij moet de kanttekening worden gemaakt dat bijna een even groot aantal van 16 projecten zich op beide doelgroepen richt.

Deze tabel geeft een overzicht van de doelgroep voor de projecten die van 2014-2016 subsidies kregen.

Kinderen/jongeren	Volwassenen	allebei
19	11	16

Figuur 10: tabel kinderen en volwassenen 2014-2016

De doelgroepen van de projecten zijn specifiekier dan gewoonweg het onderscheid tussen volwassenen en kinderen. In de beleidsdocumenten van het VFL staat een speciale vermelding bij leesbevordering voor kans-en doelgroepen. Dit zijn de definities die het VFL geeft van “kansengroepen” en “doelgroepen”.

Kansengroep: Groep van personen die minder dan gemiddeld vertegenwoordigd is op bepaalde maatschappelijke werkterreinen (arbeid, onderwijs, cultuur,...).

Doelgroep: groep mensen die een aantal kenmerken gemeenschappelijk hebben. Voorbeeld van doelgroepen zijn: etnisch-culturele minderheden, jeugd, ouderen, vrouwen, holebi's enzovoort (VFL, Voorstel Meerjarenplan 2016-2020, p. 10)

Hieronder vind je een lijst met de doelgroepen die de organisaties in de dossiers aanhaalden in de voorbije jaren:

- **kansengroepen**
 - anderstaligen
 - anderstalige kinderen
 - anderstalige volwassenen
 - mensen in kansarmoede
 - laaggeletterden
 - vluchtelingen: kinderen
 - vluchtelingen: volwassenen
 - daklozen
- **het gezin**
 - ouders
 - grootouders
- **studenten/jongeren**
 - kleuters
 - leerlingen secundair
 - leerlingen lagere school
 - OKAN-leerlingen
 - GOK-leerlingen
 - leerlingen concentratieschool
- **psychisch kwetsbaren**
- **personen met handicap**
- **personen met chronische ziekte**
- **Leesbegeleiders/leerkrachten**
- **bezoekers bibliotheek**

Een eerste belangrijke opmerking bij de tabellen hieronder is dat sommige projecten meerdere doelgroepen aanspreken en dat ze dus meerdere keren in de tabel opgenomen zijn. Zo kan een project bijvoorbeeld onder kansengroepen *en* onder leesbegeleiders staan. De brede groep van “kansengroepen” werd in veel aanvraagdossiers gespecificeerd, zoals bijvoorbeeld een project dat zich richt op laaggeletterden en daklozen.

Figuur 11: tabel type doelgroep gesubsidieerde projecten 2014-2016

Gesubsidieerde projecten	2014	2015	2016
kansengroepen	3	2	2
anderstaligen	1	1	
anderstalige kinderen	2	1	3
anderstalige volwassenen			1
mensen in kansarmoede		4	3
laaggeletterden	2	1	1
vluchtelingen: kinderen		1	
vluchtelingen: volwassenen		1	
daklozen		2	
het gezin	1	1	1
ouders		1	1
grootouders			1
studenten/jongeren	3	1	
kleuters	2		
leerlingen secundair		1	1
leerlingen lagere school	1		1
OKAN-leerlingen		2	2
GOK-leerlingen			1
leerlingen concentratieschool		1	
psychisch kwetsbaren		1	1
personen met handicap		1	1
personen met chronische ziekte			1
Leesbegeleiders/leerkrachten			3
bezoekers bibliotheek		1	

De tabellen tonen dat veel aanvragers mikten op de doelgroep “anderstaligen”. Andere doelgroepen werden dan weer weinig aangehaald. Voorbeelden hiervan zijn psychische kwetsbaren, personen met een handicap, personen met chronische ziekte. Ook bezoekers van de bibliotheek werd maar één keer aangehaald als doelgroep.

De volgende tabel toont een overzicht van alle doelgroepen van de niet-gesubsidieerde projecten gezet.

Figuur 12: tabel type doelgroep niet-gesubsidieerde projecten 2014-2016

Niet-gesubsidieerde			
projecten	2014	2015	2016
kansengroepen	4	2	1
anderstaligen	1	3	1
anderstalige kinderen	1	2	1
anderstalige volwassenen	2	1	
mensen in kansarmoede	2	5	3
laaggeletterden			
vluchtelingen: kinderen			
vluchtelingen: volwassenen			
daklozen			
het gezin	3	3	
ouders			
grootouders			
studenten/jongeren	3	3	
kleuters	1		
leerlingen secundair		1	1
leerlingen lagere school	1	1	3
OKAN-leerlingen			
GOK-leerlingen			
leerlingen concentratieschool			
psychisch kwetsbaren			
personen met handicap			
personen met chronische ziekte			

Een bemerking bij deze twee tabellen is dat de gesubsidieerde projecten zich vaker richten op specifieke doelgroepen. De gesubsidieerde en niet-gesubsidieerde aanvragen hebben gemeen dat het overgrote deel gericht is op kansengroepen. Binnen deze kansengroepen zijn immers nog onderverdelingen mogelijk en bij de niet-gesubsidieerde projecten werden onderverdelingen zoals vluchtelingen of laaggeletterden nooit aangehaald.

4.2. Gesubsidieerde aanvragen

Alle aanvragen die er de voorbije jaren werden ingediend, werden geordend via type aanvrager en doelgroep. Hieronder worden enkel de gesubsidieerde aanvragen nog eens verder onderverdeeld via andere methodes.

4.2.1. Beoogd doel

Er werd een typologie opgesteld in kader van een onderzoek dat werd uitgevoerd door het Fonds van Bpost voor Alfabetisering. Om de projecten te ordenen werden er twee assen gemaakt. Op de verticale dimensie staat “het doel van de projecten” (Eeman, Vermeersch & Groenez, 2012, p. 58). Langs de ene kant van het continuüm staan “relatie-ondersteunende projecten” en langs de andere kant staan de “contentgerichte projecten” (Eeman, Vermeersch & Groenez, 2012, p. 61). Op de horizontale dimensie staan de “actoren waarop het project gericht is” (Eeman, Vermeersch & Groenez, 2012, p. 61). Er zijn twee richtingen op deze as; links staan de projecten die zich specifiek op één doelgroep richten en rechts staan de projecten die meerdere groepen tegelijkertijd aanspreken (Eeman, Vermeersch & Groenez, 2012, p. 59).

In mijn onderzoek ben ik eerst vertrokken van dit model als inspiratie. Later ben ik hiervan afgestapt en heb ik zelf een matrix ontworpen, op maat van de projecten van het VFL. De matrix van Bpost was een goed vertrekpunt omdat de onderzoekers de gesubsidieerde projecten overzichtelijk op een visuele manier wisten weer te geven. Ook voor het VFL is het

belangrijk om op een gemakkelijke manier zicht te krijgen op de besteding van de middelen. Ik baseer me vooral op hun werkwijze (namelijk het gebruik van een schaal die weergegeven wordt op twee assen etc.).

De matrix die ik ontwikkelde voor het VFL is gebaseerd op het beoogde doel van de projecten. Wat willen de projecten teweeg brengen in hun deelnemers? Wanneer je de aanvraagdossiers zorgvuldig doorneemt valt het op dat er eigenlijk vier categorieën kunnen worden gevormd qua beoogd doel. Uiteraard is leesbevordering altijd het hoofddoel, maar binnen deze leesbevordering zijn er verschillende invullingen mogelijk.

Meestal is het doel “leesplezier”; dit was immers de primaire doelstelling toen het VFL de taak van leesbevordering overnam. Leesplezier is een term die redelijk speels klinkt, maar IL dringt aan op de ernst ervan (Moerenhout, 2013, p. 18). In het meerjarenplan van IL beargumenteert men dat leesplezier de allerbelangrijkste voorwaarde is om überhaupt leesbevordering een duurzaam effect te laten hebben (IL, meerjarenplan 2016-2020, p. 3). Pas wanneer iemand graag leest, zal hij of zij meer lezen. IL maakt zich echter zorgen want “in het licht van talrijke maatschappelijke problemen, klinkt *leesplezier* misschien niet zwaarwichtig genoeg om voldoende serieus genomen te worden door beleidsmakers” (IL, meerjarenplan 2016-2020, p. 14).

Vanaf het begin heeft het VFL bovendien aangegeven dat ze andere invalshoeken niet uit de weg zouden gaan voor leesbevordering. “Geletterdheid” is één van de doelstellingen die het VFL niet weigert, mits het lezen van boeken en verhalen nog voldoende aan de pas komt (Noemi De Clercq, 15/03/’17, Berchem). Noemi De Clercq is van mening dat het ene vaak met het andere samenhangt: “Leesplezier zorgt sowieso voor meer geletterdheid en vaak is het andersom ook zo” (Noemi De Clercq, 15/03/’17, Berchem). In eerder onderzoek werd reeds bewezen dat leesbevordering een combinatie is van leesplezier en geletterdheid (BOP, 2015, p. 4).

Leesbevordering is de kern van geletterdheid. In onze steeds meer diverse samenleving missen kinderen, jongeren, maar ook volwassenen kansen omdat ze de taal niet (volledig) machtig zijn. Leesbevordering is een machtig wapen in de strijd tegen laaggeletterdheid (Vanhaverbeke, 2013, geen paginanummering).

Geletterdheid wordt verbeterd door het lezen van boeken dus onrechtstreeks is het altijd ook een gevolg van leesbevorderingsprojecten die focussen op het plezier in lezen (Broekhof, 2015, p. 11).

Naast deze twee grote hoofddoelen, namelijk “leesplezier” en “geletterdheid” zijn er nog twee wederkerende beoogde doelen. Zo wordt er door de organisaties die een aanvraag doen bij het VFL soms nadruk gelegd op het feit dat hun leesbevorderende project ook zou zorgen voor een verbetering van de “communicatievaardigheden”. De BOP gaf in zijn onderzoek naar leesbevordering ook een bewijs dat er een verband is tussen leesbevordering en communicatievaardigheden (BOP, 2015, p. 4). Communicatievaardigheden zijn bijna nooit een alleenstaand doel van de projecten, maar af en toe wordt het in het aanvraagdossier wel aangehaald als een bijeffect van geletterdheid en leesplezier.

Een laatste doel dat geregeld letterlijk vernoemd wordt in de aanvraagdossiers is “empowerment”. Empowerment is een term die veel connotaties oproept. In managementwetenschappen duikt empowerment van de werknemer steeds vaker op als een voorwaarde voor een goede werkomgeving (Spreitzer, 1995, p. 1443). Ook in vrouwenstudies is het een populaire term (Goodman & Epstein, 2008, p. 49). In deze thesis wordt empowerment gebruikt in de meest eenvoudige betekenis. Een definitie haalde ik uit de *Oxford dictionary*:

Authority or power given to someone to do something. The process of becoming stronger and more confident, especially in controlling one's life and claiming one's right (Oxford dictionary, 2017, geen paginanummers).

De twee belangrijkste woorden in deze definitie zijn “stronger” en “confident”. Het is wenselijk dat er een correlatie is tussen lezen en jezelf sterker en zelfverzekerder voelen in het dagelijkse leven (Berns, Blaine, Prietula & Pye, 2013, p. 590). Een gelijkaardige definitie voor empowerment is de volgende: “how individuals can take action to change their situation” (Gutiérrez, 1994, p. 201). Wanneer een persoon, bijvoorbeeld iemand uit een kansengroep, zich empowered voelt, zal hij/zij meer grip krijgen op de wereld rondom.

In 1992 werd er een studie uitgevoerd door Amerikaanse onderzoekers waarmee ze aantoonde dat er een correlatie is tussen het gevoel van empowerment bij jongeren en het lezen van boeken. Door jongeren boeken te laten lezen over onderwerpen waarvoor ze zelf al een interesse hadden, bijvoorbeeld over mode of sport, ontstond er een gevoel van empowerment. Onder de jongeren was er een verhoogd vertrouwen in hun eigen capaciteiten en competentie (Louie & Louie, 1992, p. 53).

Voor de definitie van empowerment en leesplezier baseerde ik me bovendien op een studie door de BOP Consulting over “The impact of reading for pleasure and empowerment” (2015). In dit onderzoek werden empowerment en leesplezier als gewenst effect voor leesbevorderende projecten gekozen. De causaliteit tussen enerzijds leesbevordering en leesplezier, en anderzijds leesbevordering en empowerment, werd geanalyseerd in een uitvoerige analyse van leesbevorderingsprojecten in Groot-Brittannië (BOP, 2016, p. 6).

De BOP geeft de volgende uitleg over leesplezier en empowerment.

Reading for pleasure: Non goal oriented transactions with texts as a way to spend time and for entertainment.

Reading for empowerment: transactions with texts as a means of self-cultivation and self-development beyond literacy (BOP, 2015, p. 6).

Bovendien wil men in leesbevorderende projecten regelmatig leden van de doelgroep “opleiden” opdat ze later zelf anderen kunnen begeleiden. Met andere woorden: het wordt vaak als een leesbevorderend doel gezien dat men participanten van het project zelfzeker genoeg maakt om op een analytische manier naar een tekst te kijken. Het gaat hier dus niet louter om het professioneel opleiden, maar meer om het opleiden van mensen die op deze manier op een meer gemotiveerde manier omgaan met literatuur en hiermee bovendien anderen vooruit kunnen helpen. Ook dit opleiden tot leesbegeleider past dus onder empowerment.

Bovendien passen de vier hierboven beschreven doelen bij de definitie die het VFL geeft aan leesbevordering in hun reglement.

Projecten die werken rond leesbevordering willen mensen aanzetten om de stap te zetten naar lezen of hen laten kennismaken met boeken die ze nog niet kennen. Dat doen ze door lezers te motiveren en door ervoor te zorgen dat lezers meer plezier vinden in lezen, meer inzicht krijgen in verhalen en diepere of mooiere leeservaringen opdoen. Boeken en lezen doen mensen groeien, zorgen dat mensen zich ontwikkelen en geven mensen meer kansen (VFL, reglement leesbevordering 2017, p. 1).

In deze definitie komt vooral leesplezier naar boven, maar de nadruk wordt ook gelegd op het feit dat boeken mensen een gevoel van empowerment geven door omdat ze zich “ontwikkelen en (...) kansen” krijgen (VFL, reglement leesbevordering 2017, p. 1). De verwoording “inzicht krijgen in verhalen” duidt indirect ook op communicatievaardigheden en geletterdheid, al zijn deze twee doelen minder prominent aanwezig in de definitie.

4.2.1.1. Onderdelen van de matrix

De vier doelen die ik hierboven uitvoerig besprak, namelijk communicatievaardigheden, geletterdheid, leesplezier en empowerment, komen samen in één matrixmodel. Een matrix ontstaat door twee geschaalde assen, die een schaal hebben te laten kruisen (Bailey, 1994, p. 4). Hieronder staan de vier onderdelen. Deze twee assen worden opgemaakt in een schaal van 0 tot 10.

F-Z as:

Functioneel: met functioneel wordt bedoeld dat het project gericht is op praktische vaardigheden. Dit kan wijzen op de basis lees- en schrijfvaardigheden van de deelnemers, maar ook op communicatieve vaardigheden. Zo zorgen sommige projecten ervoor dat deelnemers zich beter leren uitdrukken of meer inzicht krijgen in de opbouw van een verhaal.

Zelfontwikkeling: met zelfontwikkeling wordt bedoeld dat het project betrekking heeft op de persoonlijke ontwikkeling van de participant. Het gaat hier niet om kennis, maar eerder om persoonlijke betrokkenheid die wordt aangewakkerd. Lezen wordt hier gezien als iets dat de deelnemers emotioneel raakt.

A-S as:

Algemeen: Wanneer de projecten een breed doel hebben, vallen ze onder de categorie “algemeen”. Hier horen bijvoorbeeld projecten bij die leesbevordering erg breed aanpakken door zowel te wijzen op het lezen van de boeken als op de algemene vaardigheden die hieruit volgen, zoals sociale vaardigheden. Sommige projectaanvragen zijn namelijk veel breder dan andere en richten zich vooral op “leesbevordering” in de brede zin van het woord.

Specifiek: wanneer de projecten een duidelijk en specifiek doel hebben, vallen ze onder de categorie specifiek. Hier vallen de projecten onder die zich richten op geletterdheid of leesplezier. Dit zijn dus de projectaanvragen die in hun aanvraag specifieke doelen aanhalen omtrent leesbevordering en dus een meer genuanceerde visie erop hebben.

SCHAAL (0-10)

F-Z as:

Functioneel -----> Zelfontwikkeling

1-2: functioneel

3-4: redelijk functioneel

5: eerder functioneel

6: eerder zelfontwikkeling

7-8: redelijk zelfontwikkeling

9-10: zelfontwikkeling

A-S as:

Algemeen -----> Specifiek

1-2: algemeen

3-4: redelijk algemeen

5: eerder algemeen

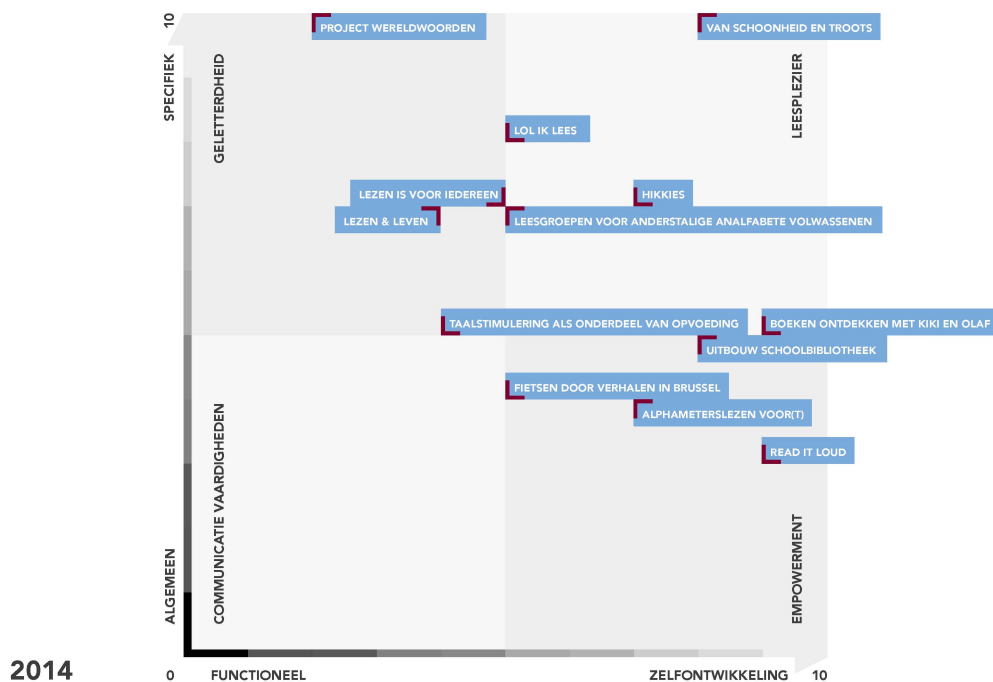
6: eerder specifiek

7-8: redelijk specifiek

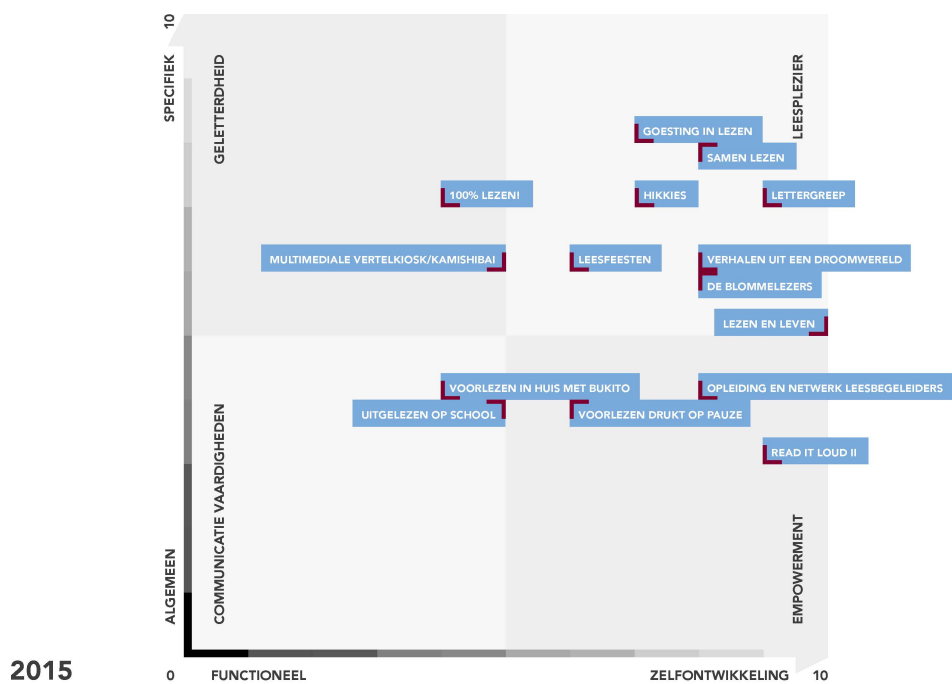
9-10: specifiek

4.2.1.2. Matrix

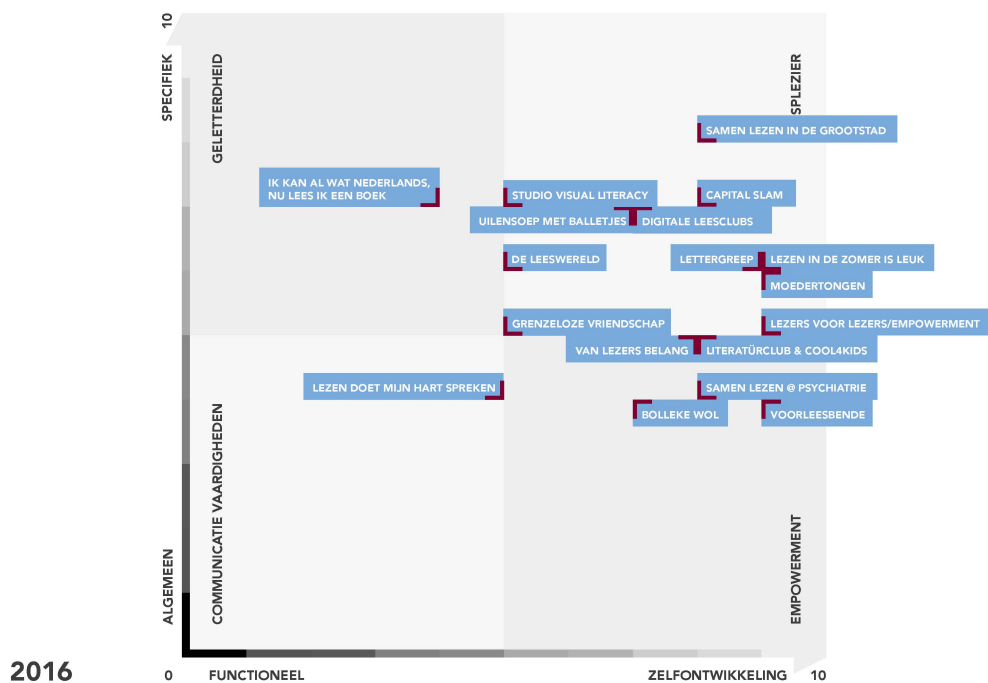
Hieronder staan per jaar de gesubsidieerde projecten in de ontwikkelde matrix. In de bijlage kan je de projecten terugvinden met hun bijhorende plaats op de twee schalen (bijlage 6). De projecten kregen een score per schaal op basis van een uitvoerige studie van hun dossier.

Figuur 13: matrix leesbevordering 2014

Figuur 14: matrix leesbevordering 2015

Figuur 15: matrix leesbevordering 2016

Uit de matrix blijkt dat de meeste projecten zich in het segment leesplezier bevinden, jaar na jaar. Ook zijn er een groot aandeel projecten die zich in het vak – of richting het vak – empowerment bevinden. Deze twee vakken sluiten immers het beste aan bij de definitie van leesbevordering die in het reglement leesbevordering staat.

Slechts enkele uitschieters staan in het segment geletterdheid. Deze projecten bevinden zich overigens altijd nog dicht bij leesplezier. In het vak communicatievaardigheden staan het kleinste aantal projecten.

4.2.2. Bereik

Een andere manier om de projecten te ordenen is via twee voorwaarden van het reglement: bovenlokaal of experimenteel. Een mogelijke algemene definitie voor “bovenlokaal” is de volgende:

De mogelijkheden of de bevoegdheden van het gemeentelijk niveau worden overschreden. Het bovenlokaal niveau komt dus boven het gemeentelijk niveau: in de praktijk het provinciaal niveau of het Vlaams niveau (Stad Leuven, 2007, geen paginanummers).

“Bovenlokaal” is een belangrijke term voor deze projectsubsidies omdat het één van de hoofdcriteria is in het reglement voor de AC Letteren en Samenleving.

Projecten met een bovenlokale uitstraling: een project kan subsidies krijgen als het bijvoorbeeld op meerdere plekken plaatsvindt, vernieuwend is of andere organisaties inspireert (VFL, reglement leesbevordering 2017, p. 1).

Je kan vier categorieën maken binnen bereik. Er zijn projecten die werkelijk lokaal zijn. Verder zijn er projecten die lokaal zijn, maar wel de mogelijkheid hebben om verder verspreid te worden (door de verspreiding van een publicatie, digitaal pakket, methodiek etc.). Deze “projecten met kans tot uitbreiding” waren vooral projecten die erg lokaal werden opgericht, maar waarvan het AC vond dat ze bijvoorbeeld een draaiboek kunnen opstellen ter inspiratie.

In dit geval hadden de projecten niet zelf deze intentie uitgesproken, maar werd het hen eerder opgelegd.

Voorts zijn er ook nog de bovenlokale projecten die een bereik hebben over heel Vlaanderen. En tot slot zijn er de experimenten. Dit zijn lokale projecten die iets nieuws proberen. In de fiches van het VFL werd het woord experiment alleen gebruikt in gevallen waar er ook werkelijk een innovatieve manier van leesbevordering werd uitgetest. De definitie die het VFL aan “experiment” geeft in het reglement is de volgende: “Lokale projecten die als experiment worden opgezet. Projecten die als experiment starten, kunnen eerst vooral plaatselijk werken (bv. in een wijk, een stad of gemeente)” (VFL, reglement leesbevordering 2017, p. 1).

Hieronder staat de verdeling van de projecten – die in 2014 subsidies kregen – in de vier categorieën.

Lokaal	Lokaal met kans tot uitbreiding	Bovenlokaal	Experiment
5	4	2	2

Figuur 16: tabel bereik 2014

In 2014 hadden er vijf van de 13 projecten die subsidies een lokaal karakter. Dit aantal is beduidend meer dan de twee projecten die bovenlokaal waren.

Het jaar nadien lag de verdeling lichtelijk anders. Hieronder staat een tabel met daarin de projecten van 2015 in de vier categorieën.

Lokaal	Lokaal met kans tot uitbreiding	Bovenlokaal	Experiment
4	3	6	2

Figuur 17: tabel bereik 2015

In 2015 waren er zes bovenlokale projecten die een subsidie hebben gekregen; dit is een groot aantal. Desalniettemin werden er tegelijkertijd ook vier lokale projecten gesubsidieerd.

Hieronder staat een tabel waarin de projecten in 2016 worden onderverdeeld in deze vier categorieën.

Lokaal	Lokaal met kans tot uitbreiding	Bovenlokaal	Experiment
5	6	3	4

Figuur 18: tabel bereik 2016

Hieruit kan worden geconcludeerd dat een groot deel van de projecten die subsidies kregen in 2016 wel lokaal gericht waren of ten minste lokaal begonnen om nadien verder uit te breiden.

4.2.3. Benadering tot leesbevordering

Een andere nuttige onderverdeling die kan gebeuren is de projecten opsplitsen volgens de methode. Methodiek is erg specifiek en bijna geen enkel project gebruikt exact dezelfde methode. Een algemene opsplitsing die wel nuttig is, gaat tussen “lezen” en “zelf schrijven” aangezien projecten ook vaak inzetten op dit laatste. Projecten kunnen zich dus focussen op meer dan alleen het lezen. Vaak wordt er vertrokken vanuit de idee dat mensen die worden aangemoedigd zelf iets te schrijven, vaak geïnspireerd geraken om meer te lezen omdat ze geïnspireerd worden van het totaalpakket. Uiteraard moet lezen het hoofddoel blijven, maar de AC slaat geen projecten af wanneer ze ook het aspect van zelf aan de slag gaan meenemen. Af en toe hebben deze projecten ook een publicatie tot gevolg.

Het is daarnaast nuttig om te kijken hoeveel projectaanvragen een fysiek product afleveren. Deze projecten hebben in de adviesprocedure uiteraard al een stapje voor omdat ze de doelstelling “duurzaamheid” makkelijker bereiken. Vaak gaat het om het verspreiden van een gedrukte publicatie. Hieronder hoort ook bijvoorbeeld het opstellen van een website over leesbevordering die ook door andere organisaties gebruikt kan worden. Publicatie wordt met andere woorden breed gedefinieerd.

Per jaar werd er een procent uitgerekend. Deze bedragen tonen hoe groot het aandeel van de respectievelijke categorie is.

<u>Creëren en zodoende beginnen lezen</u>		
2014	2015	2016
5/13	3/15	5/18
38,46%	20%	27,78%
<u>Publicatie</u>		
2014	2015	2016
2/13	5/15	3/18
15,39%	33,33%	16,67%

Figuur 19: tabel benadering leesbevordering 2014, 2015, 2016

De overige projecten richten zich dus helemaal op het lezen zelf en halen er niet schrijven of een publicatie bij. Deze groep is de grootste. In 2014 en 2016 was er ook een groot aandeel projecten die leesbevordering aanpakte door de deelnemers zelf bijvoorbeeld teksten of poëzie te laten schrijven. In 2015 was 1/3de van de projecten gericht op een soort van publicatie. In 2016 werd bovendien beslist om doelgroepgerichte publicaties af te splitsen, wat een logische beslissing lijkt na deze cijfers.

4.3. Extra informatie

Om een overzicht van alle projecten te geven, wordt ook het financiële plaatje erbij genomen. Er is een evolutie in het financiële verhaal omdat halverwege 2014 beslist werd dat het maximum bedrag dat een organisatie krijgt maar 20.000 euro kan zijn (VFL, verslag vergadering 18/11/'14, geen paginanummers). In de bijlage zit een gedetailleerde berekening van het financieel verhaal van de projecten (bijlage 7). In deze analyse werd bijvoorbeeld ontdekt dat subsidieaanvragen die een negatief advies kregen vaker het maximum bedrag hadden aangevraagd.

Verder zit er in de bijlage een overzicht van de locaties waar de aanvragers gevestigd zijn (bijlage 8). Deze geografische spreiding maakt duidelijk dat de meeste aanvragen uit de centrumsteden kwamen⁷.

4.4. Tussentijdse bevindingen

Met behulp van deze verschillende classificaties van de projecten kunnen reeds een aantal conclusies worden getrokken. Doordat de typologie zoveel informatie geeft over de projecten kan de *adequaatheid* van het beleid ermee geanalyseerd worden. Dit wil zeggen “de mate waarin de bereikte effecten overeenstemmen met de initiële noden en problemen” (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 72). Deze eerste analyse kan vervolgens getoetst worden met de informatie uit de interviews met de stakeholders.

Uit de analyse hierboven blijkt dat een grote doelgroep kansengroepen zijn. Dit was te verwachten aangezien dat zo in het reglement en de doelstellingen staat. Tegelijkertijd werden er ook bijna evenveel projecten geweigerd die kansengroepen als doelgroep hadden vooropgesteld. Een mogelijke onderverdeling in deze brede groep kansengroepen zijn mensen in kansarmoede. Er werden meer dossiers met kansarmen dan doelgroep geweigerd als goedgekeurd. Dit is toch opvallend aangezien kansarmen zo een duidelijke plek innemen in het reglement en de doelstellingen van de projectsubsidies. Meestal werd kansarmoede in het aanvraagdossier aangeduid als doelgroep in combinatie met nog andere doelgroepen. De organisatie De Dagen heeft bijvoorbeeld over de jaren heen meerdere projecten uitgevoerd. De Dagen richt zich steeds tot meerdere doelgroepen, waaronder kansarmen. Hierdoor heeft de doelgroep kansarmen toch nog een redelijk aandeel in de tabel met doelgroepen. Zonder de werking van De Dagen in de tabel zou wel blijken dat kansarmen een zeldzame doelgroep zijn in de projectregeling.

Daarnaast is een van de doelstellingen dat de projecten zich kunnen richten tot mensen met een migratieachtergrond. Dit is een doelgroep die regelmatig werd aangehaald in de projecten die gesubsidieerd werden. Deze doelstelling blijkt in de praktijk ook gehaald te worden.

⁷ Deze kaarten tonen enkel iets over de plaats vanwaar de aanvragen kwamen, maar niets over de spreiding van de projecten. Sommige projecten met een bovenlokaal bereik werken namelijk breder dan de plaats van aanvraag.

Verder zijn er niet veel projecten die zich tot de welzijnssector richten. Psychische kwetsbaren, personen met een handicap, personen met chronische ziekte zijn niet vaak aanwezig in de aanvragen als doelgroep. Deze doelgroep stond niet specifiek in de doelstellingen, waardoor hun minieme aanwezigheid verklaard kan worden. Het toont ook aan dat de AC ook positief zal adviseren wanneer er een aanvraag uit deze sector komt.

Bovendien zijn de dossiers die een negatief advies kregen over het algemeen onduidelijker over hun doelgroep. In veel dossiers wordt de doelgroep bijvoorbeeld verwoordt als “leerlingen” en niet gespecificeerd als “OKAN-leerlingen”. De gesubsidieerde aanvragen hadden dus al een specifiekere – en zodoende misschien beter uitgewerkt – plan voor ogen. Een specifieke doelgroep hebben werkte dus in het voordeel van de projecten die gesubsidieerd werden.

Verder zijn er bij de niet-gesubsidieerde projecten ook meer aanvragen die zich richten op leerkrachten. Hieruit kan eventueel geconcludeerd worden dat de AC projecten prefereert die zich rechtstreeks tot een doelgroep richten en daarmee actief aan de slag gaan, in plaats van projecten die zich richten op intermediairen, zoals leerkrachten en begeleiders. Leesbevordering die zich richt tot intermediairen gebeurt overigens vooral door IL. Dat betekent dat de leesbevorderingsprojecten daarin alvast verschillen van de methode van IL.

Negatief waren de dossiers waarbij de doelgroep niet duidelijk werd gemaakt. Wel zes keer werd een aanvraag ingediend door een organisatie die nog geen doelgroep voor ogen had. Dit was telkens een zwaar minpunt voor de AC en deze dossiers werden geen enkele keer in deze zes gevallen gesubsidieerd.

Verder werd uit de typologie voor beoogd doel duidelijk dat “leesbevordering” veel kanten uit mag gaan van de AC. De definitie die het VFL geeft, focust vooral op leesplezier, maar er zijn ook nog andere interpretaties mogelijk van het concept leesbevordering. De AC gaat er prat op dat ze een zo open mogelijke definitie behouden van leesbevordering om op deze manier ook innovatieve insteken een kans te geven (Noemi De Clercq, 12/04/'17, Berchem). Dit valt op in de matrix van het beoogde doel omdat de projecten zich op verschillende plaatsen bevinden. Projecten die er bijvoorbeeld voor willen zorgen dat er een verbeterde geletterdheid is bij bepaalde doelgroepen zijn ook projecten die de AC af en toe zal goedkeuren. De open

benadering tot leesbevordering zorgt dus voor een breed palet van bereikte doelen. Tegelijkertijd vallen de meeste projecten wel in dezelfde hoek waardoor je kan beargumenteren dat de AC al bij al vrij consistent is.

Ook blijkt uit de analyse voor bereik dat bovenlokaal of experimenteel blijkbaar toch geen prioritaire argumenten zijn voor de AC omdat er veel lokale projecten plaatsvinden. De AC lijkt het niet erg te vinden wanneer een project zich eerder lokaal bevindt. Sommige projecten hebben wel duidelijk een kans tot uitbreiding, zonder dat ze daarom bovenlokaal of echt een experiment zijn. Naast deze groep “bovenlokaal met kans tot uitbreiding” is er toch ook nog wel een redelijk groot aandeel dat gewoonweg lokaal is. Hier spreken de cijfers het reglement – dat “bovenlokaal” en “experiment” als hoofdcriteria voorop stelt – tegen.

Ten laatste, is de AC blijkbaar niet avers tegenover projecten die leesbevordering aanpakken door de deelnemers zelf te laten schrijven of door een publicatie te verspreiden. In het reglement staat hier ook niets over waardoor de AC hier dus vrij in is.

4.5. Keuze van de geïnterviewde projecten

Met behulp van de verschillende opdelingen die ik maakte voor de typologie, koos ik uiteindelijk negen projecten om te interviewen. De geïnterviewde cases vormen een divers palet. Er zitten een aantal projecten bij die passen in het vak van leesplezier van de matrix, wat ook logisch is aangezien deze focus het meeste voorkomt in alle projecten. Verder werd er ook rekening gehouden mee de methodologie, het bereik en de doelgroep.

4.5.1. De Dagen: Silvie Moors

De Dagen is een leesbevorderingsorganisatie die de voorbije jaren al meerdere keren een subsidieaanvraag deed. Deze verschillende projecten pasten op verschillende plaatsen in de matrix wat toont dat ze leesbevordering op verschillende manieren interpreteren. Ze spreken ook de doelgroep van kansarmen en mensen met psychische problemen aan: doelgroepen die verder niet veel aan bod kwamen. Overigens hebben ze geprobeerd om erkend te worden als literaire organisatie omdat ze eigenlijk op zoek moesten naar structurele subsidies. Dit is

echter niet gelukt en daarom wou ik ook hun kant van dit verhaal meenemen. Ik sprak met Silvie Moors, de oprichtster van De Dagen.

4.5.2. Uilensoep: Cindy Celis

Uilensoep diende in 2016 een aanvraag in om een leesbevorderend kookboek samen te stellen. De AC had hier veel discussie over omdat de leden twijfelden of een kookboek wel leesbevorderend kon werken. Het leek me dus interessant om te onderzoeken hoe deze innovatieve aanpak van leesbevordering in de praktijk werkte. Ik sprak met Cindy Celis die verantwoordelijk is voor de fondsenwerving van Uilensoep.

4.5.3. Palhik Mana: Sarah Avci

Palhik Mana bereikt met het project Moedertongen vrouwen met een migratieachtergrond. Moedertongen is een project dat zich tussen leesplezier en empowerment bevindt en daarom is het ook interessant om mee te nemen in de analyse. Ik sprak met Sarah Avci; zij is de oprichtster van de vzw Palhik Mana en dit project Moedertongen.

4.5.4. Urban Woorden: Jasper Kinyentama

Urban Woorden is een interessante case omdat ze een bovenlokaal bereik hebben. Verder hebben ze ook een innovatieve benadering tot leesbevordering omdat ze werken met hiphop en slam poetry. Voor hun project Read it Loud organiseren ze een “klassieke” leesgroep met deze jongeren terwijl ze wel nog deze achtergrond van hiphop meenemen. Verder past het project van Urban woorden ook in het vak van empowerment. Ik sprak met Jasper Kinyentama die secretaris is bij Urban Woorden en de leesbevorderingsprojecten van bovenaf coördineert.

4.5.5. Kaleidoscopia: Ilke Verhelle

De vzw Kaleidoscopia werd enkele jaren geleden opgericht door Ilke Verhelle met het doel om publicaties te creëren die diversiteit behandelden zonder het te problematiseren. Hieruit ontstonden de Hikkies, kleine boekjes die verhalen bevatten van een divers palet van schrijvers en illustratoren. Deze Hikkies worden gratis verspreid over scholen, bibliotheken etc. Het project is met andere woorden gericht op een publicatie, een duurzaam product.

4.5.6. Buurtwerk 't Lampeke/kinderwerking Fabota: Saskia Wetzelaer

Het project van Buurtwerk 't Lampeke/kinderwerking Fabota past in het vak van leesplezier, maar is interessant omdat het kansarmen als doelgroep heeft. Binnen deze doelgroep richten de begeleiders zich op de kinderen, maar ze bereiken ook hun ouders. Bovendien is het project lokaal begonnen, maar momenteel heeft het over heel Vlaanderen een invloed. Ik interviewde Saskia Wetzelaer die verantwoordelijk is voor de bibliotheek, het project "Lezen in de zomer is leuk" en de subsidieaanvragen.

4.5.7. Bonangana: Guido Menten

Bonangana voerde het project "Ik kan al wat Nederlands, nu lees ik een boek" uit. Dit project past in de matrix meer bij geletterdheid, wat dus een andere aanpak is dan de meeste projecten. Bovendien is het een erg lokaal project. Ik sprak met Guido Menten die binnen Bonangana de leiding heeft.

4.5.8. VFG: Geert Vandewynckele

Het VFG, of vereniging personen met een handicap, diende vanuit hun nationale werking een subsidieaanvraag in. Ik koos dit project omdat deze doelgroep van mensen met een handicap

niet vaak aan bod kwam in de projecten van de voorbije jaren. Ik sprak met Geert Vandewynckele die het project heeft bedacht en uitvoert.

4.5.9. Platform solidariteit: Hulnara Khaynus

De vzw platform solidariteit startte een project voor ouders en kinderen van Oost-Europese afkomst. Dit project past in het hoekje van communicatievaardigheden en geletterdheid van de matrix. Ik sprak met Hulnara Khaynus die het project heeft opgericht en de algemene leiding erover heeft.

5. Analyse van het beleidsproces

Na het in kaart brengen van de projecten kan er over worden gegaan naar de daadwerkelijke beleidsanalyse. “Voor evaluatie lenen zich in principe alle elementen van het beleidsproces en de beleidsinhoud” (Van Hooland, 2003, p. 170). Daarom ga ik hieronder stap voor stap door de verschillende onderdelen van het subsidieproces: het opstellen van het beleid, het uitvoeren van het beleid, het bereiken van de projecten, de resultaten van de projecten etc. Gedurende deze evaluatie is er extra aandacht voor het werk van de AC, het reglementair kader en de output. Als slotsom volgen hier de aanbevelingen uit. De stapsgewijze beleidsanalyse brengt namelijk de pijnpunten en de succesfactoren naar boven.

5.1. Doelstellingen van het beleid

Voor een beleidsanalyse is het van belang om eerst terug te koppelen naar de doelstellingen (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 63). Ik overloop de verschillende doelstellingen van het VFL voor leesbevordering. Op het einde van het onderzoek kan ik vervolgens terugkomen op deze doelstellingen om zodoende te bespreken of ze bereikt werden of niet.

Voor 2014 hoorde leesbevordering onder het participatiedecreet; de eerste leesbevorderingsprojecten van 2014 werden ook nog onder deze regeling en door deze commissie beoordeeld. In het meerjarenplan van het VFL van 2011-2015 was er zodoende nog

geen sprake van de taak van leesbevordering omdat de beslissing om leesbevordering toe te voegen aan de opdracht van het VFL nog niet genomen was. Over leesbevordering schreef het VFL toen enkel het volgende: “Leesbevordering valt buiten de opdracht van het VFL, maar is wel een permanent aandachtspunt in een geïntegreerd literatuurbeleid” (VFL, meerjarenplan 2011-2015, p. 19). Er werden toen dus nog geen doelen geformuleerd die ik zou kunnen toetsen aan de werkelijkheid van de voorbije drie jaar.

Vervolgens kwamen de middelen voor leesbevordering in 2014 onder het VFL. Er werd een addendum toegevoegd aan de beheerovereenkomst. Gedurende 2014 en 2015 stond er in het addendum dat er middelen voor leesbevordering geormerkt waren. De middelen waren bestemd voor de ondersteuning van Stichting Lezen (nu: IL), Leesweb⁸ en projecten ter leesbevordering. In deze twee jaren kon het VFL dus niet zelf beslissen over de verhouding van de verdeelde middelen.

Het meerjarenplan 2016-2020 is het eerste meerjarenplan waarin er uitdrukkelijk geschreven werd over leesbevordering. Hierin zegt het VFL dat het logisch is dat leesbevordering meegenomen wordt aangezien het de opdracht kreeg om een integraal en geïntegreerd letterenbeleid te voeren en dus ook aandacht te geven aan “de bestemming van de creatie” (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 23). In ditzelfde meerjarenplan formuleerde het VFL één duidelijk doel voor hun taak leesbevordering en dat is “de lezer stimuleren om meer en/of beter te lezen” (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 23).

Verder werden er in het meerjarenplan van 2016-2020 doelen geformuleerd die getoetst kunnen worden in de analyse. Doelen worden meestal “gedefinieerd als gewenste uitkomsten (...); ze geven richting” (Verbergt, 2015, p. 126). Een doelstelling is “een te realiseren doel binnen een tijdsbestek” (Verbergt, 2015, p. 126). In het meerjarenplan van het VFL staan enkele doelen uitgeschreven om de leesbevorderende taak te vervullen. Een eerste doelstelling gaat over diversiteit. Er staat namelijk dat de AC Letteren en Samenleving ervoor zorgt dat het VFL sterk inzet “op het wegwerken van mechanismen van sociale uitsluiting en drempels voor kansengroepen, met bijzondere aandacht voor mensen met een migratieachtergrond en mensen in armoede” (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 24). De belangrijkste doelgroepen zijn dus mensen met een migratieachtergrond en mensen in

⁸ Leesweb werd nadien niet meer structureel ondersteund door het VFL.

kansarmoede. Deze focus sluit aan bij de overkoepelende ambitie van het VFL om te focussen op diversiteit en kansengroepen.

Een andere doelstelling is dat de “inspirerende voorbeelden” en “nieuwe invalshoeken” die uit de projecten resulteren “zo breed mogelijk bekend” gemaakt worden (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 24).

Naast deze doelstellingen staan er in het meerjarenplan nog een aantal “specifieke aandachtspunten” die ook als doelstelling kunnen worden geïnterpreteerd. Er zal onderzocht of “het wenselijk is om behalve Stichting Lezen ook andere kleinschalige organisaties op een meer structurele wijze te ondersteunen” (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 24). Deze regeling zou er komen “om te vermijden dat inspirerende of succesvolle projecten onvoldoende duurzame verankering of navolging kunnen krijgen” (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 24). Het is de bedoeling om voor deze structurele werkingen de komende jaren middelen te voorzien. Dit is momenteel nog niet in werking getreden.

Een volgende aandachtspunt is dat het VFL zal proberen om meer samenwerkingen aan te gaan met bibliotheken, scholen, steden en gemeenten om zodoende leesbevordering aan te pakken.

Verder zal het VFL proberen om de kennis over leesbevordering die ze opdoen uit hun auteurslezingen te verspreiden. Ook wil het VFL ervoor zorgen dat ze, in samenwerking met het departement Welzijn en andere organisaties die werken rond welzijn eventueel “geschikte instrumenten” kunnen ontwikkelen om literatuur te ontsluiten naar “specifieke doelgroepen” (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 25).

Het lijstje met aandachtspunten eindigt met deze samenvattende zin:

Kortom, het VFL wil via gerichte financiële ondersteuning aan organisaties en projecten mee zorg dragen voor een breed gedragen en resultaatgericht leesbevorderingsbeleid en rekent hiervoor in de eerste plaats op de bijdrage van organisaties die hierrond reeds expertise en kennis hebben opgebouwd (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 25).

Deze doelstellingen zijn niet volledig SMART. SMART staat voor specifiek, meetbaar, aanvaardbaar, realiseerbaar en tijdsgebonden (Verbergt, 2015, p. 127-128). De doelstellingen van het VFL zijn niet gemakkelijk meetbaar of tijdsgebonden; er wordt namelijk niet vermeld wanneer wat moet gebeuren en hoe het gemeten zal worden (Verbergt, 2015, p. 127). De doelstellingen zijn wel aanvaardbaar omdat ze passen binnen de “geest” van het VFL en ze zijn ook realiseerbaar aangezien het geen onrealistische doelstellingen zijn (Verbergt, 2015, p. 127). Door de aandachtspunten toe te voegen zijn de doelstellingen ook meer specifiek geworden. Wat opvalt aan deze doelstellingen is dat ze niet zozeer te behalen parameters stellen voor de projectsubsidies. In plaats daarvan zijn de doelstellingen breed en zien het leesbevorderingsbeleid van het VFL veel meer overkoepelend dan de projecten alleen.

5.2. Initiële opzet van het beleid

In dit onderdeel bekijk ik met welke intenties het leesbevorderingsbeleid van het VFL werd opgezet enkele jaren geleden.

Koen Van Bockstal, de directeur van het VFL, vindt de taak van leesbevordering cruciaal omdat het Westen een kennissamenleving is. Hiervoor is niet alleen het technische lezen, maar ook het leesplezier van belang. Uit de PISA-verslagen blijkt dat we in Vlaanderen goed scoren op het eerste, maar slecht op het laatste (vakgroep onderwijs, 2009, p. 107). Daarom moet leesbevordering anders worden aangepakt dan de typische schoolse en brave manier met bijvoorbeeld leeslijsten (Van Bockstal). Leesplezier is volgens Van Bockstal erg belangrijk om kritisch in het leven te durven staan. “Leesplezier moet een attitude worden” (Van Bockstal). Door te lezen, leren mensen te nuanceren en verdraagzamer naar de diverse maatschappij te kijken (Van Bockstal). Het VFL zag leesbevordering vanaf het begin dus als iets dat nog te weinig aandacht krijgt in onze maatschappij.

Noemi De Clercq vertelde dat de focus vanaf het begin op de kansengroepen lag omdat deze groepen nog niet bereikt werden. “Dat we een beetje een inhaalbeweging willen doen. Waarbij de focus ligt op het bereiken van mensen die niet door de traditionele leesbevorderingsorganisaties ondersteund worden” (De Clercq). Voor De Clercq is het belangrijker dat de kansengroepen effectief aangesproken worden, dan dat ze hoge kwaliteitsboeken gaan lezen: “als ze maar uitgedaagd worden om boeken vast te pakken.” Ook

Van Bockstal zei dat “het een reisgids mag zijn of een technisch boek.” Het VFL wilde met andere woorden leesbevordering voldoende laagdrempelig aanpakken.

Deze laagdrempeligheid heeft altijd deel uitgemaakt van de visie van het VFL op leesbevordering. Toen het VFL de taak van leesbevordering kreeg als onderdeel van het geïntegreerd letterenbeleid, heeft het VFL samengezeten met IL om de doelstellingen en visie op elkaar af te stemmen. Dit bleek geen moeilijke taak te zijn omdat beide instanties laagdrempeligheid hoog in het vaandel dragen. Het feit dat IL ook onder het VFL kwam is heel logisch voor Van Bockstal omdat hij gelooft in de netwerktheorie waarbij je sterker bent wanneer je samenwerkt. “Het was ook nooit de bedoeling dat het VFL leesbevordering helemaal zelf ging uitvoeren als taak” (Van Bockstal).

Van Bockstal legde uit dat het leesbevorderingsbeleid voordien – onder het participatiedecreet – nog niet zo goed uitgewerkt was. Hierdoor heeft het VFL “de voorbije jaren eigenlijk pionierswerk verricht” (Van Bockstal). Daarom heeft het VFL de voorbije jaren beslist om te experimenteren met het reglement en te ontdekken wat er leeft in het veld.

Tot slot legde Sylvie Dhaenen de directeur van IL, uit hoe de projectsubsidies voor leesbevordering initieel naast de werking van IL zouden staan. Het verschil tussen de regeling van IL en de projectsubsidies is dat IL zich richt op de intermediairen: met de leerkrachten, bibliothecarissen etc. “IL reikt kaders aan” (Dhaene). IL werkt op bovenlokaal niveau over heel Vlaanderen. Dhaene vindt het positieve aan de regeling van het VFL dat het duidelijk gericht is op doelgroepen omdat ze dat bij IL niet zo gemakkelijk kunnen doen, al wil IL natuurlijk wel zo goed mogelijk inspelen op de diverse samenleving. IL richt zich tot *alle* lezers: degene die niet lezen, maar ook degene die al wel lezen. Het lezen van al deze verschillende lezers moet verbeterd worden door de initiatieven van IL zonder daarom specifiek op doelgroepen te richten. Bij de projectsubsidies is het “reglement meer specifiek” in die zin dat de initiatieven zich moeten richten tot doelgroepen en zodoende diversiteit aanpakken (Dhaene).

5.3. Reglement leesbevordering

Uit het literatuuronderzoek over adviescommissies werd duidelijk dat het noodzakelijk is dat een AC zich kan baseren op een reglement met vooropgestelde beoordelingscriteria om

zodoende objectiviteit te bewaren (Van der Vlies, 2010, p. 36). Den Ouden stelt daarentegen dat deze objectiviteit voor beslissingen in de culturele sector moeilijker ligt (Van der Vlies, 2010, p. 204). Volgens haar mag er met andere woorden speling in het reglement zitten waarbij de AC vrij wordt gelaten om te discussiëren. Deze laatste redenering is van toepassing op het reglement voor de projectsubsidies leesbevordering.

Sinds 2014 heeft het VFL ieder jaar een aangepast reglement geschreven voor hun leesbevorderingsprojecten. Het reglement werd in 2013 opgesteld door het VFL en IL samen (VFL, rapportering samenwerking VFL-SL 2014, p. 2). Dit reglement is gedurende de jaren enkele keren bijgestuurd waar nodig bleek. Hieronder vat ik het reglement samen en bekijk ik ook kort wat er allemaal veranderd is en welke nuances anders werden gelegd gedurende de jaren. Het is belangrijk om ook de eerdere reglementen te bestuderen want ze maken onderdeel uit van een beleidsanalyse omdat ze inzicht geven in de *beleidsinhoud* en de vooropgestelde regels (de Peuter, de Smedt & Bouckaert, 2007, p. 63).

Noemi De Clercq legde uit dat het reglement vrij open bleef gedurende de jaren om zo te vrijwaren dat de projecten uit verschillende hoeken zouden ontstaan (Noemi De Clercq, 12/04/2017, Berchem).

Het eerste puntje in het reglement is “Wat is leesbevordering?”. Dit is de benadering tot leesbevordering die het VFL communiceert naar potentiële projectaanvragers. In het reglement van 2014 was dit de definitie:

Als gevolg van een recente decreetwijziging, krijgt het Vlaams Fonds voor de Letteren de opdracht om mee te helpen de leescultuur, het leesklimaat en de leesomgeving in Vlaanderen te bevorderen. Dit doet het onder andere door verenigingen en initiatieven te ondersteunen die leesbevordering centraal stellen. Leesbevordering is het geheel van activiteiten waarbij men om redenen van ontwikkeling en emancipatie planmatig het leesgedrag van mensen kwantitatief en kwalitatief probeert te beïnvloeden door de motivatie van de (potentiële) lezer te vergroten. (VFL, reglement leesbevordering 2014, p. 1).

Reeds in 2015 werd dit stukje tekst aangepast. In 2015 deed het VFL namelijk de moeite om hun reglement door Wablieft te laten nalezen. Wablieft gaf suggesties die de tekst beter

begrijpbaar moesten maken. De verwoording was in 2014 nogal zwaarwichtig waardoor de definitie niet erg helder was. De jaren nadien werd dit aangepast met een duidelijkere definitie voor leesbevordering als gevolg. In het reglement van 2017 is dit de definitie voor leesbevordering:

Projecten die werken rond leesbevordering willen mensen aanzetten om de stap te zetten naar lezen of hen laten kennismaken met boeken die ze nog niet kennen. Dat doen ze door lezers te motiveren en door ervoor te zorgen dat lezers meer plezier vinden in lezen, meer inzicht krijgen in verhalen en diepere of mooiere leeservaringen opdoen. Boeken en lezen doen mensen groeien, zorgen dat mensen zich ontwikkelen en geven mensen meer kansen (VFL, reglement leesbevordering 2017, p. 1).

Deze definitie voor leesbevordering is geschreven in een eenvoudige taalgebruik. Het laat het concept leesbevordering redelijk open.

Vervolgens worden de voorwaarden opgesomd. De drie belangrijkste voorwaarden zijn dat de projecten ofwel bovenlokaal ofwel een experiment zijn en dat de prioriteit wordt gegeven aan kansengroepen, “met specifieke aandacht voor interculturaliteit en participatie van personen in armoede” (VFL, reglement leesbevordering 2014, p. 1). Andere “belangrijke aandachtspunten” zijn dat er een “actieve participatie” is van de doelgroep en dat er rekening wordt gehouden mee de “leefwereld” van de doelgroep.

Nadien volgde er in het reglement van 2014 een praktische alinea waarin staat welke soort organisaties een aanvraag kunnen indienen. Eén van die voorwaarden is dat de organisatie een rechtspersoon moet zijn. Een andere praktische voorwaarde is dat de organisatie niet meer dan 300.000 euro aan structurele subsidie ontvangt. In 2015 werd deze alinea duidelijker gemaakt door al deze voorwaarden in puntjes op te lijsten in plaats van ze op te sommen in volzinnen.

Vervolgens bevat het reglement de verschillende deadlines om de aanvragen in te dienen, en de startdata van de projecten. Deze deadlines liggen altijd in februari, juli en oktober; er zijn dus drie subsidierondes.

Na dit overzicht van de data, volgt er een overzicht van wat de organisatie aan het aanvraagdossier moet toevoegen. Ondanks de letterlijke lijst in het reglement is het voor sommige organisaties toch een uitdaging om een goed dossier op te sturen⁹. In 2015 werd dit stukje van het reglement verduidelijkt door het in puntjes onder elkaar te zetten en ook de verschillende onderdelen in vragen om te zetten zoals bijvoorbeeld “Hoe krijgt onze definitie van leesbevordering vorm in uw project?” (VFL, reglement leesbevordering 2015, p. 2).

Na deze beoordelingscriteria staat er in het reglement dat de organisatie zelf 15% eigen inkomsten moet hebben. Het reglement benadrukt dat de subsidie die organisaties aanvragen bij het VFL niet mag dienen als enige inkomstbron. Dit onderdeel over financiën werd vanaf 2015 wel korter en bondiger, maar tegelijkertijd ook duidelijker, geformuleerd. Bovendien werd hier een uitleg toegevoegd over de betaling van het VFL. Het reglement eindigt met een lange alinea die het bezwaarschrift uitlegt. Wanneer een organisatie geen subsidies krijgt, kan men namelijk bezwaar indienen tegen deze beslissing. Dit is de voorbije drie jaar vijf keer voorgevallen.

In de databank van het VFL had ik niet alleen toegang tot de reglementen zelf, maar ook tot de verschillende kladversies die ieder jaar werden opgesteld. Op deze manier kon ik ontdekken waar de opstellers van de reglementen over twijfelden. Zo stond er in 2015 in de kladversie de vraag of ze het concept van een “experiment” niet beter moesten duiden. Deze definitie werd niet aangepast. Ook was er in 2015 de opmerking dat veel organisaties een subsidie aanvragen om die vervolgens te gebruiken als loonkost. De AC had aan het VFL laten weten dat ze vaak projecten weigeren wanneer de subsidie deels aan loonkost wordt gespendeerd. Deze ongeschreven regel van de AC staat niet in het reglement. In 2015 werd dit probleem dus opgemerkt door de AC en dacht men erover na om in het reglement te zetten dat er maximum 50% van het budget aan loonkost mag worden besteed. Uiteindelijk voegde men dit niet toe aan het reglement.

Alles overziend kan er besloten worden dat er gedurende de jaren enkele aanpassingen gemaakt werden in het reglement. Deze aanpassingen kwamen er meestal om de inhoud duidelijker te communiceren naar de doelgroep toe. Veelal bleef het reglement wel gelijkend

⁹ In het mailbestand van het VFL zijn er namelijk enkele mails waaruit blijkt dat de medewerkers regelmatig moeten terugmailen om verduidelijking te vragen.

aan de vorige versies. Het is een open reglement met een beperkt aantal beoordelingscriteria en zo bleef het tot 2017. De belangrijkste criteria waaraan de organisaties moeten voldoen, staan in het volgende lijstje. Ik zal gedurende de rest van deze thesis terugverwijzen naar deze vooropgestelde vragen om de effectiviteit van de uitgevoerde projecten te toetsen.

- *Wat is leesbevordering volgens de organisatie?*
- *Hoe werkt de organisatie rond leesbevordering?*
- *Wat doet het project om meer mensen aan te zetten om te lezen?*
- *Hoe neemt de doelgroep deel aan het project?*
- *Welke expertise heeft de organisatie? Met welke partners in de literaire, culturele, educatieve en/of maatschappelijke sector werkt de organisatie samen voor dit project?*
- *Kan er een vervolg komen op het project? Kan het project blijven bestaan?*
- *Wie en hoeveel mensen wil de organisatie bereiken?*
- *Via welke kanalen maakt de organisatie het project bekend?*
- *Hoe volledig en correct is de begroting? Hoe haalbaar is de begroting?*
- *Hoe haalbaar is het stappenplan?*

(VFL, reglement leesbevordering 2017, p. 2).

5.4. Samenstellen AC Letteren en Samenleving

Binnen het VFL wordt er gewerkt met 11 adviescommissies; in deze commissies zetelen experts die beschikken over specifieke kennis over het onderwerp van de commissie. Er zijn adviescommissies voor proza, poëzie en essay, illustratie en kinder-en jeugdliteratuur, theater, strips, non-fictie, literaire manifestaties en organisaties, tijdschriften, vertalingen in het Nederlands, auteurslezingen en tot slot letteren en samenleving (VFL, huishoudelijk reglement, p. 14). Het VFL heeft klaarblijkelijk ervaring met het concept van een AC.

De zoektocht naar de commissieleden voor de AC Letteren en Samenleving was geen openbaar proces; dit is een optie die Van der Vlies voorstelt om zo transparant mogelijk over een AC te communiceren naar de buitenwereld (Van der Vlies, 2010, p. 37). De samenstelling van de AC Letteren en Samenleving gebeurde wel in overleg met IL. Het was ook altijd een voorwaarde

dat IL betrokken bleef bij de verdeling van de projectsubsidies. Daarom zetelt er iemand van IL – in dit geval Tania Van Acker – in de AC Letteren en Samenleving.

Expertise was de belangrijkste factor in de zoektocht naar commissieleden (De Clercq). Voor adviescommissies is een verscheidenheid aan expertise ook erg belangrijk (den Ouden, 2011, p. 205). Het VFL heeft veel overwegingen gemaakt in het samenstellen en het kiezen van de verschillende leden. In de mail die gestuurd werd naar de toekomstige commissieleden kwam dit prominent naar voren:

De geloofwaardigheid van het VFL hangt in grote mate af van de aanwezige expertise en knowhow in onze adviescommissies en uw aanwezigheid in de adviescommissie Letteren en Samenleving zou absoluut een meerwaarde betekenen in de voorbereiding en advisering van de subsidiedossiers (VFL, mail leden AC 2014, geen paginanummers).

Volgens Van der Vlies is er meestal wel een dosis wantrouwen aanwezig tegenover commissies (Van der Vlies, 2010, p. 35). Hier leek het VFL zich ook bewust van te zijn aangezien er steeds benadrukt werd hoe belangrijk de expertise in de AC is voor de eigen “geloofwaardigheid” (VFL, mail leden AC 2014, geen paginanummers).

Ook in andere beleidsdocumenten keerde men steeds terug naar de expertise die de AC Letteren en Samenleving moest hebben omdat de opdracht meer was dan leesbevordering alleen. Er was ook expertise nodig over doelgroepen en over de verschillende invalshoeken. In de rapportering van de samenwerking met IL in 2014 stond er bijvoorbeeld het volgende over deze expertise:

Bij de samenstelling van de commissie werd de nodige aandacht besteed aan het verenigen van expertise op het vlak van diverse invalshoeken of domeinen: onderwijs, welzijn, kunsteducatie, auteurs, bibliotheeksector en interculturaliteit (VFL, rapportering samenwerking VFL en ST 2014, p. 2).

Bij de AC Letteren en Samenleving zijn er verschillende soorten expertise aanwezig. Er zetelen auteurs, mensen uit de bibliotheeksector, er is expertise uit de welzijnssector, expertise over diversiteit, expertise over leesbevordering... Deze verschillende soorten van expertise zijn in de

praktijk vaak gebundeld in één persoon. De AC Letteren en Samenleving bestaat dus uit concullega's die actief zijn in het veld waar ze tegelijkertijd over adviseren (den Ouden, 2011, p. 203).

Vervolgens bespreek ik de kerntaken die de AC Letteren en Samenleving kreeg bij hun oprichting. Ten eerste brengt de AC advies uit over de projecten rond leesbevordering. In 2016 kwamen hier ook nog de adviezen voor de doelgroepgerichte publicaties bij. Ten tweede geven de commissieleden deeladviezen over diversiteit bij dossiers van andere commissies, zoals bijvoorbeeld voor bij literaire manifestaties. Ten derde adviseren ze het VFL over haar beleid rond diversiteit. En tot slot adviseren ze ook geregeld over beleidsdocumenten van IL. In het meerjarenplan beschreef het VFL dit viervoudige takenpakket als volgt:

Deze commissie heeft een beleidsadviserende rol en moet de brede toegankelijkheid van het letterenveld mee mogelijk maken en bewaken. Enerzijds geeft de commissie subsidieadviezen over leesbevorderingsprojecten die een voorbeeldrol kunnen vervullen. Anderzijds wordt zoveel mogelijk gestreefd naar een inclusieve benadering van diversiteit door hier een transversaal aandachtspunt van te maken dat doorheen de hele werking loopt: van de samenstelling van commissies en bestuur, het personeelsbeleid en het maken van beleidskeuzes tot de concrete uitwerking van reglementen (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 24).

De AC Letteren en Samenleving heeft dus een veel bredere rol dan enkel adviseren over leesbevorderingsprojecten. Hun beleidsadviserende rol is binnen het VFL gericht op diversiteit en is transversaal omdat het gericht is op de verschillende werkgebieden van het VFL. Tijdens de eerste vergadering van de AC werd het volgende hierover gezegd aan de leden van de AC: "Tenslotte verwachten we dat deze Adviescommissie ook mee input zal leveren aan de ontwikkeling van een gedragen beleidskader rond deze thematiek voor onze Raad van Bestuur" (VFL, verslag vergadering 20/03/'14, geen paginanummers).

5.5. Vastleggen werkwijze AC

In de vergaderverslagen van de AC Letteren en Samenleving zijn er een paar interessante opmerkingen die van belang zijn voor de analyse van het beleid en die aantonen dat de AC

mee het beleid kon bepalen. Aangezien het om een nieuwe commissie gaat, zijn er over de jaren heen enkele aanpassingen gebeurd omdat de AC en het VFL op zoek waren naar het juiste format om leesbevordering aan te pakken.

Tijdens de eerste vergadering met de AC werd duidelijk gemaakt dat de leden zich wenselijk baseren op de missie van het VFL. “De vertrekbasis daarbij zal uiteraard steeds de missie van het VFL zijn” (VFL, verslag vergadering 20/03/'14, geen paginanummers). De benadering tot leesbevordering door de AC moest dus passen binnen de bredere werking van het VFL. Dit sluit aan bij een van de voorwaarden die den Ouden geeft voor een goedwerkende commissie: dat de AC zich moet baseren op de missie en de doelstellingen van de organisatie (den Ouden, 2011, p. 210).

In 2014 was de AC nog zoekende naar een goede werkmethode. De AC werd vrij gelaten om haar manier van werken te bepalen. Den Ouden waarschuwt voor adviescommissies die te vrij worden gelaten om hun eigen beleid op te zetten (den Ouden, 2011, p. 216). Tijdens de eerste vergadering van de AC kwam meteen de vraag van de nieuwe leden naar een reglement voor leesbevordering waarop ze zich objectief konden baseren.

De commissie vraagt of ze voor haar opdrachten zich kan baseren op een reglement voor leesbevordering en of er al een gedeelde visie is om op terug te vallen voor de bredere maatschappelijke thema's. Op dit moment werden wel al middelen vrijgemaakt, maar het VFL rekent op de expertise van de commissieleden om een praktijk op te bouwen en een visie hierover te onderbouwen. Op dit moment is er dus nog geen vaststaand kader. (...). De commissie is voorstander om een reglement vast te leggen als objectief beslissingsinstrument. (VFL, verslag vergadering 20/03/'14, geen paginanummers).

Ook de vergadering nadien zei de AC nog dat er niet voldoende criteria waren waarop ze zich konden baseren. “Voor de commissie is het vooral bij leesbevordering nog onduidelijk welke criteria en timing er aan de basis liggen van de adviseringen” (VFL, verslag vergadering 10/06/'14, geen paginanummers). Dit toont aan dat de AC in het begin liever meer criteria had gehad waarop ze zich objectief op konden beroepen.

Vervolgens besprak men op deze vergadering op welke manier het VFL het reglement zo breed mogelijk kon verspreiden en communiceren naar organisaties. Er werd toen ook gezegd dat de commissieleden zelf organisaties mogen aansporen om een aanvraag in te dienen. Dit is een opvallende opmerking in verband met de inmenging die commissieleden mogen hebben. Tegelijkertijd is het in het geval van deze leesbevorderingssubsidies volgens commissielid Lise Vanderpiete wel gerechtvaardigd omdat op deze manier actoren aangesproken kunnen worden die misschien nooit uit zichzelf leesbevordering zouden opnemen. Ook andere commissieleden vertelden tijdens hun interview dat ze zelf organisaties aansporen om een aanvraag in te dienen.

Verder dacht de AC op de eerste vergadering ook na over een mogelijk platform om good practices te verspreiden: “De commissie is voorstander van een platform waar dergelijke ‘good practices’ en de realisaties van gesubsidieerde projecten getoond kunnen worden” (VFL, verslag vergadering 12/04/’14, geen paginanummers). Dit platform is er nooit gekomen. Tijdens de tweede vergadering ging men echter verder in op dit idee en opperde de AC dat het VFL misschien een dag hierrond zou kunnen organiseren. Dergelijke inspiratiedagen hebben inmiddels twee keer plaatsgevonden de voorbije vier jaar. Deze inspiratiedagen werden samen met IL georganiseerd (VFL, verslag inspiratiedag diversiteit en lezen 2016, p. 1). Op deze inspiratiedagen werden organisaties aan het woord gelaten die reeds met projectsubsidies leesbevordering hadden gewerkt.

Verder werd tijdens de eerste samenkomst gezegd de AC niet uit het oog mocht verliezen dat het voor de kleine organisaties moeilijker is om een goed dossier op te stellen dan voor de grotere organisaties. Een andere opvallende opmerking is dat de commissieleden voor zichzelf benadrukten dat ze “te anekdotische, lokale projecten” moeten vermijden bij het subsidiëren (VFL, verslag vergadering 12/04/’14, geen paginanummers).

Kortom, de voornemens die de AC stelde tijdens de eerste vergaderingen waren dat de commissieleden gingen zich baseren op de criteria, dat de commissieleden organisaties mochten aanmoedigen, dat good practice verspreid ging worden, dat de commissieleden rekening gingen houden mee de dossiers van kleinere organisaties en de commissieleden wilden lokale projecten vermijden.

5.6. Accountability

Ook accountability maakt deel uit van het voorbereidend werk voor de AC. De hoofdvraag daarbij is “wie moet verantwoording afleggen aan wie?” (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 10). Bij het VFL legt ten eerste de AC zelf verantwoording af tegenover de organisaties door een uitgebreid advies op te sturen. De organisaties die een aanvraag indienen krijgen steeds een advies terug waarin de motivering van de beslissing van het AC staat.

Ten tweede moet de AC ook verantwoording afleggen aan het Beslissingscollege van het VFL dat nakijkt of het advies van het AC rechtvaardig was. Wanneer organisaties in beroep gaan tegen de beslissing van de AC en BC gaat het dossier naar de Beroepscommissie van het VFL die nagaat of de beoordeling op een consequente manier is gebeurd. Door deze extra stappen in te bouwen zorgt het VFL voor zelfcontrole. Dit heet *hierarchical accountability* (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 10).

Ten derde moeten de organisaties die projectsubsidies ontvangen ook verantwoording afleggen aan het VFL en haar AC. Nadat ze hun project hebben uitgevoerd moeten ze een evaluatiedossier opsturen. Dit noemen Bovens, Goodin en Schillemans de *nature of the conduct* (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 11). Hebben ze uitgevoerd wat ze gezegd hadden te doen? En hadden ze wel al het gevraagde budget volledig nodig? Als dit laatste niet het geval blijkt, ontvangt de organisatie de laatste schijf subsidie niet meer. De begroting van het project moet kunnen aantonen dat het subsidiebedrag wel degelijk noodzakelijk was. *Accountability* geven voor financieel gedrag is veelvoorkomend in public accountability volgens Bovens, Goodin en Schillemans. In het rapporteringssjabloon van het VFL staat het financieel deel duidelijk in een extra kader en in het vet. Verder hanteert het VFL geen al te strikte voorwaarden op het vlak van rapporteringen, maar stellen ze ter verduidelijking wel een aantal open vragen. Ze vragen o.a. naar de effecten op de deelnemers, hoe ze het project bekend hebben gemaakt, een overzicht van de activiteiten (de partners, de activiteiten, de doelgroep etc.), en een toekomstperspectief (VFL, rapporteringsformulier leesbevordering 2017, 1).

Ten vierde is er ook nog het element van de *accountability standards* en dat zijn de “standards by which the conduct of the actor is to be judged by the forum” (Bovens, Goodin &

Schillemans, 2014, p. 2). Bovens, Goodin en Schillemans halen een aantal soorten van zulke standaarden aan. Zo heb je bijvoorbeeld de *bureaucratic accountability* waarbij er een set vastgelegde regels en procedures zijn (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 2). Dit is niet het geval bij het VFL. *Professional accountability* is meer van toepassing op de manier van werken van het VFL. Deze accountability gebruikt professionele normen en standaarden (Bovens, Goodin & Schillemans, 2014, p. 2). Zo worden er bijvoorbeeld enkel open vragen gesteld in de dossiers voor de organisaties. De organisaties moeten hun eigen vooropgestelde doelstellingen verifiëren in het rapporteringsdossier.

Alles overziend heeft het VFL enkele mechanismen ingebouwd waarmee ze het proces van het leesbevorderingsbeleid objectief houden.

5.7. Advisering door de AC

Nadat ik heb uitgelegd wat de aanvankelijk intenties van het beleid en de AC waren, moet er nu worden geanalyseerd hoe de AC daadwerkelijk aan het werk ging de voorbije jaren.

5.7.1. Geschreven argumenten

Voordat de AC vergadert, wordt er door het VFL een fiche opgesteld per dossier. Deze fiches worden opgestuurd naar de leden van de AC zodat ze een korte samenvatting kunnen lezen. Nadat de AC heeft vergaderd, maakt het VFL een samenvatting van de positieve en negatieve opmerkingen. Er gaat veel aandacht naar deze samenvattingen. Als de AC negatief adviseert, ontvangt de organisatie niet zomaar een weigering, maar een samenvatting van zowel de slechte als goede punten van het ingediende project. Volgens den Ouden is deze argumentatie essentieel in de werking van een AC. Ze stelt dat organisaties steeds recht hebben op een uitleg door de AC, of ze nu geweigerd werden of niet. “Dit brengt mee dat de afgewezen aanvrager behoefte heeft aan een motivering die ingaat op de vraag waarom zijn aanvraag in verhouding tot de andere aanvragen, als minder goed is beoordeeld” (den Ouden, 2011, p. 214).

Er zijn een aantal argumenten die regelmatig terugkeren in deze geschreven adviezen. In 2016 heeft een medewerker van het VFL geprobeerd om een overzicht te maken van de argumenten, voor en tegen, die steeds terugkeren bij de AC in de geschreven adviezen. Deze lijst werd niet afgemaakt, maar het is wel een interessant initiatief. Ik heb deze taak verder uitgewerkt en ben door alle argumenten van de adviescommissie gegaan. Ik heb de adviezen gebundeld en dit vervolgens gecodeerd in het programma Nvivo. Nadien telde het programma de argumenten die meermaals terugkeren.

Ten eerste wil de AC dat er duidelijk gewerkt wordt rond leesbevordering en dat lezen er niet zomaar wordt bijgehaald. Het is belangrijk dat de organisatie een klaarblijkelijke visie expliciteert op leesbevordering. In een negatief advies zal er vaak staan dat dit niet het geval is. Er moet ook echt aan de slag worden gegaan met lezen. Bijgevolg is een subsidieaanvraag voor de aankoop en verspreiding van boeken meestal niet voldoende voor de AC. Af en toe wordt er vermeld dat het eigenlijk niet om leesbevordering gaat, maar dat de organisatie bijvoorbeeld enkel inzet op geletterdheid.

Ten tweede is het stappenplan belangrijk voor de AC. Het feit dat de plannen van organisaties vaak te ambitieus zijn, is iets dat geregeld terugkeert. Dit blijkt echter geen doorslaggevend argument om een project geen subsidies te honoreren. De opmerking dat een organisatie een “te grote ambitie” koestert is te vinden in dossiers die zowel goed- als afgekeurd werden. Meestal worden deze ambitieuze projecten wel gesteund, mits de andere zaken in hun dossier goed zitten. Wanneer de AC een dergelijk ambitieus project toch moet weigeren, laat de AC soms wel weten dat de organisatie later opnieuw een aanvraag kan indienen, op voorwaarde dat het dossier wordt bijgestuurd.

Ten derde zijn de aangehaalde partners een criterium dat de AC telkens behandelt. Wanneer een organisatie een project helemaal alleen wil uitvoeren, zal de AC daar vragen bij stellen en voorstellen om toch maar op zoek te gaan naar lokale partners. Wanneer een project “gedragen wordt door de lokale gemeenschap” schijnt dit een pluspunt te zijn voor de AC omdat de duurzaamheid hierdoor meer gegarandeerd wordt (VLF, leesbevorderingsdossiers 2015, geen paginanummers). Soms gelooft de AC niet dat er voldoende expertise over leesbevordering aanwezig is en daarom adviseren de commissieleden dat de organisatie in kwestie beter op zoek gaat naar partners die deze kennis wel bezitten.

De doelgroep is een criterium dat minder vaak wordt aangehaald in de geschreven adviezen. Nochtans wordt een onduidelijke formulering van de doelgroep soms als een doorslaggevend argument gebruikt om een project negatief te adviseren. De manier waarop de doelgroep wordt benaderd, is immers belangrijk voor de AC. Het is negatief wanneer er stigmatiserend, of gewoon niet, wordt gesproken over de doelgroepen in de dossiers. Het is daarentegen net erg positief wanneer een project laagdrempelig is en de juiste partners zijn aangesproken om zodoende aan de slag te gaan met de doelgroep.

Een ander element dat aansluit bij deze nadruk op doelgroepen is diversiteit. Diversiteit wordt meestal niet vernoemd in de positieve adviezen. Het wordt echter wel aangehaald in de negatieve adviezen wanneer er dus niet voldoende oog voor is. De aanpak van diversiteit moet op een “gezonde manier” gebeuren (VFL, leesbevorderingsdossiers 2016, geen paginanummers). Vooral wanneer een organisatie bijvoorbeeld een leeslijst meestuurt, moet deze selectie divers genoeg zijn.

Voorts lijkt de AC te prefereren dat de subsidie rechtstreeks besteed wordt aan de doelgroep. De AC wil zo bekomen dat het geld werkelijk besteed wordt om de doelgroep tot lezen aan te zetten en niet om een tussenfactor te subsidiëren. De AC zal dan ook vaak in adviezen vermelden dat ze het negatief vinden dat subsidies wordt gebruikt om loonkost te dekken. Aangezien de medewerker wiens loon betaald wordt normaliter een actieve rol speelt in het aanzetten van mensen tot lezen, laat de AC het in sommige gevallen wel toe. Hoe dan ook blijkt dat de betaling van loonkost voor de AC een hekel punt is in de dossiers.

Ook wanneer het subsidiegeld gebruikt zal worden om materialen aan te kopen of bijvoorbeeld een caravan om te bouwen, bekritiseert de AC dit: “De commissie is ervan overtuigd dat een gezellige caravan en de aanwezigheid van boeken op zich niet voldoende zijn om kinderen aan het lezen te zetten” (VFL, leesbevorderingsdossiers 2016, geen paginanummers). De AC vindt het daarentegen wel positief wanneer de financiële middelen ook geïnvesteerd worden in een publicatie, omdat dit het project duurzamer maakt. Na de analyse van bovenstaande financiële argumenten, kan er besloten worden dat de AC de begroting in de dossiers grondig analyseert. Er kan wel opgemerkt worden dat er over de grootte van het aangevraagde bedrag niet vaak geschreven wordt in de adviezen. Wanneer de

aanvraag slechts voor een klein bedrag is, zal de AC af en toe vermelden dat ze het knap vinden dat de organisatie naar verschillende middelen op zoek is gegaan en een eerlijke begroting heeft.

Verder wordt innovatie of experiment niet vaak aangehaald. Het lijkt geen doorslaggevend argument in combinatie met bijvoorbeeld een ander argument zoals duurzaamheid. Slechts sporadisch wordt er door de AC vermeld dat de organisatie in kwestie waarschijnlijk een origineler dossier zou kunnen indienen. Bijvoorbeeld wanneer er “al een aanbod aan vergelijkbare initiatieven bestaat” (VFL, leesbevorderingsdossiers 2016, geen paginanummers). Wanneer een project wel erg innovatief is, onder andere door te experimenteren met e-readers, schrijft de AC dat ze benieuwd zijn naar het resultaat. Dit is de voorbije jaren niet vaak gebeurd.

Een ander criterium dat niet regelmatig in de adviezen staat is de voorwaarde dat het project bovenlokaal is. De AC merkt sporadisch op dat een project te lokaal georiënteerd is. Wanneer de rest van het dossier goed zit, adviseert de AC gewoonlijk dat de organisatie moeite zal moeten doen om de opgedane kennis te verspreiden: “Wel wil ze de aanvrager graag uitnodigen om de resultaten die uit dit project naar voren komen ook verder als good practice op bovenlokaal niveau te verspreiden” (VFL, leesbevorderingsdossiers 2016, geen paginanummers). Het gebrek aan bovenlokaal karakter wordt meestal opgemerkt, maar weegt niet door ten opzichte van andere criteria.

Voorts wordt het communicatieplan slechts zelden vermeld. De manier waarop een organisatie hun project zal bekendmaken blijkt geen prioritair criterium voor de AC. Ook de kwaliteit van het dossier werd slechts enkele keren vermeld in de geschreven adviezen. In uitzonderlijke gevallen stelt het VFL begeleiding voor wanneer een organisatie meermaals een ondermaats opgesteld dossier instuurt. Deze organisatie wordt in dat geval uitgenodigd om hulp te krijgen: “Aangezien de commissie merkt dat in het herwerkte dossier dezelfde pijnpunten blijven opduiken, zal het VFL de aanvrager contacteren en uitnodigen voor een gesprek” (VFL, leesbevorderingsdossiers 2016, geen paginanummers).

Tot slot is er nog de kwestie van structurele subsidies versus projectsubsidies. Er zijn namelijk organisaties die meerdere keren aanvragen indienen waardoor ze eigenlijk meer structureel

op de middelen beginnen te steunen. Het meest prominente voorbeeld hier is De Dagen die ieder jaar meerdere keren een subsidie aanvraagt, wat ingaat tegen het systeem van projectsubsidies. De Dagen werd echter niet erkend als literaire organisatie en kan daardoor nergens anders terecht. De AC moet iedere keer weer in hun geschreven adviezen schrijven dat de organisatie op zoek moet gaan naar structurele middelen. Over het algemeen ziet de AC dit door de vingers als de organisatie goed werk levert. Dit halen ze dan ook als argument aan om hun beslissing te rechtvaardigen: “op basis van de resultaten van de vorige editie (...) adviseert de commissie Letteren en Samenleving graag opnieuw positief” (VFL, leesbevorderingsdossiers 2016, geen paginanummers).

Alles overziend valt bij deze analyse op dat de AC regelmatig dezelfde argumenten herhaalt. Uit de geschreven adviezen blijkt dat bijvoorbeeld duurzaamheid en partners wederkerende aandachtspunten vormen. De analyse toont ook aan dat de AC deze criteria niet altijd op dezelfde manier toepast, maar dat hun besluit afhankelijk is van dossier tot dossier. Zodoende is het soms mogelijk dat een organisatie de subsidie ook gebruikt voor loonkost, terwijl dit in andere gevallen niet getolereerd wordt. Het is ook opvallend dat een bovenlokale spreiding en een experimenteel karakter geen cruciale kenmerken zijn om een project goed te keuren, Dit is opvallend aangezien deze twee kenmerken samen met het bereiken van kansengroepen de drie prominentste richtlijnen zijn in het reglement.

5.7.2. Werking van de AC

Een belangrijk punt dat ik iedere keer bevroeg in mijn interviews met de commissieleden is hun persoonlijke visie op leesbevordering. Hierdoor kon ik ten eerste al achterhalen in hoeverre dit antwoord van de commissieleden overeenstemde met de definitie van het VFL. Ten tweede kon ik ook achterhalen in hoeverre deze visies verschilden van elkaar.

De meeste commissieleden haalden leesplezier aan. Er bestond overig consensus over het feit dat de projecten moeten inzetten op de liefde voor verhalen. Dit staat volgens sommige leden van de AC tegenover het technische lezen, of het inzetten op geletterdheid. Die geletterdheid moet namelijk op school aangepakt worden. Deze geletterdheid is slechts in enkele gevallen toegelaten. De visie van de AC stemt dus goed overeen met de definitie van leesbevordering die het VFL had opgesteld voor het reglement.

Sommige commissieleden spraken tijdens hun persoonlijke definitie van leesbevordering ook over de doelgroepen. Voor Michael de Cock is leesbevordering “het toegankelijk maken van literatuur voor mensen die er anders geen toegang tot zouden hebben” (de Cock). Leesbevordering moet laagdrempelig genoeg gebeuren zodat één van de doelstellingen, namelijk kansengroepen laten lezen, ook bereikt kan worden. Hierover zei Marja Hermans dat de AC – en de hele literaire sector – nog veel kan bijleren omdat het waardeoordeel van kwaliteitsliteratuur vaak nogal zwaar doorweegt. Als iemand die in kansarmoede leeft graag Pieter Aspe leest, is dit een even goed begin. “Hoe maken we dat wat mensen lezen niet als niet-goed bestempeld wordt?” (Hermans). Ook Frederika Van Wing maakte een gelijkaardig punt. Zij ziet leesbevordering nog volgens het traditionele idee van volksverheffing, maar wil tegelijkertijd niet dat lezen daarom iets elitairs wordt. Als bibliothecaris heeft ze voldoende ervaring hierin en weet ze dat je soms al blij moet zijn wanneer een kind een volledig boek op zichzelf uitleest, ongeacht de kwaliteit van dat boek. Soms is die eerste stap gewoon nodig. Dit staat tegenover de visie van Hai-Chay Jiang die regelmatig terugkwam op het feit dat de kwaliteit van de literatuur steeds voorop moet staan en bewaakt moet worden. “Ik vind dat als je een leesbevorderend traject doet met voorleesboeken dat je voorleesboeken van ongelofelijk goede kwaliteit moeten zijn” (Jiang).

Kortom, er was veel overlapping in de definities en focuspunten van de commissieleden, maar tegelijkertijd kwamen er ook een aantal verschillen bovendrijven. Birsen Taspinar vindt bijvoorbeeld dat de AC een gezamenlijke visie mist. Hoewel de leden het eens zijn over een groot deel van de visie op leesbevordering, zegt Taspinar dat ze samen als AC niet altijd consistent zijn. Het concept van leesbevordering brengt nog te vaak een discussie op gang (Taspinar). “Tot waar reikt de grens? Ik denk dat we daar soms nog knoeien. Ik knoei mee hé” (Taspinar). Volgens Taspinar zorgt het gebrek aan een gedeelde visie ervoor dat er soms één persoon van de AC overtuigd is van een project en dat die zodoende de rest kan overtuigen door overredingskracht. “Dat is niet oké hé. Dat is met alle commissies zo, maar dat moet toch nog iets duidelijker zijn” (Taspinar). De visie – en het gebrek eraan – linkt ze ook aan het geven van kansen aan bepaalde doelgroepen. Er moet een duidelijke visie zijn om deze groepen te benaderen en verder te kijken dan het dossier.

In tegenstelling tot Taspinar vinden andere commissieleden het net interessant dat de AC steeds opnieuw het concept van leesbevordering durft open te trekken om hier een discussie

over te hebben. Veel commissieleden vertelden me dat er altijd naar elkaar wordt geluisterd en, wanneer iemand gelooft in een project, de anderen hier ook rekening mee houden om het project toch een kans te geven. Zo zei Frederika Van Wing bijvoorbeeld dat het regelmatig gebeurde dat ze naar de vergadering vertrok en dacht dat ze vrij zeker was van haar stuk over bepaalde projecten. Nochtans gebeurde het in die gevallen net vaak dat iemand anders het project compleet anders bekeek waardoor ze zelf ook werd uitgedaagd om het project in een ander licht te plaatsen. Dit kwam “juist door de diversiteit van de groep” en daardoor ontstond er een “fijn debat” (Van Wing).

Ook Hai-Chay Jiang haalde hetzelfde aan. Soms waren er namelijk voorstellen waarvan ze dacht "maar mannen is dat nu eigenlijk echt wel leesbevordering?" (Jiang). Zulke projecten waar ze zelf niet happig op was, werden soms door de overtuiging van andere commissieleden wel goedgekeurd. Fikry El Azzouzi vond ook dat deze situaties waarbij er enkele commissieleden in de minderheid waren ervoor zorgen dat de commissie steeds met een open blik bleef kijken. “Hoe kunnen we die discussie openen naar elkaar toe zodanig dat het een proces is dat kan groeien? Hoe willen we leesbevordering beschouwen? (...) Jij gelooft daarin, of je bent met 2 of 3. Dan gaan we er ook voor.” (El Azzouzi).

Eveneens vindt Michael de Cock het cruciaal dat er met een open blik naar leesbevordering wordt gekeken. Regelmatig herhaalde hij dat ze een commissie zijn die “dingen mogelijk maakt” (de Cock). Hij zou niet in een commissie willen zitten die alleen maar strikt naar de regels kijkt; op zoek naar redenen om iets te weigeren omdat het niet “in het hokje past” (de Cock). Daarom is het ook belangrijk dat er soms discussie wordt gevoerd over bepaalde twijfelachtige projecten, maar dat dit altijd met een open blik gebeurt. Het is belangrijker om als commissie niet al te streng te zijn om zo dingen te kunnen faciliteren, een kans te geven” (de Cock).

Verder waren de meningen verdeeld over het feit of de AC streng is of niet. Lise Vanderpiete vindt bijvoorbeeld dat de commissie best streng is omdat ze toch wel wat eisen stelt. Volgens haar is de AC streng aangezien de projecten een duidelijke leesbevorderende techniek moeten gebruiken. Een “context creëren om te lezen” zoals een leeshoekje is niet voldoende (Vanderpiete). Fikry El Azzouzi zei van zichzelf dat hij misschien niet zo’n goed commissielid is omdat hij meestal projecten wel wou goedkeuren, gewoonweg omdat hij leesbevordering een

erg belangrijk doel vindt. Hij was van mening dat je in de meeste dossiers wel iets goeds kan vinden en hij dus snel overtuigd is.

De discussie over al dan niet streng zijn sluit aan bij de discussie over het gebruik van het reglement. De meeste commissieleden vroegen aan mij wat er nu weer net in het reglement staat wanneer ik vroeg naar hun ervaringen ermee. Wanneer ik uitlegde wat de criteria waren, zeiden de meesten dat ze het wel goed vonden dat het reglement best breed was. Tegelijkertijd toont het dat de AC weinig teruggrijpt naar het reglement, aangezien de meeste commissieleden vergeten waren wat er instaat. De meeste commissieleden baseren zich dus op hun ervaring en hun eigen criteria. Deze manier van werken is normaal volgens Lamont, zolang het in beperkte mate gebeurt (Lamont, 14). Birsen Taspinar verklaarde dit door te zeggen dat de AC de criteria in het reglement meer als richtlijnen ziet die af en toe worden toegepast. Hai-Chay Jiang zei wel dat de commissieleden voor de doelgroepgerichte publicaties vaker naar het reglement keken omdat ze daar nog zoekende waren. Dit deed Jiang zelf in het begin ook voor leesbevordering om er zeker van te zijn dat ze de definitie van leesbevordering van het VFL correct interpreteerde.

Over het algemeen was de AC het erover eens dat de leden proberen zich niet vast te pinnen aan een reglement om de projectaanvragen in vakjes te laten passen. In plaats daarvan willen ze met een open blik naar de dossiers kijken. De Cock is van mening dat het goed is dat het reglement voor leesbevordering nog vrij breed is. “Je zoekt naar criteria die breed genoeg zijn want mensen schrijven al voldoende dossiers” (de Cock). Op deze manier kan de AC grenzen verleggen en dat durven ze ook volgens de Cock.

Wanneer ik vroeg of ze het argument “bovenlokale spreiding” belangrijk vinden, zeiden de meesten van niet. Het bovenlokale karakter van een project is voor Michael de Cocj geen noodzaak. Bovenlokale projecten zijn af en toe belangrijk, maar ze moeten het niet allemaal zijn. Een voorbeeld dat Hermans regelmatig aanhaalde was een lokaal project met anderstalige vrouwen in Tienen. Dit project heeft nadien een goede doorstroom van kennis gehad, waardoor het wel “bovenlokaal” werd. Hermans vindt dat de sterkste projecten van de laatste drie jaar lokale projecten waren. Frederika Van Wing waarschuwde daarentegen dat de AC niet mag starten met allerlei kleine projecten subsidies te geven omdat deze vaak op zoek kunnen gaan naar lokale middelen, bijvoorbeeld bij hun plaatselijke bibliotheek.

Ook het innovatieve was niet voor alle commissieleden een voorwaarde. Frederika Van Wing zei dat dit zeker niet noodzakelijk is wanneer een project een specifieke doelgroep probeert aan te spreken. “Wanneer een armoedeorganisatie wil werken rond lezen kunnen we ze niet verplichten af te komen met een nieuwe techniek” (Van Wing). Zo zei Michael de Cock bijvoorbeeld dat het belangrijkste is dat mensen in contact komen met cultuur, niet noodzakelijk dat het project innovatief is. De kwaliteit wordt in plaats daarvan bepaald door de liefde voor de letteren die spreekt uit het project, de bereikbaarheid van de doelgroep en in hoeverre het project het doel kan waarmaken met de verkregen middelen.

Duurzaamheid is voor de Cock eerder een belangrijk argument, zolang je je hier ook niet blind op staart en “het kind met het badwater weggooit.” Net als de Cock vond het overgrote deel van de commissieleden duurzaamheid ook één van de belangrijkste zaken om een project goed te keuren. Zo zei Lise Vanderpiete bijvoorbeeld dat het bij ieder dossier van belang is om na te denken hoe het lezen kan worden verdergezet nadat de middelen wegvallen. Daarnaast vond ook Fikry El Azzouzi duurzaamheid cruciaal. Hij zei dat hij het altijd jammer vindt dat projecten ermee stoppen nadat het geld wegvalt. Alleen Birsen Taspinar zei dat zelfs dat voor haar niet móét omdat het soms al voldoende is om voor enkele mensen voor een paar weken het verschil te hebben gemaakt.

Het feit dat de AC een eigen standpunt heeft over het reglement is niet noodzakelijk een probleem volgens Noemi De Clercq omdat het VFL beslist had om dit reglement open te houden. Het vorige reglement van leesbevordering onder het participatiedecreet was veel klassieker (De Clercq). Het VFL en IL hebben bewust ervoor gekozen om het reglement meer open te trekken. Dit hield echter ook in dat de AC zelf heeft moeten beslissen op welke criteria ze ging inzetten.

De Clercq legde uit dat het criterium “experiment” niet begrepen moet worden als nieuwe of innovatieve manieren van werken, maar dat je dit criterium moet interpreteren als innovatie in de samenwerking met de doelgroep en het sociaal engagement.

Het moet gaan over een project waarbij de organisaties zich echt de vraag stellen van "dat is mijn doelgroep, dat zijn mensen die vroeger of vandaag misschien nog altijd onvoldoende aan bod komen en die niet meegenomen worden". En dan komen er

trajecten om te zien "wat is de beste manier om hen aan het lezen te brengen?" Daar is denk ik een beetje het experimentele (De Clercq).

Verder zei De Clercq dat het bovenlokale criterium belangrijk is voor het VFL omdat het VFL anders te veel kleine en lokale projecten van over heel Vlaanderen zou ontvangen. Het vorige onderdeel van dit onderzoek toonde echter aan dat er best wat lokale projecten gesubsidieerd zijn de voorbije jaren. De Clercq reageerde op deze vaststelling door uit te leggen dat de AC ook maar kan goedkeuren wat ze binnenkrijgen. Dit toont ook alvast aan dat het niet stormloopt in de aanvragen. Het VFL wil zich bewaken tegen te veel lokale projecten, maar deze angst is de voorbije jaren nog niet waar geworden. In theorie zou de VFL dus liefst vooral bovenlokale projecten steunen, maar zulke initiatieven worden niet vaak ingezonden. Als je als AC steeds opnieuw eerder lokale projecten hebt, is het ook logisch dat je bepaalde keuzes moet maken hierin (Noemi De Clercq, 23/05/'17, Berchem).

Alles welbeschouwd, lijkt diversiteit misschien het belangrijkste criterium. Alle commissieleden haalden dit namelijk aan als een cruciaal kenmerk voor een project. Veel commissieleden linkten dit begrip van diversiteit met kwaliteit. Noemi De Clercq zei hier het volgende over:

Ik denk dat de kwaliteit niet te eng gedefinieerd mag worden. Dat diversiteit ook een onderdeel uitmaakt van de kwaliteit van de literatuur die in een bepaalde regio bestaat. Dat de kwaliteit ook groeit als er aandacht is ook voor nieuwe stemmen, nieuwe tendensen en dat die zichzelf niet opsluit en blijft zoals dat ze 20 jaar geleden was. Maar dat die ook mee evolueert en ook die nieuwe stemmen een plaats geeft en omarmt. Zowel op podia, als in de tijdschriften als in organisaties en leesbevorderingstrajecten. Dat daar overal aandacht voor is (De Clercq).

Diversiteit mag niet uit het oog verloren worden volgens Noemi De Clercq, zeker omdat dit binnen het VFL en de literaire sector op dit moment nog geen prioriteit lijkt.

De interpretatie van de verschillende criteria toont aan dat de AC een eigen manier van werken heeft ontwikkeld over de jaren heen. Over het concept van ongeschreven regels waren de meningen van de commissieleden erg verdeeld. Sommige commissieleden zijn er stellig van overtuigd dat er geen ongeschreven regels zijn terwijl anderen hier net zelf over begonnen.

Birsen Taspinar zei bijvoorbeeld dat de AC regels hanteert die niet in het reglement staan en dat deze dus ook niet naar de organisaties worden gecommuniceerd, terwijl de AC er wel rekening mee houdt. Een voorbeeld hiervan is loonkost. Dit is volgens Taspinar niet altijd zo eerlijk.

Lise Vanderpiete is een recenter commissielid en moest eerst een beetje zoeken toen ze net bij de AC kwam omdat ze het gevoel had dat de andere leden al een “routine” hadden ontwikkeld (Vanderpiete). Zo zijn er bepaalde argumenten die steeds terugkeren. Ze vergeleek dit met een rechtszaak: wanneer een verdicht ooit op een bepaalde manier is gevallen, moet men daar nadien ook rekening mee houden. Dit heeft volgens haar ook te maken met het feit dat er maar een beperkt budget is voor leesbevordering. Daarom moeten de commissieleden projecten sowieso streng naast elkaar houden om te beslissen. Daarnaast dacht Tania Van Acker ook dat de AC ongeschreven regels heeft, maar dat de commissieleden wel eerlijk blijven door altijd met “twee maten en gewichten” te werken. De AC neemt volgens Van Acker steeds het volledige verhaal in overweging. Michael de Cock zei ook dat de AC over de jaren heen onofficiële “parameters” heeft opgesteld waar ze altijd op letten zoals bijvoorbeeld de loonkost, de partners, het traject, het feit of iets realistisch is. Dit is wel relatief want het is “geen exacte wetenschap” en deze regels worden dus nooit op dezelfde manier toegepast (de Cock).

Vervolgens bespreek ik de samenstelling van de commissieleden omdat dit de werking van de AC uiteraard beïnvloed heeft. De commissieleden vinden zelf dat het VFL een goede samenstelling had gemaakt qua expertise voor de AC Letteren en Samenleving. Zo zei Lise Vanderpiete bijvoorbeeld dat ze “op elkaar passen als een compatibel stuk” (Vanderpiete). Door de kennis van de anderen, “*de anciens*” in de AC heeft ze haar blik ook verruimd en veel bijgeleerd (Vanderpiete). Ze gelooft dat het belangrijk is dat de commissieleden het veld goed kennen. De AC kwam altijd op een natuurlijke manier tot een consensus en heeft de voorbije drie jaar geen enkele keer moeten stemmen over een project. Door alle kanten van het verhaal aan het woord te laten kwam men steeds tot een beslissing. Michael de Cock, als voorzitter van de AC, laat steeds de andere commissieleden eerst aan het woord en kijkt vervolgens waar de consensus naartoe gaat. Vervolgens vat hij kort samen wat hij aanvoelt in de groep en vraagt om een beslissing. Af en toe waren er wel langere discussies, maar dit gebeurde niet al te veel.

Alle commissieleden zijn het ook volledig eens over het feit dat het een hele interessante commissie is waar iedereen zich welkom voelt. Volgens de commissieleden is het een kunst op zich om een discussieklimaat te creëren waar ieder lid uit kan komen voor zijn of haar mening. Frederika Van Wing besliste ook reeds over de projectsubsidies toen leesbevordering nog onder het participatiedecreet viel. Hierdoor kon ze de twee commissies vergelijken. De AC Letteren en Samenleving is volgens haar een goede samenstelling qua expertise; het is “mooi complementair”. Een ander verschil dat ze merkte tussen de twee commissies is dat er in huidige commissie een “gezondere discussiecultuur” bestaat zodat iedereen gerust zijn of haar mening kwijt kan, ook als het ingaat tegen de consensus van de groep (Van Wing).

5.7.3. De AC Letteren en Samenleving tijdens een vergadering (10 maart 2017)

Eén van de leerrijke momenten van mijn stage bij het VFL was het bijwonen van een vergadering van de AC Letteren en Samenleving. Tijdens dit moment kon ik mijn bevindingen die ik uit de dossiers had opgemaakt toetsen aan de werkelijkheid. Een eerste opmerking is dat de sfeer tijdens de vergadering erg ontspannen was en de commissieleden het goed met elkaar kunnen vinden. Dit wil alvast zeggen dat er een “sfeer van collegialiteit” is die Lamont zo belangrijk vindt (Lamont, 2009, p. 8).

De volgende voorwaarden voor een peer to peer vergadering zijn nuttig om mee te nemen in de bespreking die hier beneden volgt:

Therefore what we are seeking as criteria is in fact a consensus of subjective judgements from people who, through long commitment to the arts, have developed a controlled sensitivity to the means of expression and a profound understanding of the content. Where this consensus can be accumulated a kind of objectivity results (Chartrand & McCaughey, 1989, p. 54).

De AC Letteren en Samenleving heeft zo een “controlled sensitivity” voor leesbevordering en doelgroepen. De commissieleden hebben de juiste kennis. Bovendien kijken ze met een onbevooroordeelde blik naar de aanvragen.

De eerste projectaanvraag van de vergadering bracht een discussie op gang omdat het een organisatie betrof die al twee maal voor hetzelfde project een aanvraag had ingediend. “Hoe lang blijven we dit nog doen?” werd er gevraagd. Tegelijkertijd waren de commissieleden het erover eens dat het om een waardevol project gaat en ze het dus wensen te steunen. Uiteindelijk kwam men tot een consensus door de constatering dat de volgende adviescommissie zal moeten beslissen hoe men dit soort gevallen aanpakt. De commissieleden zeiden dat zij gingen blijven doen wat ze altijd al hebben gedaan, namelijk “structureel” subsidies geven wanneer het nu eenmaal een waardevol project is.

Het is echter niet zo dat de AC zich altijd baseert op wat ze in het verleden hebben gedaan. Zo lag er deze specifieke vergadering een dossier voor over een caravan die de organisatie wil ombouwen tot een “voorleescaravan”. Toen ik de analyse maakte van de geschreven adviezen ontdekte ik dat de vaak AC erg sceptisch is over het concept van een leescaravan omdat de commissieleden niet geloofden dat enkel geld geven voor het ombouwen uiteindelijk mensen tot lezen zal aanzetten. Er moet namelijk ook actief aan de slag worden gegaan met de deelnemers. De voorbije jaren waren er reeds enkele aanvragen om caravans om te bouwen tot een leesplek.

Tijdens de vergadering bekeek de AC andermaal een aanvraag om een caravan om te bouwen. De organisatie van wie de projectaanvraag kwam had voordien reeds een aanvraag ingediend die negatief geadviseerd werd. De tweede maal adviseerde de AC wel positief omdat sommige commissieleden vonden dat het concept van de caravan beter gebracht werd. Anja Goyens, de medewerkster van het VFL die de dossiers samenvat in fiches, zei echter dat de organisatie niet veel had veranderd aan het dossier ten opzichte van de vorige keer. De AC vond dat ze hen toch een kans moesten geven omdat het om een belangrijke doelgroep gaat en de organisatie in kwestie er meestal wel in slaagt om goed met hen aan de slag te gaan. Dit is toch een opvallend fenomeen. De AC gaf hier een positief advies aan een project dat ze voordien geweigerd hadden op basis van praktisch hetzelfde dossier. Door een paar andere

verwoordingen en meer de nadruk te leggen op de doelgroep, werd de AC toch over de streep getrokken voor dit project.

Samenvattend waren de commissieleden het over sommige projecten meteen eens, zowel in de positieve als in de negatieve zin. Wanneer het echter toch tot een discussie kwam, haalden de commissieleden quotes aan uit de tekst om hun persoonlijke mening te staven. Op deze manier kwam de AC steeds snel tot de consensus die Chartrand en McCaughey zo belangrijk vinden voor peer to peer review (Chartrand & McCaughey, 1989, p. 54).

5.7.4. Het subsidiedossier

Hier en daar werden de subsidiedossiers reeds vermeld, maar aangezien het in alle interviews een belangrijk onderwerp bleek te zijn, ga ik hieronder nog eens specifieker in op het concept van dossiers. Specifiek beschrijf ik hoe de AC de dossiers in de praktijk gebruikt. Alvorens ik de verschillende meningen over dossiers overloop, keer ik kort nog terug naar de theorie over dossiers.

Den Ouden geeft als voorwaarde voor een eerlijke commissie dat de aanvragende organisaties steeds de kans krijgen om hun dossier aan te vullen wanneer er iets ontbreekt of onduidelijk is *alvorens* het dossier naar de adviescommissie gaat (den Ouden, 2011, p. 212). Deze maatregel is noodzakelijk omdat de beslissing van de adviescommissie enkel en alleen op inhoudelijke en niet praktische aspecten gebaseerd mag zijn (den Ouden, 2011, p. 212). Uit het mailbestand van het VFL wordt duidelijk dat dit gebeurt voor de projectsubsidies leesbevordering. De medewerkers van het VFL mailen steeds terug om te melden wanneer er iets ontbreekt zodat de organisaties dit nog in orde kunnen brengen alvorens de vergadering van de AC plaatsvindt.

Alle commissieleden legden uit dat ze veel tijd besteden aan het doorlezen van de dossiers aangezien zij dossierkennis een voorwaarde vinden om eerlijk te beoordelen. Enkel wanneer dossiers overbodig lang zijn, kan het al eens voorvallen dat ze niet alle stukken even aandachtig lezen en herlezen. Enkele commissieleden vonden het jammer dat het commissiewerk eigenlijk papierwerk is. Deze commissieleden kwamen ook vaak terug op deze problematiek van het dossier. Vooral Lise Vanderpiete vond de dossiers problematisch omdat ze weet dat het voor veel organisaties een drempel vormt. Projecten kunnen vaak heel

ambitieuze zijn wanneer ze een traject op papier afleggen, maar een dossier schrijven is nog iets anders dan het ook daadwerkelijk uit te voeren. Bovendien vindt ze het heel moeilijk om op basis van een dossier een representatief beeld te vormen van de personen achter een project en hun intenties. Ze gelooft dat het soms nuttiger zou kunnen zijn om de initiatiefnemers van het project in persoon te ontmoeten en hen gewoon hun idee te laten uitleggen. Ook Sylvie Dhaene van IL haalde net zoals sommige commissieleden aan dat het soms moeilijk is dat commissiewerk eigenlijk papierwerk is. Het is een moeilijk vraagstuk om hier een alternatief voor te vinden dat haalbaar is. Dhaene zegt dat het in vorige commissies voor haar nuttig is gebleken om de projectaanvragers een korte presentatie te laten doen. Op deze manier leer je de persoon achter het project kennen.

Omtrent de dossiers stelt Fikry El Azzouzi voor dat aanvragers hulp moeten kunnen vragen aan het fonds om de dossiers op te stellen. Bovendien moet het duidelijker zijn wat er precies in de dossiers aan bod moet komen. El Azzouzi voelt immers aan dat het reglement voor sommige organisaties misschien net iets te veel vrijheid laat. Ook Tania Van Acker vraagt zich af of er toch niet meer begeleiding moet zijn voor het opstellen van een dossier.

Van Acker was daarentegen erg lovend over de moeite die het VFL doet om de drempels voor deze organisaties te verlagen door zelf contact te zoeken. Het VFL zoekt namelijk zelf contact met bijvoorbeeld het Minderhedenforum. Tijdens de voorstelling van de projectsubsidies bij het Minderhedenforum, beseft ze hoe groot de stap is tussen een idee hebben en het indienen van een dossier. In vergelijking met andere organisaties gebeurt er erg veel door het VFL. Doordat er vanuit het VFL contact wordt gemaakt met de organisaties wordt het proces persoonlijker: “men kan er een gezicht op plakken” (Van Acker). Van Acker beseft wel dat er misschien nog meer mensen bereikt kunnen worden, maar ziet niet in hoe dit praktisch mogelijk is.

Verder vertelden alle commissieleden dat ze snel het verschil zien tussen grote organisaties waar iemand de taak van fondsenwerving heeft en de kleinere vzw's. Lise Vanderpiete noemt deze eerste de “subsidiebatterijen” en vindt het de taak van de commissie om altijd verder te kijken dan de eerste indruk die zo een chique dossier vormt. Vanderpiete vindt het wel goed dat de AC naar haar mening misschien zelfs strenger is wanneer ze een “vlijmscherp” dossier krijgen van een grote organisatie (Vanderpiete). Het is niet zo dat de commissieleden

“onprofessionele” dossier meteen van tafel schuiven (Vanderpiete). Deze manier van omgaan met dossiers is een ongeschreven regel van de AC Letteren en Samenleving.

Daarnaast vertelden sommige commissieleden dat ze enkele stokpaardjes hebben waaraan ze steeds meer aandacht geven in dossiers. Zo zei Tania Van Acker bijvoorbeeld dat ze steeds bekijkt of het project wel werkelijk om leesbevordering gaat. “Het leesbevorderende karakter is misschien wel het eerste element dat ik zoek in dossiers aangezien dat er vaak wordt bijgesleurd” (Van Acker). Ook Fikry El Azzouzi gaf aan dat hij inderdaad kijkt of de projecten wel echt op lezen inzetten of dat ze gewoonweg ergens anders geen subsidies hebben gekregen. Bovendien bekijkt hij de partners omdat hij dit een teken van vertrouwen vindt. Wanneer je als commissielid een organisatie niet kent, maar leest dat ze met enkele bekende namen voor het project in zee gaan is voor hem een extra garantie. Lise Vanderpiete en Michael de Cock zeiden dat ze meestal goed naar de begroting kijken.

5.7.5. Diversiteitsbeleid en doelgroepen

Tijdens het bespreken van het werk van de AC is het ook van belang om even stil te staan bij hun visie op diversiteitsbeleid en doelgroepen. De naam Letteren en Samenleving accentueert alvast dat de AC een speciale aandacht moet hebben voor de gehele samenleving. In dit onderdeel onderzoek ik hoe de AC dit diversiteitsdeel van hun taak tracht uit te voeren. Bij het VFL is de moraal-ethische reden overigens de voornaamste drijfveer om een diversiteitsbeleid te voeren. Als organisatie hebben ze “aandacht (...) voor de sociale ongelijkheid van bepaalde groepen” (Janssens, 2002, p. 9). Het gaat uit van een “emancipatorische doelstelling” en heeft als hoofddoel het “wegwerken van sociale ongelijkheid met vrijheid voor eigen ontwikkeling” (Janssens, 2002, p. 11).

In het reglement worden er twee doelgroepen expliciet aangehaald: kansarmen en mensen met een migratieachtergrond. De meeste commissieleden waren het erover eens dat het bereiken van mensen met een migratieachtergrond in de voorbije jaren beter is gelukt dan het bereiken van mensen in kansarmoede. In het vorige deel van deze thesis werd inderdaad reeds duidelijk dat de doelgroep van mensen in kansarmoede de voorbije jaren minder aan bod is gekomen dan de doelgroep van mensen met een migratieachtergrond. Enkel Fikry El Azzouzi vertelde dat hij toch ook redelijk teleurgesteld is over het bereiken van mensen met een

migratieachtergrond wanneer hij naar een overzicht kijkt van de gesubsidieerde projecten in de voorbije jaren. Al bij al zijn de projecten voor hem toch nog te wit. Hij kon slechts drie projecten opsommen die er de voorbije jaren werkelijk in geslaagd waren om mensen met een migratieachtergrond aan te spreken.

Bovendien werden er nog enkele andere doelgroepen aangehaald door de leden van de AC tijdens de interviews. Zo bedacht Taspinar dat er slechts weinig projecten werken met mensen in de psychiatrie. El Azzouzi zou graag meer projecten zien die zich richten op het BSO onderwijs.

Wanneer alle interviews samengenomen werden viel het op dat sommige commissieleden meer te vermelden hadden over doelgroepen dan anderen. Dit is misschien logisch omdat de commissieleden deels ook spreken vanuit hun eigen interesses. Frederika Van Wing moest bijvoorbeeld lang nadenken over doelgroepen omdat ze zelf niet het gevoel had dat ze voldoende expertise had hierover. Ze vertelde wel dat er een positieve evolutie was in kennis over doelgroepen wanneer ze de commissie onder het participatiedecreet vergelijkt met de huidige AC Letteren en Samenleving.

Aangezien alle doelgroepen die hierboven reeds vermeld werden eerder kwetsbare groepen zijn, moet de AC met een onbevooroordeelde en empathische blik kijken naar de projecten, volgens Birsén Taspinar. Wanneer een commissie neerbuigend zou omgaan met deze groepen en hun dossiers – die niet altijd een even professionele kwaliteit hebben – zou dit heel problematisch zijn en zou Taspinar niet in de commissie willen zetelen. Taspinar legde uit dat er binnen de huidige AC geen problematische houding is tegenover kansengroepen. In tegendeel, de huidige AC staat hier erg ver in (Taspinar).

Gelijkaardig vindt ook Lise Vanderpiete het positief dat de AC op zoek gaat naar diversiteit in de dossiers. Hierdoor spreekt de AC de literaire sector aan en houden de commissieleden de vinger aan de pols. Vanderpiete vindt dat de AC hierdoor bepaalde signalen uitstuurt: door middel van hun keuzes, maakt de AC een statement. Hetzelfde argument maakte Fikry El Azzouzi: de AC doet wel haar best, maar de gehele literaire sector loopt nog achter. “Wanneer iemand binnen 100 jaar de boeken van dit decennium leest, geeft het geen representatief beeld van onze tijd. Het is een leugen” (El Azzouzi). Daarom dat de AC volgens El Azzouzi

steeds goed moet kijken naar de voorgestelde leeslijsten. Hij vindt “witte en oude literatuurlijsten” namelijk een afknapper voor de projecten omdat deze literaire werken nooit een connectie zullen maken met de doelgroep. Ook Michael de Cock haalde aan dat Vlaamse literatuur onze diverse samenleving nog niet voldoende als een evidentie ziet. Qua aanpakken van diversiteit is de AC “het neusje van de zalm” (de Cock). Op lange termijn is het een regulerende commissie naar de andere commissies toe omdat de commissieleden al een bredere kijk hebben op kwaliteit net omdat ze specifiek die diversiteit in hun voorwaarden hebben staan. “Kwaliteit moet herdacht worden in de 21ste eeuw” (de Cock). Het commissiewerk zou na een tijd structureel verankerd moeten geraken in het beleid van het VFL, maar om dit waar te maken moet je kunnen inzetten op beleid, volgens de Cock.

Voorts hadden de commissieleden een beleidsadviserende rol waarin ze zich moeten ontfemen over diversiteit: het diversiteitsbeleid van het VFL. Van Bockstal legde uit dat in het VFL adviescommissies altijd een beleidsadviserende taak krijgen. Het zou zonde zijn om experts in huis te halen en hen vervolgens niet te gebruiken voor de bredere werking (Van Bockstal). De Clercq vertelde dat ze in het begin steeds de AC op de hoogte bracht wanneer het VFL iets organiseerde rond diversiteit. Intussen gebeurt er binnen het VFL echter zoveel qua diversiteit, dat het niet meer mogelijk is om de AC over alles te briefen. Zodoende gebeurt er momenteel eigenlijk te veel om de AC in te lichten over al deze aspecten.

Opvallend is dat de meeste commissieleden niet wisten dat het ook hun taak is om te adviseren over diversiteit. Toen ik Birsan Taspinar bijvoorbeeld vroeg wat ze vond van het feit dat ze als AC ook advies geven over diversiteit, zei ze dat ze zich er niet comfortabel bij zou voelen als ze het zou moeten doen. Ze gelooft dat je alleen advies kan geven over beleid, en zeker over beleid qua diversiteit en armoede, wanneer je zelf objectief buiten de organisatie staat. Ze is van mening dat je als commissielid te dicht bij de werking van het VFL betrokken bent.

De andere commissieleden konden zich niet veel gelegenheden herinneren waarbij ze gevraagd werden om advies te geven over diversiteit, maar ze vonden het ook geen probleem.

5.8. De uitwerking van de projecten

5.8.1. Aanzet van de projecten

Na een uitvoerige analyse van de manier waarop de AC te werk gaat, volgt er hier een analyse van de projecten. Als eerste stap wordt er onderzocht wat de aanzet van de meeste projecten de voorbije jaren was.

Meestal schuilt er een hele lange uitleg achter de reden waarom een project gestart is. De projecten volgden op ideeën die al jaren leefden in de organisaties. Niet alle projecten ontstonden uit een diepe liefde voor literatuur, maar het concept dat mensen rijker worden van verhalen vormde wel overal de basis. Bovendien ontsproten de meeste projecten vanuit een sociaal-maatschappelijke engagement. Deze projecten zetten niet allemaal even intensief in op literatuur. Desalniettemin besliste de AC dat deze projecten wel bij de regeling van leesbevordering thuis hoorden omdat ze inspelen op culturele integratie in de huidige maatschappij. De projecten die ik sprak ontstonden vaak uit de vraag: “Wat mist er nog in de samenleving?” Hieronder geef ik enkele voorbeelden.

Ilke Verhelle van vzw Kaleidoscopia was enkele jaren geleden op zoek naar goede leesboeken voor haar zoon van 10 jaar oud. Specifiek wou ze boeken die handelden rond diversiteit zonder dat dit thema werd geproblematiseerd. Ze vertelde dat het erg moeilijk was om leesboeken te vinden met een representatief beeld van de huidige maatschappij. In de boekjes van Rosie en Moussa (2010) vond ze wel een goed voorbeeld en bovendien zag ze op de achterkant het logo van het VFL waardoor ze uiteindelijk bij de projectsubsidies van het VFL terecht kwam. Voordien had ze reeds geprobeerd bij het participatiefonds en een Europese subsidieregeling. Verhelle ontwikkelde uiteindelijk de Hikkies: boekjes geschikt voor jongeren die inspelen op een gemis in de literaire sector.

Greet Vandewynckele van VFG had de opdracht gekregen om nieuwe activiteiten te verzinnen voor mensen met een handicap in hun werking. Zij bedacht dat er in onze samenleving nog niet voldoende contact is tussen de schoolgaande jeugd en mensen met een handicap. Bovendien zijn de aangeboden activiteiten intellectueel vaak niet erg uitdagend. Daarom bedacht Vandewynckele de *Leesbende*: mensen met een handicap die voorlezen op school. Ze

vertelde me dat het VFL met deze activiteit nieuwe leden heeft aangetrokken. Blijkbaar was er een groot gemis aan projecten die werken rond lezen voor mensen met een handicap.

Je doet ook een beetje beroep op de kunde van mensen, vele mensen met een handicap en een chronische ziekte hebben eigenlijk hun eigen levensverhaal, hebben gestudeerd, hebben een diploma (Vandewynckele).

5.8.2. Drempels

5.8.2.1. Het subsidiedossier

Voor sommige kleinere organisaties was het een uitdaging om een subsidiedossier op te stellen. Tijdens de interviews kwam dit enkele keren ter sprake. Meestal zei de geïnterviewde projectaanvrager aanvankelijk dat het dossier opstellen niet moeilijk was, maar kwam hij of zij later doorheen het interview regelmatig terug op de moeilijkheden van een dossier op te stellen. Je plan realistisch op papier zetten bleek een uitdaging.

Het feit dat het voor sommige organisaties moeilijker ging om een dossier op te stellen had niet veel te maken met de eisen van het VFL. De organisaties die ik sprak waren het er over eens dat het VFL niet al te veel eisen heeft voor het dossier. Guido Menten van Bonangana vertelde dat het VFL redelijk is, vergeleken met sommige andere subsidiërende instellingen.

5.8.2.2. Financiële aspecten

Een drempel voor sommige organisaties was het opstellen van de begroting. In het reglement staat de volgende vraag: “Hoe haalbaar is de begroting?” (VFL, reglement leesbevordering 2017, p. 2). Guido Menten van Bonangana vertelde bijvoorbeeld dat hij het een bijzonder moeilijke taak vond om een begroting op te stellen die eerlijk en haalbaar is. Bij Bonangana rekent men op een vrijwilliger om de subsidiedossiers op te schrijven, maar dit is niet gemakkelijk omdat deze persoon weinig tijd en expertise heeft. Ook voor Kaleidoscopia was de begroting een uitdaging. Ze kregen bij hun eerste projectaanvraag op het einde niet de laatste 10% omdat ze minder hadden uitgegeven dan verwacht.

5.8.2.3. Vrijwilligersbeleid

Alle projecten vertelden me dat het gehele proces niet altijd gemakkelijk was en dat er zeker enkele struikelblokken bestaan. Een van deze grootste struikelblokken is het vinden en houden van vrijwilligers. Bijna alle geïnterviewde leesbevorderingsprojecten vragen veel tijd en engagement van vrijwilligers. Vooral kleine organisaties zoals Bonangana hangen af van vrijwilligers, maar het is niet altijd gemakkelijk om nieuwe vrijwilligers te vinden wanneer je nieuwe projecten begint. Ook bij De Dagen zijn de vrijwilligers erg belangrijk. Deze vrijwilligers haalt De Dagen uit de leesgroepen waardoor het meestal mensen uit kansengroepen zijn. Dit is erg interessant om kansengroepen nog meer te betrekken bij leesbevordering en voor empowerment. Tegelijkertijd is het niet altijd gemakkelijk. Bovendien heeft de De Dagen zoveel vrijwilligers dat het overzicht moeilijk te houden is. Silvie Moors zei hier het volgende over:

Ik ben deeltijds betaald, maar werk meer dan fulltime. De leesbegeleiders zijn allemaal vrijwilligers, ik heb een vrijwilliger voor ons tekstenarchief, ook iemand voor de planning en de coaching. Maar je voelt dat het onhoudbaar is. Mijn vrijwilligers mag ik ook niet opzadelen met een boekenburnout, en mijzelf zeker niet. (...) Op dit moment hebben we 35 leesbegeleiders, dat is een kleine KMO hé. Allez dat is al geen kleine KMO meer. En dan zou de kunnen zeggen "ja vrijwilligers", maar nee, dat zijn wel mensen die wij net omdat er heel veel kwetsbaren bij zijn extra moeten opvolgen (Moors).

Een ander voorbeeld van vrijwilligerswerking is Platform Solidariteit. Hulnara Khaynus heeft voor haar werking een oplossing gevonden door te werken met stagiairs van hogescholen. Ook de kinderen die vroeger al op zaterdag activiteiten kwamen doen zetten zich nu als tieners en twintigers in voor de werking Platform Solidariteit. Hulnara Khaynus zei wel dat het niet altijd gemakkelijk is om vrijwilligers te vinden die een voeling hebben met verhalen, uitbeelden en kinderen.

Het probleem van deze vrijwilligers hangt deels ook samen met de constatering dat de AC niet voor alle projecten een subsidie wil goedkeuren waarvan loonkost een deel uitmaakt. Het feit dat de AC niet graag subsidies geeft om loonkosten te dekken, is bijvoorbeeld te zien bij

Kinderwerking Fabota. Deze organisatie ontving een tweede projectsubsidie om hun project te digitaliseren, maar wel een kleiner bedrag dan in het aanvraagdossier stond. De subsidie is dus voor het uitwerken van het digitaal platform. Dit vonden ze bij Fabota jammer, aangezien de organisatie van de digitalisering ook een taak is die veel tijd kost

5.8.2.4. De doelgroep kansarmen

In het reglement worden er twee doelgroepen expliciet aangehaald: namelijk kansarmen en mensen met een migratieachtergrond. Vooral deze eerste doelgroep, kansarmen, bleek moeilijk te bereiken. Tania Van Acker vertelde bijvoorbeeld dat de focus op de inspiratiedag in 2016 enkel op etnische diversiteit lag en dat er geen enkel project over kansarmoede aan het woord werd gelaten. Ze begreep enigszins hoe dit kwam, maar wil vooral duidelijk maken dat er toch wel een grote kloof is tussen deze twee doelgroepen. De initiële voornemens om ook armoede aan te pakken in de projecten bleek moeilijker dan verwacht. Voor de komende periode stelt ze voor om hier eens goed over te reflecteren. “Staat kansarmoede er gewoon voor de sier bij? Hoe gaan we er beter op inzetten?” (Van Acker). Ze voegde hieraan toe dat het voor initiatieven rond lezen en kansarmoede belangrijk is om over een lange periode te werken, wat misschien moeilijker is met het concept van de AC Letteren en Samenleving dat projectmatig subsidieert.

Vooral Marja Hermans, die bij Welzijnsschakels werkt, had over de doelgroep kansarmen veel te vertellen omdat ze dagelijks met deze kansengroepen in contact staat en jarenlange expertise heeft. Ze gaf aan dat de drempel om een aanvraag te doen voor vzw's die werken rond kansarmoede enorm hoog is. Ook het VFL is volgens Hermans nog te onbereikbaar hiervoor. Hermans erkent wel dat het goed is dat het VFL haar erbij heeft gehaald. Voordien had het VFL namelijk niet echt een doelgroepenbeleid. Hermans heeft een paar suggesties voor het VFL om meer armoedeorganisaties aan te spreken. Zo stelt ze voor dat het VFL de auteurslezingen kan communiceren naar armoedeorganisaties. Dergelijke organisaties zouden er zeker baat bij hebben dat er eens een auteur komt spreken. Dit zou volgens Hermans beter werken dan organisaties die zelf een project helemaal moeten opstarten. Hermans heeft namelijk gemerkt dat ook de organisatoren en vrijwilligers in armoedeorganisaties vaak zelf geen affiniteit met literatuur hebben. Daarom zouden er tusseninstanties moeten zijn volgens Hermans. Deze tussenstations zouden de armoedeorganisaties kunnen begeleiden want voor

de armoedeorganisaties is het immers een te grote extra belasting om zelf een initiatief te starten.

Bovendien vertelde ze dat het een heel traag proces is om mensen in kansarmoede aan het lezen te zetten en dat dit niet onderschat mag worden. Zo vertelde ze over een groep die iedere week naar een bibliotheek ging en waarbij het twee jaar duurde voordat één van de deelnemers uit eigen beweging ook zelf een boek uitleende. Het beweegt erg traag en Hermans is er niet van overtuigd dat de huidige formule van projectaanvragen daarom de beste manier van werken is.

5.9. Communicatie door het VFL met de projecten

5.9.1. Bekendheid van de projectmiddelen

Ik vroeg steeds aan de organisaties hoe ze op de hoogte waren gekomen van de projectsubsidies door het VFL. Bij Uilenspiegel zat er iemand in de raad van bestuur die de projectsubsidies kende. Sarah Avci werd door commissielid Birsen Taspinar aangeraden om een project in te dienen bij het VFL. Urban Woorden kwam via vzw Demos bij het VFL terecht toen de medewerkers daar advies vroegen over hun fondsenwerving. Verder leerde Bonangana de subsidieregeling kennen door het gebruik van de Hikkies en het VFL-logo dat hierop staat. Tot slot, was Hulnara Khaynus aanwezig op de inspiratiedag te Mechelen in 2016. Ze werd op deze dag letterlijk geïnspireerd.

Ik ben nog nooit op zo een moment geweest. Die hebben in Mechelen, die projectdag was heel goed gepland, georganiseerd. Om te tonen. Dat was een hele mooie dag waar ik enorm veel... Ik ben zelf buitenlander en mijn kijk op die projecten is ook anders. En dan heb ik gezien "ooh een Afrikaanse, pas gekomen en nu maakt die tekenverhalen en nu probeert uitleg te geven voor taal en dat en dat." En ik was zo blij. Dat was heel de dag nieuwe kennissen ontmoeten. Ik was onder de indruk. Echt waar. En ik dacht "ik zal met die project starten, iets voor de vrouwen" (Khaynus).

De inspiratiedag georganiseerd door het VFL en IL heeft voor minstens één persoon al een groot verschil gemaakt. De andere organisaties die ik sprak zijn op andere manieren op de

hoogte gekomen van de regeling, maar vertelden wel dat het altijd inspirerend werkt om good practices te horen van een medeorganisatie die ook een project is gestart.

Zoals ik al eerder vermeldde zien sommige commissieleden het ook als hun taak om organisaties die ze kennen aan te spreken om een aanvraag in te dienen. Sommige commissieleden vertelde dat er nog geen stormloop is voor de middelen. Ieder jaar zijn er ongeveer even veel aanvragen.

5.9.2. De communicatie met het VFL

De geïnterviewde projectindieners hadden een positieve ervaring met de alledaagse communicatie van het VFL. Ilke Verhelle had op een bepaald moment bijvoorbeeld wat moeilijkheden met het project en is toen langsgegaan bij het VFL en dat heeft veel geholpen. Urban Woorden heeft ook samengezeten met het VFL voordat ze een subsidieaanvraag indienden om te bespreken wat er net verwacht werd.

5.9.3. Over de geschreven adviezen

Tijdens de interviews met de projecten vroeg ik wat ze vonden van het advies dat ze hadden gekregen van het VFL. Het project van Sarah Avci kreeg bij haar eerste aanvraag een negatief advies van de AC. Ze denkt dat dit kon liggen aan het feit dat ze in haar dossier niets herhaalde maar in plaats daarvan bijvoorbeeld zei “zie vraag 2”. Dit heeft ze nadien in haar tweede aanvraag uitgebreider gemaakt. Ook vond ze zelf dat ze in het eerste dossier niet duidelijk had gemaakt hoeveel ervaring ze zelf heeft in de sector. Haar vzw is nog erg jong en ze denkt dat het feit dat het nog niet zo bekend is misschien wel heeft meegespeeld. Ook had de AC geschreven dat haar leeslijst te hoog gegrepen was; een opmerking die Avci niet helemaal begreep omdat ze vindt dat je haar doelgroep ook niet mag onderschatten.

Bij Bonangana stond er in het advies van de AC dat de organisatie misschien op zoek kon gaan naar samenwerkingen met andere organisaties, zoals bijvoorbeeld bibliotheken. Guido Menten zei dat hij dit een goede opmerking vond, maar gebruikte het alleen om boeken in de bibliotheken te gaan halen in plaats van te kopen. Terwijl de AC bedoelde dat de begeleiders

van Bonangana misschien een werkelijke samenwerking konden aangaan met de bibliotheek. Dit toont aan dat de geschreven adviezen niet altijd begrepen of gevolgd worden in de praktijk.

Ook de Hikkies kregen de opmerking van de AC om partners te zoeken. Ilke Verhelle zei dat ze dat dit nog altijd beter kan en ze dit zelf beseft. Het project steunt financieel volledig op het VFL. Bovendien zou de vzw Kaleidoscopia zich meer kunnen beroepen op partners voor de communicatie. “Daar moet ik nog werk van maken” (Verhelle). Ilke Verhelle zei dat de AC erg nuttige adviezen gaf en dat het duidelijk geen copy paste was van andere adviezen, maar dat ze op zoek gingen naar opmerkingen voor de specifieke situatie.

5.10. Resultaten van de projecten

5.10.1. Leesbevorderend karakter

Twee belangrijke vragen in het reglement zijn: “Wat is leesbevordering volgens de organisaties?” en “Hoe zet de organisatie in op leesbevordering?” (VFL, reglement leesbevordering 2017, 2). Je kan argumenteren dat het leesbevorderende karakter en het leesbevorderende effect de belangrijkste criteria zijn om de effectiviteit en de efficiëntie van het leesbevorderingsbeleid te toetsen.

Nochtans hadden niet alle organisaties een even uitgesproken mening over leesbevordering. Vooral de projecten die in de opgestelde matrix meer richting het segment “geletterdheid” neigden, hadden niet veel meer te zeggen over “leesbevordering” dan de letterlijke betekenis. Deze projecten hadden ook niet erg veel expertise in leesbevordering – een van de andere criteria in het reglement – (VFL, reglement leesbevordering 2017, p. 2). Bovendien hadden deze projecten niet meteen de reflex om de expertise elders te zoeken.

Guido Menten van Bonangana keerde bijvoorbeeld steeds terug naar een uitleg over de problemen met taal en lezen in plaats van de literatuur. Ook bij sommige andere projecten bleef ik tijdens het interview een beetje op mijn honger zitten qua visie op leesbevordering. Greet Vandewynckele vertelde me dat ze inderdaad soms het leesbevorderende vergeten:

Dat is een belangrijk punt dat je aanhaalt. Omdat wij ook wel daarop moeten letten. We moeten zorgen dat we niet alleen gaan sensibiliseren. Dat is natuurlijk één van onze hoofddoelen: sensibiliseren via jeugdboeken. Natuurlijk willen we ook de kinderen aanmoedigen om te lezen hé (Vandewynckele).

Het VFG gebruikt het subsidiegeld bovendien om een lespakket en memoryspel te ontwikkelen over hoe je moet omgaan met iemand die een handicap heeft. Deze initiatieven tonen dat het leesaspect niet altijd voorop staat tijdens dit project.

Ook bij het project van Hulnara Khaynus ligt de focus niet helemaal op het leesbevorderende, in de zin van verhalen lezen of vertellen. Het project voor de Oost-Europese moeders is eerder een praatgroep waarbij de focus ligt op Nederlands praten tegen elkaar. Bij het project voor de kinderen staat het plezier van verhalen en lezen wel centraal, waarschijnlijk omdat de deelnemende kinderen soms al verder staan met de Nederlandse taal.

In tegenstelling tot de projecten die zich focussen op geletterdheid, waren de projecten die inzetten op empowerment wel veel bezig met literatuur. Bovendien konden alle organisatoren die ik sprak met zekerheid zeggen dat de leesbevorderingsprojecten een empowermenteffect hadden op hun deelnemers. Het is moeilijk om te zeggen dat alle deelnemers na de leesbevorderingsprojecten meteen uit eigen beweging boeken begonnen te lezen, maar de meeste deelnemers werden wel meer zelfzeker in het algemeen. Het luisteren naar verhalen had wel degelijk een persoonlijk effect gehad. Terwijl het effect van het zelfstandig lezen soms langer op zich laat wachten.

Een illustrerend voorbeeld van dit empowerment fenomeen is het project Moedertongen. Sarah Avci zet sterk op empowerment door bezig te zijn met verhalen. De vrouwen mogen zelf teksten meenemen en één van de bijeenkomsten had iemand een zelfgeschreven gedicht bij. Moedertongen zet in de tweede fase ook in op het zelf schrijven van teksten en vertellen van verhalen.

Degene die niet kunnen schrijven, laat ik toch wel een verhaal in hun eigen stem vorm kunnen geven aan de hand van digital storytelling, collages, tekeningen, poëzie, noem

maar op hé. Dus dat gaat over verschillende formats (...) Ik wil horizonnen verruimen bij die dames en niet alleen het geografische, op het literaire, het filosofisch, het culturele maar ook echt op het sociale (Avci).

Dit project van Avci zal binnen enkele maanden eindigen met een tentoonstelling. Omdat de vrouwen dit toonmoment mee vorm geven, sluit het ook weer aan bij het empowerment-aspect. Avci vertelde dat haar persoonlijke manier van werken met de deelnemers een impact heeft op de emotionele levens van deze vrouwen en hun zelfvertrouwen. Het samen lezen in groep “geeft hen een boost” (Avci).

Empowerment schuilt in de projecten soms in onverwachte hoeken. Zo waren er bij het kookboek van Uilensoep enorm veel kinderen blij dat ze eindelijk eens de letters van hun eigen naam in het boek konden omcirkelen omdat er niet alleen de Nederlandse letters instaan.

De Dagen zet door verschillende manieren in op empowerment. Eén daarvan is om deelnemers in het oog te houden en vervolgens te beslissen wie een nieuwe leesgroep zou kunnen leiden als leesbegeleider. Bovendien spreekt De Dagen de deelnemers aan om bijvoorbeeld een gedicht voor te lezen op openbare boekenavonden met auteurs. Naast deze praktische manieren om empowerment aan te pakken zit het empowerment principe ook in de verhalen die de groep leest: de literatuur “opent hun blik op de wereld”. Silvie Moors zei dat het heel traag gaat om mensen individueel te laten lezen. Wat je wel snel opmerkt is het mentaal effect van het samen lezen in groep en de verbondenheid die hieruit straalt.

5.10.2. Bereiken van de doelgroep

Een van de belangrijkste kenmerken om te bevragen bij de projecten was het bereiken van kansengroepen omdat er in het reglement staat dat deze projecten voorrang krijgen (VFL, reglement leesbevordering 2017, p. 1).

Alle projecten benadrukten dat het een uitdaging is om kansengroepen te bereiken en ervoor te zorgen dat deze deelnemers ook blijven komen. Nochtans “vissen ze vaak in hun eigen vijver” (Menten). Guido Menten vertelde dat hij uit de deelnemers van hun kernwerking bij Bonangana acht mensen warm kon maken om literatuur te komen lezen en dat dit het

perfecte aantal was voor hen. Ook vond hij het project zelf een succes omdat de deelnemers – anderstaligen – leerden om te luisteren naar een volledige tekst zonder stil te staan bij de betekenis van ieder woord.

Net zoals bij Bonangana, kenden de meeste organisaties die een leesbevorderingsproject startten hun doelgroep al. Een organisatie zoals Kinderwerking Fabota heeft het voordeel dat ze iedere dag bezig zijn met de kinderen die ze aan het lezen willen brengen. Het zijn kinderen uit een kansarm milieu of met een migratieachtergrond. Bovendien hebben ze veel contact met de ouders, die een belangrijke schakel vormen in een leesbevorderingsproces (IL, succesfactoren voor leesbevordering, geen paginanummer). Deze ouders zijn vertrouwd met de werking en daardoor hebben de vrijwilligers “al meer een voet tussen de deur” om hen boeken mee te geven (Wetzelaer). Door het project te digitaliseren hoopt Fabota nog meer de ouders te bereiken, want ook kansarme gezinnen hebben tegenwoordig thuis een computer of smartphone zei Wetzelaer. De sterkte van sommige projecten is dat ze tevens een leesbevorderende impact hebben op de persoonlijke omgeving van de deelnemers. Wanneer een project bijvoorbeeld ook de ouders van de deelnemers aanspreekt, wordt dit een extra stimulans in het leesgedrag van beide groepen.

Zo werkt het bijvoorbeeld ook bij Uilensoep waarbij het leesbevorderingsproject gericht is op de kinderen. Aangezien het hier om een kookboek gaat, moeten ze ook de ouders bereiken. Koken kunnen de kinderen namelijk niet alleen. De vrijwilligers van Uilensoep die langsgaan bij de deelnemende gezinnen hebben al goede ervaringen gehad met het kookboek. Ze wisten te vertellen dat sommige gezinnen ook met het kookboek werken wanneer de vrijwilliger zelf niet aanwezig is. Het project slaat met andere woorden aan, maar dit positief resultaat wil Uilensoep nog staven door een vragenlijst rond te sturen. “We voelen de positieve *vibes*, maar we moeten het ook wel een beetje staven” (Celis). In de enquête zal bijvoorbeeld worden gepolst in hoeverre het kookboek, en de tactiele ervaring van al eens een boek vast te nemen, effect heeft gehad op de ouders.

Net zoals Uilensoep bereikt Platform Solidariteit een substantiële groep deelnemers omdat de werking sowieso reeds in nauw contact staat met deze doelgroep. Platform Solidariteit richt zich tot de gemeenschap van Oost-Europese vrouwen in Antwerpen, een groep die erg groot is. Bij dit project werd er eerst contact gezocht met de kinderen. Nadat er een

vertrouwensband was ontstaan met de moeders omwille van de kinderen kon Hulnara Khaynus ook aan de slag gaan met de moeders zelf. Het is een traag proces, maar vanaf dat de vertrouwensband er is, kan het goed werken. In het begin liep het moeilijk om met literatuur bezig te zijn, zowel voor de kinderen als voor de volwassenen. Na enkele weken leerde de organisatie beter wat wel en niet aansloeg. Zo vertelde Khaynus dat het bij de kinderen het empowerment van de kinderen stijgt wanneer ze waardering krijgen voor wat ze doen. Wanneer een kind bijvoorbeeld vertelt dat hij of zij thuis heeft voorgelezen, krijgt hij of zij daar veel appreciatie voor van de begeleiders. Op deze manier wordt lezen iets leuks en niet iets verplicht.

Ook Silvie Moors van De Dagen vertelde dat het sociaal engagement reeds vanaf het ontstaan van de organisatie aanwezig was. Omwille van een traag proces heeft De Dagen contacten met de juiste schakels heeft weten op te bouwen om de doelgroep te bereiken. Bij de eerste samenkomst waren er een handvol mensen aanwezig uit armoedeorganisaties die door mond-tot-mond reclame andere mensen hebben aangespoord om mee te komen. Ondertussen leert De Dagen nog steeds nieuwe armoedeorganisaties kennen door de deelnemers zelf.

Dat zijn zo plekken waar dat we oftewel zelf met gaan spreken of waarvan iemand uit de doelgroep ons attent op maakt en zegt van "ik kan wel ambassadeur zijn en mijn vrienden daar eens warm maken om ook eens een keer te komen" (Moors).

De Dagen werkt bovendien nog met andere doelgroepen dan mensen in kansarmoede. Ze lezen bijvoorbeeld in de psychiatrie, maar werken ook met mensen met een migratieverleden.

Omdat wij, net waar het fonds ook op inzet in hun reglement hé, dat wij armoede, kwetsbare groepen bereiken. Terwijl dat er voldoende organisaties zijn die ze niet bereiken (Moors).

Silvie Moors is er erg trots op het feit dat ze deze kwetsbare doelgroepen niet alleen weet te bereiken, maar ook een verschil kan maken in het leesgedrag van de deelnemers. Veel literaire organisaties en festivals krijgen kansengroepen nooit naar hun activiteiten, maar De Dagen kan dit wel door actief hierop in te zetten en mee te gaan naar bijvoorbeeld Passa Porta.

Als je kijkt wie er naar Saint amour gaat, dat zijn niet mijn mensen die daar heen gaan, maar wij kunnen daar wel voor zorgen. Passa Porta heeft ons ook gevraagd om dit te doen. We hebben op het festival 50 mensen uit kwetsbare groepen meegenomen. Iets dat zij niet kunnen bereiken. Omdat zij daar nog nooit op die manier met bezig zijn geweest. Ik denk dat dat onze grote meerwaarde is aan het literaire landschap (Moors).

Deze literaire instanties verklaren “iedereen is welkom, maar niet iedereen voelt zich welkom” (Moors). Dit gevoel is verantwoordelijk voor de aanhoudende drempel tussen kansengroepen en literatuur. De meeste organisaties die ik sprak merkten dit probleem op. Literatuur wordt door mensen uit kansengroepen als iets elitairs waargenomen.

Verder heeft De Dagen een erg duurzaam systeem ontwikkeld dat veel positieve effecten heeft en de doelgroep blijft boeien.

Het andere dat ook wel heel mooi is, we lezen in de psychiatrie van Mechelen, van Kapelle, Zoersel,... En niet alle mensen blijven daar altijd. (...) Maar wat we dan merken is de mensen die het daar leuk vonden dat die hun de weg vinden naar onze open leesgroepen. Dat is wel mooi (Moors).

Ook Urban Woorden blijft zijn doelgroep boeien. De organisatie heeft doorheen de gewone werking al een goede band opgebouwd met jongeren uit moeilijk te bereiken doelgroepen. Toch moesten de organisatoren toegeven dat een leesgroep starten een risico was en dat ze niet wisten hoeveel deelnemers ze gingen bereiken. Nu het project al enkele jaren georganiseerd wordt, kunnen de projectleiders stellen dat het concept aanslaat. Urban Woorden houdt de leesgroep bewust klein met een beperkt aantal deelnemers, Daarnaast organiseren ze extra evenementen zoals auteurslezingen waarmee ze veel andere jongeren bereiken. Bij Urban Woorden gebeurt de meeste reclame ook door mond-tot-mond reclame. Er zijn wel andere communicatiekanalen waar de organisatie op inzet, maar deze hebben allemaal niet zoveel succes als de persoonlijke aanmoediging die deelnemers aan elkaar geven. Sommige andere organisaties vermelden ook dat dit de beste manier was om nieuwe deelnemers te vinden, wat toch opvallend is. Om kansengroepen te bereiken is het blijkbaar belangrijk om in te zetten op deze mond-tot-mond reclame.

Het liep echter niet voor alle organisaties zo gemakkelijk om deelnemers te vinden als voor Urban Woorden en De Dagen. Sarah Avci vertelde dat ze het lastig had om de 20 à 30 deelnemers te vinden die ze initieel in het dossier had geschreven. Momenteel heeft Avci een groep van 10 tot 15 deelnemers. Ze ondervindt moeilijkheden om sommige deelnemers enthousiast te houden om te blijven komen wanneer alledaagse problemen soms in de weg komen. “Engagement kan je niet dwingen. (...) Ik heb het een paar weken wel moeilijk gehad” (Avci). Haar doelgroep zijn vrouwen met een migratieachtergrond en uiteindelijk heeft Avci een vrij diverse groep kunnen bereiken waar vrouwen van meerdere nationaliteiten toe behoren: Marokkaanse vrouwen, een Tunesische, een Algerijnse, een Belgische, een Columbiaanse etc.

5.10.3. Bovenlokaal of experimenteel

De twee andere belangrijke kenmerken van het reglement naast doelgroepen bereiken, zijn de volgende: het project is bovenlokaal of het project is een innovatief experiment. De rest van dit onderzoek toonde reeds aan dat deze twee criteria niet al te streng worden aangewend in de beoordeling door de AC.

Zo is het project van Bonangana bijvoorbeeld noch bovenlokaal, noch innovatief. Tegelijkertijd bereikt het op lokaal vlak wel een belangrijke doelgroep. Bovendien doet het project iets wat in de rest van Sint-Niklaas niet gebeurt: namelijk rond literatuur werken met migranten.

Het kookboek van Uilensoep is daarnaast bijvoorbeeld wel duidelijk een experiment. De organisatie is zich bewust dat ze iets nieuws uitproberen en zijn zelf dus erg benieuwd naar de resultaten. Wanneer het resultaat positief is, zouden ze hun concept communiceren met gelijkaardige organisaties die rond hetzelfde werken. Bovendien is Uilensoep een project dat in Gent in nauw contact staat met de doelgroep, maar dat ook bovenlokaal werkt omdat de publicatie – het kookboek – door andere organisaties wordt aangekocht.

Er is een gelijkaardige situatie op te merken bij Kinderwerking Fabota in Leuven. Je zou kunnen zeggen dat dit project erg lokaal werkt omdat ze vooral de kinderen tijdens de opvang stimuleren om te lezen. Een deel van de subsidies werd dan ook gebruikt om een bibliotheek

te bouwen binnen hun werking. Dit is iets dat de AC niet altijd zou toelaten, maar dat wel erg goed gewerkt heeft voor Fabota omdat lezen door de bibliotheek een vast element is geworden van hun werking. Zo zien de vrijwilligers lezen nu als een evident onderdeel van de organisatie. Fabota heeft daarenboven ook een publicatie gemaakt waarin ze informeren over leestips tijdens de zomervakantie. Op die manier kunnen anderstalige kinderen op een leuke manier met Nederlands bezig zijn in een periode waarin ze een andere taal spreken. Dit concept werd met behulp van hun jarenlange ervaring uitgewerkt in een boekje dat tegenwoordig door veel organisaties gebruikt wordt, zelfs in Nederland. Met behulp van de digitalisering van deze publicatie hoopt Fabota hun good practices nog meer bovenlokaal te verspreiden.

Saskia Wetzelaer van Fabota merkte wel op dat ze het soms moeilijk vindt wanneer andere organisaties hun concept van “Lezen in de zomer is leuk” overnemen zonder het voldoende persoonlijk aan te pakken. Zo letten de begeleiders er binnen Fabota op dat het leespakket dat de kinderen meenemen tijdens de zomer op maat van het individuele kind is samengesteld. Wanneer een jongetje bijvoorbeeld graag voetbalt geven ze een boek mee waarin voetbal ook een rol speelt. Het zijn deze kleine dingen die een groot effect hebben op de motivatie die de kinderen zullen hebben. Dit toont aan dat het niet altijd zo gemakkelijk is om good practices over te nemen naar andere organisaties.

5.10.4. Partners

Uit de geschreven adviezen bleek dat de aangehaalde partners een belangrijk element is voor de AC omdat ze geloven dat het project zodoende meer kans tot slagen heeft. Bovendien is het ook één van de vragen in het reglement: “Met welke partners in de literaire, culturele, educatieve en/of maatschappelijke sector werkt de organisatie samen voor dit project?” (VFL, reglement 2017, p. 2). Tijdens de interviews bleek ook dat partners inderdaad een verschil kunnen maken voor de projecten.

De Dagen is een voorbeeld van een organisatie die door samenwerkingen haar werking bovenlokaal kan uitvoeren en ook steeds nieuwe richtingen kan uitgaan daardoor. Bovendien bereiken ze steeds nieuwe deelnemers omwille van de partners.

Urban Woorden haalt financiële hulp bij hun partners. Urban Woorden organiseerde de boekenclubs in samenwerking met bibliotheken, waardoor ze dit jaar geen nieuwe subsidies hoefden aan te vragen. De bibliotheken waar de avonden plaatsvonden dragen nu namelijk een veel groter steentje bij financieel gezien. Dat wil zeggen dat Urban Woorden hun project op deze manier naar een duurzaam traject hebben kunnen omvormen. Bovendien geraken ze door andere projecten in contact met andere bibliotheken waardoor ze zo misschien kunnen uitbreiden.

5.10.5. Duurzaamheid

Eén van de vragen die in het reglement leesbevordering staan is “Kan er een vervolg aan het project komen?” (VFL, reglement leesbevordering 2017, p. 2). Bovendien benoemden veel commissieleden duurzaamheid als een cruciaal kenmerk. Daarom geef ik hieronder een paar voorbeelden van de organisaties die ik gesproken heb en hoe zij hun project in de toekomst zien.

Ten eerste is Urban Woorden van plan hun boekenclub verder te zetten. Dit doen ze bijvoorbeeld door deelnemers van vorige groepen tot leesbegeleiders te maken. Personen die erin geïnteresseerd zijn en zichzelf verder willen ontwikkelen kunnen dus “trekkers” worden. Urban Woorden heeft dus een goed systeem ontwikkeld waarin leesbevordering een duurzaam element van de werking is.

Ten tweede voelt Kaleidoscopia eerder druk om hun project verder te kunnen zetten. Ilke Verhelle legde uit dat het hele project van de Hikkies ook gedragen wordt door mensen die er hun tijd vrijwillig instoppen. Privématig kan Verhelle redenen genoeg bedenken om de Hikkies niet verder te zetten, maar er was toch nog wilskracht om het project nog verder te zetten. Ze stelde zelf voor dat het concept Hikkies misschien onder een andere vzw zou kunnen vallen. Om dit probleem op te lossen is ze van plan om samen te zitten met het VFL.

Ten derde wil Bonangana wel verder werken rond lezen, maar daarvoor moet de organisatie een nieuwe subsidie krijgen. Bonangana heeft met andere woorden de subsidie nog niet als een opstap geïnvesteerd om leesbevordering te verankeren in hun werking. In plaats daarvan is Bonangana voor leesbevordering in de toekomst afhankelijk van externe financiële middelen. Zo zouden ze bijvoorbeeld een oplossing moeten vinden voor het betalen van de

huur. Sarah Avci en Hulnara Khaynus zitten in dezelfde situatie. Deze kleinere projecten zouden wel graag rond lezen verder willen werken, maar denken daarvoor aan nieuwe projectmiddelen. Voorts zal Fabota altijd rond lezen blijven werken omdat het nu een cruciaal onderdeel van hun werking is geworden en door alle medewerkers wordt uitgedragen.

Tot slot haal ik graag een opmerking aan van commissielid Marja Hermans. Over de gehele armoedesector ziet Hermans te veel projecten die opgestart worden en nadien terug stoppen waardoor ze eigenlijk geen effect kunnen hebben. Het duurt lang vooraleer projecten in armoedeorganisaties een duurzaam effect bekomen. Het spreekt voor zich dat het projectmatige karakter van de subsidies duurzaamheid niet in de hand werkt. Want wat gebeurt er als het geld wegvalt? Volgens Hermans gaat het niet op om een jaar intensief te lezen met een groep mensen, en er nadien niet meer naar te vragen. De stimulans mag niet wegvallen.

Daarom vindt Hermans het soms beter dat organisaties geen subsidie aanvragen. Eenmaal het project is begonnen, worden de organisaties afhankelijk van de subsidies en is het nadien moeilijker om het project verder te zetten wanneer de financiële middelen wegvallen. Ze trekt deze gedachte even extreem door en stelt dat samen lezen niet veel geld moet kosten: je hebt slechts een boek nodig, een pot koffie, een lokaal en het gezelschap.

Er zijn al een aantal dossiers geweest in het verleden waarvan ik dacht dat het ook zonder extra middelen gaat (...) Soms denk ik dat er te veel geld verloren gaat aan kortlopende projecten die weinig verandering brengen op lange termijn (Hermans).

Duurzaamheid is dus erg belangrijk voor Hermans. Deze eigenschap van duurzaamheid is veel belangrijker dan het feit of een project al dan niet innovatief is.

5.11. Nazorg en expertisedeling

Het VFL vroeg zich aan het begin van dit onderzoek of er meer nazorg moet zijn wanneer een project is afgelopen. Moet het leesbevorderingsbeleid zich met andere woorden ook meer richten op de afloop van een project en het hopelijke vervolg? De meeste organisaties antwoorden dat nazorg wel mooi zou zijn, maar dat ze ook begrijpen dat dit redelijk

onmogelijk is. De organisaties hadden niet het gevoel dat ze meer begeleiding of controle nodig hadden.

Er werden tijdens de interviews wel een aantal opmerkingen gemaakt over de expertisedeling. Frederika Van Wing zei bijvoorbeeld dat er meer verspreiding moet zijn van good practices. Van Wing vond dat ze in de commissie zelf altijd keken hoe het project zou kunnen zorgen voor waardevolle kennis voor andere organisaties, maar dat deze doorstroom niet voldoende gebeurt. “Het multiplicator effect moet groter” (Van Wing). Meer opvolging van de projecten nadat ze zijn gebeurd, is hiervoor noodzakelijk.

Marja Hermans is tegen het feit dat projecten steeds met iets nieuws moeten afkomen. Voor haar is het nuttiger dat goedwerkende modellen worden verspreid en hernomen.

Sylvie Dhaene van IL weet niet of het delen van expertise de projecten duurzamer kan maken. Het is een extra taak die je geeft aan de organisaties en dit kan misschien afschrikken. Ook heeft ze over de jaren heen al veel platforms weten oprichten om informatie te delen en meestal werkt dit niet naar behoren en is de interesse lauw. Wat wel erg goed werkt volgens Dhaene zijn studiedagen waarbij organisaties elkaar kunnen leren kennen en samen rond de tafel zitten. Tijdens een dergelijke samenkomst kan gedeeld worden welke modellen bijvoorbeeld goed werken. Dit is wat IL bijvoorbeeld zelf doet met alle voorleesprojecten die lopen. Dergelijke samenkomsten zijn belangrijk volgens Dhaene want het veld van leesbevordering is nog te versnipperd en organisaties volgen elkaar niet op.

5.12. Andere initiatieven van het VFL

In dit onderdeel schets ik kort nog andere leesbevorderingsinitiatieven van het VFL. Ze maken namelijk ook deel uit van het leesbevorderingsbeleid. De initiatieven waren niet de focus van dit onderzoek dus daarom bespreek ik ze slechts beknopt.

5.12.1. Residentieprojecten

In tegenstelling tot de projectsubsidies, gaat het VFL bij de residentieprojecten zelf aan de slag in de begeleiding van de projecten. De residentieprojecten zijn een initiatief van het nieuwe Actieplan waarin het VFL samenwerkt met het onderwijs. Een auteur gaat voor een jaar in residentie op een school en werkt iedere week met de leerlingen rond schrijven en lezen. In 2017 liep een proeftraject in Gent met auteur Laïla Koubaa. Ik ben zelf een aantal keer aanwezig geweest op deze school en heb de impact van dit project kunnen observeren. De sterkte van dit concept zit in de duurzaamheid: de auteur komt iedere week langs waardoor de respons van de kinderen organisch kan groeien.

Het feit dat het VFL deze taak zelf uitvoert, is geen probleem omdat ze reeds ervaring hebben met het regelen van de auteurslezingen (VFL, huishoudelijk reglement, p. 21). Deze residentieprojecten liggen in het verlengde van de auteurslezingen. De residentieprojecten voorzien namelijk een auteur die meerdere malen komt spreken op een school, dit is in tegenstelling tot de auteurslezingen waarbij de auteur slechts eenmalig een presentatie geeft. De residentieprojecten zijn in feite een uitgebreide versie van het concept van de auteurslezingen. Deze auteurslezingen zijn populair en hebben de voorbije jaren naamsbekendheid verworven (Noemi De Clercq, 23/05/'17, Berchem).

5.12.2. Doelgroepgerichte publicaties

In 2016 werd er beslist om binnen de projectsubsidies leesbevordering een niche te voorzien voor doelgroepgerichte publicaties.

De commissieleden waren het eens dat de doelgroepgerichte publicaties een nuttig initiatief zijn voor het boekenlandschap omdat er momenteel nog niet voldoende diversiteit is. Fikry El Azzouzi vindt dat men het zeker moet behouden omdat er voldoende ideeën voor zijn. De regeling van doelgroepgerichte publicaties werd dus gestart met een goede intentie waarvan iedereen het nut inzag, maar tegelijkertijd heeft het eerste jaar een beetje teleurgesteld. De aanvragen waren niet zo interessant als het VFL en de AC had verwacht.

Michael de Cock zei dat ze “nog niet helemaal uit de startblokken zijn” (de Cock). De Cock stelde daarom voor dat het misschien interessant zou kunnen zijn om kwaliteitsvolle auteurs de opdracht te geven om een doelgroepgerichte publicatie te creëren. Deze werken zouden zodoende van een goede kwaliteit zijn waardoor ook andere lezers ervan kunnen genieten. Marja Hermans stelt voor dat auteurs gevraagd worden om een soort van instapverhaal te schrijven voor doelgroepen. Ook Tania Van Acker was ontgoocheld door de aanvragen die reeds waren binnengekomen in het voorbije jaar. Ze stelt voor dat het VFL zich misschien beter zelf richt tot bepaalde organisaties en hen specifieke opdrachten geeft. Op deze manier kan er misschien efficiënter met de middelen worden omgegaan.

De commissieleden het eens dat het nu nog te vroeg is om er iets over te zeggen. Net zoals de leesbevorderingssubsidies lijkt het me nuttig om deze regeling de eerste jaren open te houden om zodoende te ontdekken wat er allemaal binnenkomt. Wat nu al wel opvalt is dat er voor de volgende jaren misschien een duidelijkere afbakening van doelgroepen moet komen. Binnen twee jaar moeten er knopen worden doorgehakt van wat het VFL hier nu net mee wil bereiken.

5.13. Veranderingen naar de toekomst

5.13.1. Voorstellen van de geïnterviewden

Aangezien dit onderzoek gericht is op het aanpassen van het beleid vroeg ik in alle interviews met de stakeholders wat ze zelf anders zouden willen zien de komende jaren.

In plaats van in de komende vier jaar nog nieuwe organisaties te subsidiëren, stelt Tania Van Acker voor om te kijken naar de spelers waarmee al gewerkt werd. Zo vermijd je ook dat de organisaties hun dossier beginnen op te stellen naar de wensen van de commissie. Van Acker gelooft immers dat het soms erg moeilijk is om een eerlijk beeld te vormen op basis van de dossiers die nu eenmaal kunnen beweren wat ze willen. De grootste wens van Van Acker is dat leesbevordering iets duurzaam kan worden en “is een commissie dan de beste manier?” (Van Acker).

Michael de Cock wil meer ambitie zien bij de projecten zelf en vindt dat het VFL organisaties meer moet aansporen om aanvragen in te dienen. Hij was door weinig aanvragen echt verrast de voorbije jaren en de organisaties zaten ook niet echt te vechten om de middelen.

Jasper Kinyentama van Urban Woorden stelde dat het belangrijk is dat het VFL innovatieve projecten duurzaam blijft ondersteunen en niet enkel een eenmalige incentive voorziet. Hij merkte ook wel op dat er niet per se veel nieuwe initiatieven gestart moeten worden omdat er al zoveel projecten lopen. Zo is de sterkte van Urban Woorden bijvoorbeeld dat ze goed de beoogde doelgroep kunnen bereiken. Andere organisaties zouden dan ook bij hen hulp kunnen vragen voor het bereiken van doelgroepen. Urban Woorden heeft immers lang gewerkt aan het opbouwen van hun publiek; een dergelijke vertrouwensband richt je niet een-twee-drie op. Bovendien is het niet productief om steeds nieuwe projecten op te starten. Het VFL zou een overkoepelende rol kunnen spelen in het duurzaam inzetten op vernieuwing en diversiteit.

Welke verbeterpunten stelden de directeur van het VFL en de stafmedewerker van het VFL voor? De vraag is hier of de interne werking van het leesbevorderingsbeleid voor het VFL al dan niet aangepast moet worden. Volgens De Clercq moet het reglement eens grondig herbekeken worden, omdat de criteria na enkele jaren misschien meer moeten gespecificeerd worden. “Ik denk dat het wel nuttig is om te bekijken waar we de specifieke focus gaan leggen” (De Clercq). De eerste jaren waren goed om te experimenteren en te voelen wat er in het veld leefde, maar deze projecten waren misschien allemaal te ad hoc en niet voldoende duurzaam. Hetzelfde argument haalde Van Bockstal aan; namelijk dat de projecten stilvallen wanneer het geld wegvalt.

Verder had De Clercq gemerkt dat het VFL met het leesbevorderingsreglement veel organisaties bereikt heeft die weinig kennis van leesbevordering hebben, maar die wel een waardevol contact met kansengroepen onderhouden. Het zijn net deze contacten die de “klassieke leesbevorderingsprojecten” missen. Het is dus zeker interessant om voor dergelijke projecten een deel van de middelen te reserveren.

Bovendien vindt ze het jammer dat er projecten zijn “die proberen bruggen te bouwen maar steeds tussen de mazen van het net vallen omdat ze niet passen binnen een specifiek reglement” (De Clercq). Om diversiteit aan te pakken zijn dit soort projecten ook de steun van

het VFL waard. De Clercq moet deze projecten steeds doorverwijzen, maar “ze vinden niet zo gemakkelijk een plek binnen de bestaande kaders” terwijl “ze eigenlijk wel heel boeiend zijn” (De Clercq). Ze heeft de laatste jaren namelijk veel gesprekken gehad over interessante projectvoorstellen die ze vervolgens moest afwijzen, wat ze frustrerend vond. Voor dit soort projecten zou ze graag een apart reglementair kader willen voorzien. De Clercq geeft het voorbeeld van een nieuw Vlaams-Turks tijdschrift dat bruggen zou kunnen bouwen tussen gemeenschappen, maar niet onder het huidige leesbevorderingsreglement valt.

Verder vraagt Van Bockstal zich af of de projectmiddelen voor leesbevordering wel op hun plaats zitten bij het VFL, aangezien slechts één medewerker zich hiermee kan bezig houden. Hij stelt voor dat deze middelen misschien beter thuishoren onder IL omdat zij de expertise bezitten en een groter team hebben. Hij benadrukte meermaals dat hij niet bedoelde dat het in de voorbije jaren niet nuttig was om de leesbevorderingsmiddelen zelf te beheren. Hij is onbeslist over wat er idealiter met de middelen leesbevordering moet gebeuren: naar IL of zelf behouden?

5.13.2. Structurele subsidies

De Dagen had als opmerking voor het VFL dat ze graag structureel gesubsidieerd zouden worden. In 2016 hebben ze bijvoorbeeld vijf projecten lopende die vorig jaar werden ingediend of dit jaar tijdens verschillende periodes werden ingediend. “Dat is onnatuurlijk omdat al die projecten natuurlijk met elkaar verbonden zijn” (Moors). De werking die ze momenteel hebben en de groei waar ze doorgaan is onmogelijk vol te houden zonder een structuur. Bovendien krijgen ze veel vragen vanuit de armoedesector om met hen te werken, maar dit moeten ze vervolgens weigeren omdat ze aan het einde van hun capaciteit zitten. Silvie Moors vertrouwt op de commissie dat ze hiervoor af en toe ook “nog eens aan de alarmbel trekken” (Moors).

Ook enkele commissieleden deelden hun visie op dit probleem en verklaarden dat er structurele middelen zouden moeten zijn voor bepaalde organisaties. Dit hangt samen met het feit dat ze allen duurzaamheid als een belangrijk element bestempelden voor de projecten. “Na een project moet er een gevolg aan kunnen worden gebreid” zei Marja Hermans bijvoorbeeld.

Voor armoedeorganisaties stelt Hermans voor dat een organisatie als De Dagen een ideale stimulans is om duurzame trajecten op te starten binnen armoedeorganisaties. De Dagen stuurt immers een medewerker naar een leesgroep die ter plekke een paar weken intensief aanwezig is. Nadien duidt deze begeleider iemand aan uit de groep zelf die de begeleiding van de leesmomenten vanaf de volgende week kan overnemen. Hermans stelt voor dat dergelijke organisaties als De Dagen meer ondersteund zouden moeten worden zodat er op die manier meerdere projecten kunnen worden opgestart in kleine vzw's die geen nood hebben aan veel extra middelen en dus ook geen uitgebreid dossier meer moeten indienen. Hermans gelooft dat een structurele leesbevorderingsorganisatie een oplossing zou zijn voor het activeren van armoedeorganisaties. "Soms denk ik, in plaats van alle kleine projectjes, een andere organisatie de nodige middelen te geven om die kleine lokale vlekken op te sporen en daarmee aan de slag te gaan" (Hermans). Op deze manier kan de langdurigheid meer gegarandeerd worden. Ze vraagt zich af het niet beter zou zijn om te investeren in enkele organisaties dan in 35 individuele projecten.

Niet alle commissieleden hadden hier al uitgebreid over nagedacht. Michael de Cock zei bijvoorbeeld dat de volgende commissie knopen moet doorhakken over het probleem van de structurele middelen. Hij ziet er momenteel geen graten in om sommige organisaties op regelmatige basis nieuwe projectsubsidies te geven. Overigens vindt hij dat projecten die bijvoorbeeld al twee jaar subsidies krijgen nog niet per se een structurele werking vertonen.

Ook Sylvie Dhaene van IL merkte de problematiek van projectsubsidies op tijdens haar interview. Het feit dat projecten vanzelfsprekend op korte termijn werken is volgens Dhaene een nadeel. Na een project moet je als organisatie dus op zoek naar middelen om zodoende op een andere manier verder te kunnen werken rond lezen. In de visie van Dhaene zijn leesbevorderingsprojecten die zich richten tot "moeilijkere" doelgroepen "iets dat moet volgehouden worden" (Dhaene). IL werkt ook soms met trajecten die een lange tijd nodig hebben om een "effect" te hebben en alvast enkele mensen te bereiken, maar dit kleine resultaat is meestal reeds een grote stap. "Rustig werken en kleine stappen; je kan ook niet verwachten dat je een groot bereik hebt" (Dhaene). Ze gelooft dat dit ook bijvoorbeeld het geval zal zijn wanneer je werkt met mensen in kansarmoede en daarom is het moeilijk om na een project "harde resultaten" te zien om het als succes of falen te bestempelen.

Dit probleem zou eventueel kunnen worden opgelost als enkele leesbevorderingsorganisaties – de kleinere die naast IL bestaan – ook extra gesteund worden (Dhaene). Daardoor zou de samenwerking van het VFL met IL ook beter worden voor leesbevordering. “Het ideale scenario zou zijn dat er een mix is van een aantal organisaties die mee in het veld kunnen staan en structureel kunnen erkend zijn en kunnen werken voor 4 of 5 jaar” (Dhaene). Deze organisaties zouden gespecialiseerd kunnen zijn binnen één domein van leesbevordering. Volgens een ander scenario zouden deze organisaties expertisecellen kunnen zijn die samen met IL een beleid uitzetten. Momenteel zijn de projectaanvragen zo verschillend en komen ze volgens Dhaene van een versnipperde groep kleine organisaties. Dhaene stelt voor dat er ook nog financiële middelen zouden overblijven om kleine pilootprojecten een kans te geven, zoals het nu eigenlijk gebeurt. Deze pilootprojecten zouden per jaar eventueel rond een thema kunnen werken.

5.13.3. Actieplan leesbevordering 2017

Ex-commissielid Frederika Van Wing vond dat er qua leesbevordering meer aandacht moet gaan naar andere sectoren. Ze zei dat leesbevordering eigenlijk ook iets structureels is voor haar. Leesbevordering zou aanwezig moeten zijn bij verschillende schakels: de bibliotheek, de leerkrachten, de opvoeders etc. Vandaar ook dat ze de partners die een organisatie aanhaalt in een dossier erg belangrijk vond. Het frappeerde haar hoeveel organisaties zelf iets wilden starten zonder gewoonweg al eens contact te zoeken met de lokale bibliotheek. Niet alleen het VFL, maar alle sectoren zouden hier meer aandacht aan moeten besteden. Deze wens van Van Wing heeft de komende jaren meer kans tot slagen aangezien het actieplan een leesbevorderingsbeleid over de beleidsgrenzen heen voorop stelt.

De bredere aanpak van leesbevordering zit in het nieuwe Actieplan leesbevordering dat op 24 april 2017 werd voorgesteld door Sven Gatz. Het actieplan werd opgesteld in de schoot van het BoekenOverleg. Het BoekenOverleg is een overlegplatform waarin verschillende spelers van de literaire sector zetelen (Vlaamse erfgoedbibliotheek, geen paginanummers). Het BoekenOverleg engageert zich met dit actieplan voor leesbevordering.

De Clercq legt uit dat het actieplan niet getoetst is bij de AC en dat het los staat van het leesbevorderingsreglement. Voor het leesbevorderingsbeleid van het VFL zal het wel een

verschil maken in de komende jaren. In het actieplan staat namelijk dat er meer over de beleidsgrenzen heen aan leesbevordering moet worden gedaan (BoekenOverleg, 2017, p. 2).

Om te bekijken van "als we effectief leesbevorderingsbeleid voeren moeten we dan niet meer gaan samenwerken over de beleidsdomeinen heen?" En dat is de centrale focus. Dus samenwerking met onderwijs, samenwerking met welzijn. Alles wat op dat snijvlak zit is ondergebracht in een globaal plan (De Clercq).

De verschillende organisaties van het BoekenOverleg zijn trekkers van verschillende acties die de komende jaren uitgevoerd moeten worden. Het VFL is trekker van de residentieprojecten in scholen. Bovendien staat er in dit actieplan dat er middelen gezocht moeten worden voor een structurele subsidie voor leesbevorderingsorganisaties. Aangezien de aanpak van het actieplan vanuit verschillende beleidsdomeinen komt, stelt Van Bockstal voor dat de financiële middelen hiervoor misschien ook van ministers uit andere beleidsdomeinen kan komen. Ook komen er door de interne staatshervorming middelen vrij van de provincies die eventueel naar leesbevordering zouden kunnen gaan.

Want leesbevordering is niet alleen een zaak van cultuur, maar het is ook een zaak van onderwijs, van welzijn en zelfs innovatie en economie. En dus daar hoort het ook bij thuis. En wij hebben wel wat ervaring met beleidsoverschreidend werken. Dat is een werk van lange adem, maar goed dat hoeft ons niet af te schrikken daarom (Van Bockstal).

Van Bockstal hoopt vooral dat het actieplan ervoor zal zorgen dat er een duurzame aandacht groeit voor leesbevordering in de toekomst. Het actieplan moet de volgende jaren steeds opnieuw voorgelegd worden aan de ministers en door verschillende beleidsdomeinen worden opgenomen. Omdat het VFL een fonds is, kan het een duurzaam leesbevorderingsbeleid uitstippelen dat beleidsperiodes overstijgt.

6. Resultaten van het onderzoek

Aangezien alle informatie uit het onderzoek nu gerepresenteerd is, kan er worden overgegaan tot de beleidsaanbevelingen. Nog eens door het gehele proces gaan is hier niet meer nodig. De meeste organisatorische elementen verliepen namelijk goed de voorbije jaren. De respondenten hadden geen opmerkingen over praktische zaken als de informatie op de website, de verschillende indienperiodes, het maximum bedrag per project etc.

Hieronder overloop ik de beleidspunten waar de meeste focus op lag in deze thesis. Als eerste keer ik kort terug naar de theorie over een beleidsanalyse. Als tweede bespreek ik de AC omdat dit een belangrijk onderdeel is van dit onderzoek. Nadien toets ik het beleid met de kritische succesfactoren voor een fonds die door Viskens en Schramme ontwikkeld werden. Vervolgens keer ik terug naar de effectiviteit en efficiëntie van de onderzoeksvraag. Hier worden de doelstellingen geanalyseerd. Nadien bespreek ik het reglement en de structurele subsidies ook apart omdat ze beide een belangrijk onderwerp waren van de analyse. Tot slot geef ik enkele concrete aanbevelingen voor het leesbevorderingsbeleid.

6.1. Beleidsaanbevelingen voor het VFL

Goed beleid in public management moet de kans laten om veranderingen door te voeren op basis van zelfreflectie (Cohen, 1993, p. 49). “Effective management requires defining and redefining the mission and activities of the organization” (Cohen, 1993, p. 49). Vandaar dat ik hieronder aanbevelingen zal schrijven over de manier waarop het VFL de komende jaren hun leesbevorderingsbeleid beter kan aanpakken.

Ik geloof niet dat voor het beoordelen van leesbevordering “meten is weten” van toepassing kan zijn. Belfiore haalt bijvoorbeeld aan dat het uiterst moeilijk is om effecten van cultuurbeleid te meten omdat het over een lange periode loopt (Belfiore, 2004, p. 189). Dit gaat ook op voor leesbevordering. Het is moeilijk om bepaalde targets vast te leggen die in een periode bereikt moeten worden, dat is duidelijk geworden in ieder interview dat ik heb gedaan. Vandaar dat ik in mijn kaart van de projecten ook geen meetsysteem heb ontwikkeld. In plaats daarvan heb ik mij meer gefocust op de visie rond leesbevordering. Dit is in

overeenkomst met de manier waarop stakeholders naar leesbevordering kijken. Ze geloven dat leesplezier centraal staat, maar dat ook empowerment, geletterdheid en communicatievaardigheden van toepassing kunnen zijn voor de projecten omdat ze gericht zijn op specifieke kansengroepen. Leesbevordering is voor hen eerder een attitudevorming. Ik stel dus niet voor aan het VFL om meerdere meetinstrumenten te ontwikkelen want leesbevordering is geen gemakkelijk meetbaar fenomeen dat op enkele parameters getest kan worden. Bovendien is leesbevordering aanpakken een werk van lange adem. In het actieplan leesbevordering staat ook duidelijk dat het BoekenOverleg niet wil inzetten op snelle resultaten die meteen zichtbaar zijn, maar – ingaand tegen de resultaatgerichte maatschappij van vandaag de dag – dat ze op lange termijn werken (Staat van het boek, 24/04/'17, Brussel).

6.1.1. De AC

De samenstelling van de AC Letteren en Samenleving is binnen het VFL goed gebeurd. De AC beschikt over een hoop expertise. In de evaluatie van de verdeling van leesbevorderingsmiddelen onder het participatiedecreet in 2011 stond er dat er een gemis bestond aan bepaalde expertise (ambtelijke werkgroep, 2011, pg. 28). Dat probleem was er niet meer bij de AC onder het VFL. De huidige AC heeft voeling met doelgroepen en diversiteitsbeleid. Voor de volgende adviescommissie is het essentieel dat deze kwaliteiten ook aanwezig zijn.

Verder gebeurde de werking van de AC eerlijk gedurende het proces. Omwille van het feit dat het reglement erg breed was, zijn er wel ongeschreven regels ontstaan. Niet alle commissieleden waren zich bewust van het feit dat deze mechanismen er inderdaad zijn. Voor het VFL is het vooral belangrijk om deze ongeschreven regels in beschouwing te nemen bij het hervormen van het reglement voor de volgende periode. Alles welbeschouwd waren deze ongeschreven regels niet overheersend en is er geen reden om te twifelen aan de oprechtheid en objectiviteit van de commissie.

Het is wel aan te bevelen om bij het aantreden van de nieuwe AC een brainstorm te organiseren en vast te leggen op welke criteria de commissieleden samen het meeste de nadruk op willen leggen. Ook halverwege de periode dat de commissie aan het werk is, kan het

nuttig zijn om samen te zitten en te bespreken wat de commissieleden zelf aanvoelen als hun belangrijkste criteria. Door hierover een gesprek te hebben kunnen deze regels op de tafel worden gelegd. Deze aanbeveling sluit aan bij de theorie van Lamont die stelt dat een commissie regelmatig best zichzelf vragen stelt zoals “Wat erkennen we als kwaliteit?” (Lamont, 2009, p. 4).

Een medewerker van het VFL had enkele jaren geleden het plan aangevat om een lijst op te stellen met de criteria die het meeste en het minste voorkwamen in de geschreven adviezen. Dit zou nuttige informatie zijn geweest voor de AC omdat ze hierover had kunnen reflecteren. De AC zou deze informatie kunnen gebruiken om eventuele ongeschreven regels te ontdekken. Het VFL kan proberen deze taak de komende jaren wel uit te voeren.

Een ander element dat bovendien de komende jaren meer gecommuniceerd moet worden met de AC is hun beleidsadviserende rol. Met deze taak zelf is er niets mis, maar het moet duidelijker gezegd worden in het begin. Het viel op dat sommige leden zich er niet bewust van waren. Dit toont enerzijds dat de commissieleden niet wisten waar hun takenpakket uit bestond. En het toont anderzijds dat het VFL de AC niet op regelmatige basis om advies vroeg over hun eigen diversiteitsbeleid.

Bovendien werd de AC niet gevraagd om advies toen het nieuwe actieplan leesbevordering werd opgesteld. Dit lijkt een gemiste kans aangezien het VFL zelf steeds aangeeft hoeveel expertise er aanwezig is binnen de AC Letteren en Samenleving. Bovendien werkt het VFL zo zelf de versnippering van het leesbevorderingsbeleid dat ze proberen te vermijden in de hand. Een andere opmerking over deze versnippering is bijvoorbeeld dat het VFL niet geprobeerd heeft om enkele organisaties zoals De Dagen te betrekken bij het actieplan leesbevordering. De Dagen is een prima voorbeeld van een leesbevorderingsorganisatie die over de beleidsdomeinen heen werkt. Het is jammer dat het VFL de voorbije jaren interessante werkingen heeft leren kennen, maar deze vergeet mee te nemen in nieuwe initiatieven.

6.1.2. Beleid

Ten eerste volgt er hier een analyse van het beleid van het VFL volgens de kritische succesfactoren die werden ontwikkeld door Viskens en Schramme. Ten tweede worden de kritische succesfactoren van een diversiteitsbeleid overlopen aangezien er gesteld kan worden dat het leesbevorderingsbeleid van het VFL ook deels een diversiteitsbeleid is.

De aangehaalde beoordelingspunten voor een Vlaams cultuurfonds zijn goede samenwerking met de politiek, goede relatie met het veld, professioneel team, flexibele manier van werken en duidelijke doelstellingen (Viskens & Schramme, 2010, p. 10).

Het VFL en IL staan in contact met de overheid over het leesbevorderingsbeleid. In april 2017 stelde Sven Gatz bijvoorbeeld het nieuwe actieplan leesbevordering voor. In de beleidsnota van cultuur staat bovendien dat de regering zich engageert om zich in te zetten voor het actieplan (Gatz, 2014, p. 19). Voor leesbevordering wordt er door het VFL reeds veel aandacht gevraagd van de overheid. Koen Van Bockstal gaf ook aan dat het VFL van plan is om leesbevordering voor de komende decennia als een prioriteit naar voren te schuiven in de politiek omdat het nu eenmaal een werk van lange adem is.

Vervolgens is er ook een goede relatie met het veld voor leesbevordering. De leden van de AC maken bijvoorbeeld zelf deel uit van het veld. Hierdoor kunnen ze volgens Koen Van Bockstal mee in het oog houden wat er gebeurt in het leesbevorderingsbeleid zodat ze niet avers kunnen zijn tegenover eventuele veranderingen. Ook uit de interviews met de projectsubsidies kwamen er geen klachten over de manier waarop het VFL leesbevordering momenteel aanpakt, behalve over de structurele subsidies. De problematiek van de structurele subsidies wordt wel gehoord door het VFL. Zo zat het VFL bijvoorbeeld in september 2016 samen met De Dagen om dit probleem te bespreken. Dit wijst erop dat het VFL probeert in te spelen op de noden van het veld. De interviews die ik heb uitgevoerd vertellen natuurlijk niet het volledige verhaal. Er zijn meer spelers in het leesbevorderingsveld die hier niet aan het woord worden gelaten. Over deze kritische succesfactor kan ik dus niets met uitsluiting stellen.

Een andere vaststelling bij die de relatie met het veld past is het feit dat de AC en medewerkers van het VFL af en toe op bezoek gaan bij de organisaties. Het gebeurt sporadisch

dat een commissielid bijvoorbeeld een slotevenement bezoekt. Dit zou de komende jaren nog meer gestimuleerd kunnen worden door het VFL omdat de commissieleden en de organisaties zelf vonden dat het veld op deze manier elkaar beter leert kennen.

De volgende kritische succesfactor is flexibiliteit. Het VFL werkt op een flexibele manier aangezien ze dit onderzoek expliciet hebben aangevraagd om hun eigen beleid op tijd aan te passen aan de veranderende omstandigheden. Uit de interviews werd duidelijk dat de externe omstandigheden momenteel anders zijn dan drie jaar geleden. Zo is de positie van IL veranderd naar een kenniscentrum en ligt de focus nog meer op leesplezier (Van Bockstal, Dhaene). Bovendien is er nu het actieplan leesbevordering waar de regering zich voor geëngageerd heeft (BoekenOverleg, 2017, p. 8). Deze veranderingen moeten in acht worden genomen voor het beleid van de komende jaren.

Vervolgens is er ook nog het professioneel team om rekening mee te houden. De alledaagse communicatie door het VFL met de organisaties gebeurde vlot. De stakeholders vertelden dat er een professionele aanpak is voor leesbevordering. Een negatiever punt qua communicatie is het bereiken van nieuwe organisaties. Voor de komende jaren mag er nog meer worden nagedacht om de subsidieregeling voor leesbevordering breder bekend te maken. Michael de Cock merkte bijvoorbeeld op dat de organisaties nog niet al te veel met elkaar wedijveren om de middelen te krijgen aangezien er geen stormloop is. Ook is het een eerder ongewoon fenomeen dat de commissieleden zelf organisaties aanspreken om een aanvraag te doen.

Een andere praktische overweging omtrent het professioneel team is dat er bij het VFL slechts één medewerker de verantwoordelijkheid draagt voor leesbevordering. Deze medewerker kan ook niet voltijds bezig zijn met de taak. Meer samenwerking met IL zou een optie kunnen zijn, aangezien IL bestaat uit een team medewerkers met heel wat leesbevorderingsexpertise. Een andere optie is dat het VFL meer medewerkers inzet voor leesbevordering. Aangezien het VFL in het actieplan leesbevordering heeft aangegeven dat het trekker zal zijn voor de residentieprojecten en de structurele leesbevorderingsorganisaties zou het geen overbodige luxe zijn om hier meer werkrachten voor te hebben.

Vervolgens toets ik nog kort het diversiteitsbeleid. De kritische succesfactoren van Mady Janssens zijn integratie van diversiteit in de beleidsdoelstellingen, integratie diversiteit in de missie en een draagvlak binnen de organisatie (Janssens, 2002, p. 13).

Aan de eerste en tweede voorwaarde is alvast voldaan aangezien diversiteit prominent aanwezig is in de doelstellingen en de missie diversiteit. Voor leesbevordering houdt diversiteit specifiek het bereiken van kansengroepen in en dit voornemen is duidelijk terug te vinden in de doelstellingen. Het draagvlak binnen de organisatie is de voorbije jaren verbeterd stelt Noemi De Clercq, maar dit kan nog beter. Het VFL zit aan de bron van de literaire sector en zoals werd gezegd in veel interviews is deze literaire sector nog niet voldoende divers. Het VFL draagt diversiteit reeds goed uit in hun leesbevorderingsbeleid en zou deze focus nog meer kunnen doortrekken naar hun andere taken.

6.1.3. Resultaten: effectiviteit en efficiëntie

Hieronder analyseer ik in hoeverre het leesbevorderingsbeleid van de voorbije jaren effectief en efficiënt was. “Effectiviteit is een kerngebied van iedere organisatie” en daarom is het belangrijk om in een beleidsanalyse steeds te onderzoeken in hoeverre de doelstellingen bereikt werden (Van Hooland, 2003, p. 91). Effectiviteit is het antwoord op de vraag: Doen we de goede dingen? (Van Aerschot, 2004, geen paginanummers).

De primaire doelstelling voor het VFL was “de lezer stimuleren om meer en/of beter te lezen” (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 23). Het is moeilijk om te stellen in hoeverre deze doelstelling exact bereikt is omdat het een redelijk brede doelstelling is. Je zou kunnen zeggen dat het VFL geslaagd is in deze doelstelling omdat er de voorbije jaren projecten zijn gesubsidieerd die deelnemers in meerdere en mindere mate hebben gestimuleerd om te lezen. Hoewel de impact moeilijk waar te nemen is op korte termijn, vertelden de projectverantwoordelijken dat ze wel geloofden in het effect dat de projecten hadden gehad.

Vervolgens had het VFL de intentie geuit om in te zetten “op het wegwerken van mechanismen van sociale uitsluiting en drempels voor kansengroepen, met bijzondere aandacht voor mensen met een migratieachtergrond en mensen in armoede” (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 24). De voorbije jaren was hier vooruitgang in omdat er

meerdere projecten waren die kansengroepen hebben aangesproken. De deelnemers bestonden vaak uit een mix van personen met een migratieachtergrond en personen in kansarmoede. En het was vooral omwille van het feit dat de projecten erin slaagden om deze mensen te motiveren dat je veel projecten een succes kon noemen. Tegelijkertijd zijn er door deze projecten met kansengroepen ook blijvende problemen aan het licht gekomen. Namelijk dat het voor mensen met een migratieachtergrond en mensen in kansarmoede nog steeds een enorm enorme stap naar literatuur is. De drempel ligt erg hoog omdat literatuur als iets elitairs wordt gepercipieerd. De komende jaren is er nog werk aan de winkel om deze gewaarwording van literatuur aan te passen.

Een doelstelling waar het VFL niet helemaal in geslaagd is, is de “inspirerende voorbeelden” en “nieuwe invalshoeken (...) zo breed mogelijk bekend” te maken (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 24). Deze verspreiding zou er zijn “om te vermijden dat inspirerende of succesvolle projecten onvoldoende duurzame verankering of navolging kunnen krijgen” (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 24). De inspiratiedagen waren hier alvast nuttig voor, maar sommige organisaties en commissieleden geloofden dat dit toch nog meer kon gebeuren. Verder is de techniek van de inspiratiedagen sowieso een nuttig instrument dat het VFL en IL moeten meenemen naar de volgende jaren. Eventueel kan deze inspiratiedag nog meer transversaal ingericht worden in de komende jaren. Tijdens de tweede inspiratiedag waren er bijvoorbeeld uitgeverijen aanwezig, maar dit kan nog breder. Door de inspiratiedag te verbreden wordt er meteen ook ingespeeld op het nieuwe actieplan leesbevordering dat over de beleidsgrenzen heen wil werken.

Bovendien zou er een systeem moeten worden ontwikkeld waarbij een instantie zoals IL in het oog houdt welke leesbevorderingstechnieken goed aansloegen bij welke doelgroep. Wanneer een instantie, zoals IL of een kleinere leesbevorderingsorganisatie, deze expertisetaak krijgt, zou er minder good practice verloren gaan.

Een volgende doelstelling was dat het VFL zou proberen om meer samenwerkingen aan te gaan met bibliotheken, scholen, steden en gemeenten om zodoende leesbevordering aan te pakken. Het VFL is voor leesbevordering geen samenwerkingen aangegaan, behalve voor het residentieproject. In de leesbevorderingsprojecten zelf waren er wel samenwerkingen met bibliotheken, scholen etc., op initiatief van de organisaties zelf. Ook IL gaat veel

samenwerkingen aan met deze instanties. De doelstelling van samenwerkingen heeft het VFL zodoende behaald door de instanties waaraan ze subsidies geven. Bovendien zal het actieplan de komende jaren er hopelijk voor zorgen dat er nog meer samenwerkingen gebeuren.

Ook stond er bij de doelstellingen dat het VFL ervoor wil zorgen dat ze, in samenwerking met het departement Welzijn en andere organisaties die werken rond welzijn eventueel “geschikte instrumenten” kunnen ontwikkelen om literatuur te ontsluiten naar “specifieke doelgroepen” (VFL, meerjarenplan 2016-2020, p. 25). De voorbije jaren zijn deze instrumenten nog niet ontwikkeld, maar omwille van de gesubsidieerde projecten is er wel veel informatie vergaard. Wederom gebeuren deze samenwerkingen door de gesubsidieerde projecten. De organisatie De Dagen is bijvoorbeeld een samenwerking aangegaan met Welzijnsschakels. Deze doelstelling werd dus behaald.

Vervolgens bespreek ik de efficiëntie van de voorbije jaren. Het is een antwoord op de vraag: “Doen we de dingen goed?” Deze vraag gaat over het inzetten van de middelen en of dit doeltreffend is gebeurd (Van Aerschot, 2004, geen paginanummers). Ik bekijk het begrip van efficiëntie breder dan het financiële verhaal. In de interviews met de stakeholders werd er steeds weer de nadruk gelegd op het feit dat de leesbevorderingsprojecten duurzaam moeten zijn omdat het geld zodoende nuttig is ingezet. Koen Van Bockstal wenste bijvoorbeeld een beleidsanalyse omdat hij zich afvroeg in hoeverre de middelen van de subsidies duurzaam worden ingezet. Deze duurzaamheid is daarom mijn gekozen manier om de efficiëntie van het beleid van de voorbije jaren te testen.

Het onderzoek heeft aangetoond dat de indruk van Van Bockstal deels juist was omtrent deze duurzaamheid. Sommige van de projecten waren eerder ad hoc. De subsidie werd in die gevallen gebruikt voor het project en nadien was het moeilijk voor de organisatie om nog verder rond lezen te werken. Er waren ook enkele projecten zoals bijvoorbeeld Read it Loud waar er wel een duurzaam systeem was ontwikkeld na twee subsidieaanvragen. Uit de interviews werd duidelijk dat het inzetten van de middelen voor leesbevordering doeltreffender zou kunnen zijn wanneer er structurele werkingen gesubsidieerd zouden worden.

Naast deze duurzaamheid zijn er nog andere manieren te bedenken om te onderzoeken hoe doeltreffend het leesbevorderingsbeleid was. De duurzaamheid toont eerder de efficiëntie op het niveau van de projecten. Deze beleidsanalyse onderzoekt ook het niveau van de AC en het VFL.

Op het niveau van de AC gaat de vraag naar efficiëntie om het feit of de commissieleden de subsidies doeltreffend verdelen. In de analyse werd duidelijk dat de AC de voorbije jaren verschillende soorten initiatieven heeft gehonoreerd met een subsidie. De AC durfde onverwachte keuzes te maken wanneer het om leesbevordering gaat. Op deze manier heeft de AC zich niet blind gestaard op één soort leesbevorderingsproject, maar in plaats daarvan een divers palet van projecten een kans gegeven. Ik denk dat dit voor de eerste jaren een doeltreffende manier van werken was. Zodoende heeft het VFL namelijk kunnen ontdekken wat er allemaal bottom up uit het veld naar boven is gekomen.

Omwille van het actieplan zal leesbevordering nu eerder van bovenaf worden benaderd. Dit zijn dus twee omgekeerde bewegingen: de AC wachtte af wat er vanuit het veld aan projecten zou worden voorgesteld, terwijl het actieplan van bovenaf bepaalde initiatieven zal opleggen aan het veld. Deze twee kunnen elkaar verstreken, maar het is ook van belang dat ze voldoende op elkaar worden afgestemd om zodoende versnippering in het leesbevorderingsbeleid tegen te gaan.

Vervolgens is het op het niveau van het VFL de vraag of de middelen doeltreffend genoeg worden ingezet in de huidige verdeling tussen IL en de projectsubsidies. Een deel van de leesbevorderingsmiddelen gaat naar IL en een ander deel van de middelen zit nog onder het VFL voor de projecten. Zowel Sylvie Dhaene als Tania Van Acker van IL vertelden me dat ze bij IL ook nuttige leesbevorderingsinitiatieven leren kennen door de projectsubsidies. Het is dus niet het geval dat de projectsubsidies nutteloos zijn naast de bredere werking van IL. Het voordeel van de projecten is dat ze rechtstreeks met de doelgroep aan de slag gaan en dat ze ruimte laten om te experimenteren. Hoewel IL blijkbaar leert van de projectsubsidies is het wel een belangrijke vraag of het de komende jaren nog efficiënt zal blijven deze projectmiddelen gescheiden te houden van IL.

Samenvattend overloop ik de punten voor een beleidsanalyse die ik in het begin aanhaalde van de Peuter, de Smedt en Bouckaert. De *beleidsrelevantie* of “de mate waarin de doelstellingen tegemoet komen aan de maatschappelijke noden en behoeften” is in het geval van de leesbevorderingssubsidies gerechtvaardigd aangezien het onderzoek duidelijk heeft gemaakt dat er maatschappelijke nood aan is (de Peuter, de Smedt, & Bouckaert, 2007, p. 70). Verder is de *coherentie en consistentie van het beleid* deels gelukt omdat het VFL hun doelstellingen voor ogen heeft gehouden en ze gedeeltelijk heeft kunnen waarmaken (de Peuter, de Smedt, & Bouckaert, 2007, p. 70). Verder is er ook nog de *technische efficiëntie* van de projecten zelf (de Peuter, de Smedt, & Bouckaert, 2007, p. 39). Niet alle projecten hadden een even grote output dan de andere projecten, maar dat is normaal. De laatste drie jaren hebben aangetoond dat het niet vanzelfsprekend is om enorme resultaten te verwachten. Vervolgens is er ook nog het *draagvlak van het beleid*: “de mate waarin de doelstellingen, maatregelen en instrumenten van het beleid aanvaard worden door de stakeholders” (de Peuter, de Smedt, & Bouckaert, 2007, p. 39). De geïnterviewde stakeholders hadden geen onoverkomelijke problemen met de manier waarop momenteel het leesbevorderingsbeleid wordt uitgevoerd. Er waren enkele opmerkingen, zoals bijvoorbeeld over de dossiers en het gemis van structurele subsidies. Tot slot is er ook nog het criterium *duurzaamheid* (de Peuter, de Smedt, & Bouckaert, 2007, p. 39). Deze duurzaamheid is een van de punten die nog verbeterd moeten worden omdat enkele projecten nog te veel ad hoc werken.

6.1.4. Reglement

De regels voor een correct reglement zijn dat het “ijvert voor gelijkheid en rechtvaardigheid”, dat het zo duidelijk mogelijk is, klare taal heeft en controleerbaar is (VVJ, 2013, p. 14; Leyman & Yee Man, 2008, p. 9). Uit de interviews is gebleken dat het VFL de voorbije jaren een duidelijk reglement had. De taal was verstaanbaar voor de doelgroep. Ik stel dus voor dat het VFL probeert om dezelfde stijl aan te houden in het reglement voor de komende jaren.

Vervolgens bespreek ik de inhoud van de reglementen. Initieel was het de bedoeling van het VFL dat de middelen voor leesbevordering ingezet zouden worden op projecten die één of meer van de volgende criteria bevatte: bovenlokaal, experimenteel en doelgroepgeoriënteerd. Deze drie eigenschappen kregen voorrang in de tenderprocedure. Er werd tijdens de eerste

vergadering reeds beslist dat niet aan alle drie de voorwaarden voldaan moest worden om een project te subsidiëren. “Deze moeten niet alle drie aanwezig zijn, maar geven in de eerste plaats richting aan de commissie” (VFL, verslag vergadering 10/06/'14, geen paginanummers). Uit de analyse is gebleken dat de AC inderdaad ook projecten heeft goedgekeurd die niet perfect binnen deze drie criteria passen.

Er werden de voorbije jaren wel enkele experimentele projecten gesubsidieerd, maar niet enorm veel. Uit de interviews werd ook duidelijk dat het moeilijk is om steeds innovatieve manieren van leesbevordering te bedenken. Langs de ene kant waren er enkele erg succesvolle projecten georganiseerd die een bovenlokaal bereik hadden met een fris concept. Langs de andere kant waren er ook wat kleinere projecten die een klassiekere aanpak hadden, in een meer lokale setting, met een interessante doelgroep. In harde cijfers zouden sommige van deze projecten niet erg indrukwekkend lijken, maar dat is omdat leesbevordering bij kansengroepen erg traag beweegt.

De slotsom van het onderzoek is dat niet alle drie de hoofdcriteria even belangrijk zijn gebleken de voorbije jaren. De hoofdfocus lag vooral op het bereiken van kansengroepen. Dit is het criterium dat door de stakeholder een warm hart werd toegedragen, maar het zijn net deze projecten die vaak een gebrek aan expertise en duurzaamheid hadden. Hierdoor was het beleid niet altijd even efficiënt. Zodoende zou er voor dit gebrek aan expertise de komende jaren een oplossing moeten worden gezocht.

De openheid van het reglement bleek een goede basis om een breed spectrum aan leesbevorderingsprojecten aan te spreken, en zodoende te ontdekken wat er leeft in het veld. Het reglementair kader is met andere woorden niet tekort geschoten aan het doel dat het VFL had in deze eerste jaren. De vraag is echter hoe nuttig het is dat het VFL op dezelfde manier de komende jaren met een onveranderd reglement zou verder doen. Voor de volgende periode is het misschien nodig om meer criteria op te stellen zodat organisaties ook beter weten wat er verwacht wordt. Het “pionierswerk” is voorbij dus het reglement mag ook meer focussen leggen.

Ik stel voor om eventueel de projectsubsidies van het VFL nog verder op te splitsen. In 2016 gebeurde dit al door een aparte regeling op te stellen voor doelgroepgerichte publicaties. Van

der Vlies haalt in haar onderzoek naar adviescommissies aan dat het handig is wanneer “de budgetten verder worden gesplitst” (Van der Vlies, 2010, p. 37). Zodoende kan de adviescommissie efficiënter te werk gaan. De opsplitsing voor leesbevordering zou als volgt kunnen gebeuren: langs de ene kant zouden ze projecten kunnen subsidiëren die goed werk leveren met kansengroepen. Bij deze projecten zou er geen nood moeten zijn aan innovatie of experiment. In plaats daarvan zou er in het reglement meer nadruk worden gelegd op duurzaamheid en partners: twee criteria die de voorbije jaren belangrijker zijn gebleken voor de AC dan het oorspronkelijke reglement aangeeft.

Langs de andere kant zou het VFL middelen opzij kunnen zetten voor piloottrajecten die experimenteren rond een bepaald thema. Dit stelde Sylvie Dhaene bijvoorbeeld ook voor. Ter argumentatie van deze experimentele pilootprojecten verwijs ik naar de opgestelde matrix. Hieruit is immers gebleken dat empowerment van kansengroepen ook regelmatig gelinkt wordt aan leesbevordering. Het leeseffect op de deelnemers was moeilijk om waar te nemen, maar het empowermenteffect was aanwezig in ieder uitgevoerd project, hoe kort het ook duurde. Er zou dus ook een regeling moeten bestaan om bruggen te bouwen tussen verschillende groepen in de samenleving zonder dat deze projecten enkel in het vakje van leesplezier passen. Het is dus noodzakelijk dat er ruimte blijft om te kunnen experimenteren met lezen, in combinatie met bijvoorbeeld empowerment, zelf schrijven etc.

6.1.5. Structureel versus projectmatig

Binnen het VFL worden er kortlopende projecten gefinancierd zoals bijvoorbeeld de auteurslezingen. Tegelijkertijd bestaan er ook regelingen die op langere tijd lopen. Ook voor leesbevordering zouden ze in de toekomst moeten proberen geld en tijd vrij te maken voor structurele subsidies.

Er zijn algemene nadelen aan het systeem van projectsubsidies: de administratieve last is hoog, de bedragen zijn klein en de looptijd vaak te kort (Marx, 2009, p. 59). Deze punten zijn ook van toepassing op de projectsubsidies voor leesbevordering. Tijdens de interviews de stakeholders aan dat de termijn vaak te kort voelt en dat het papierwerk een struikelblok is. Het VFL laat momenteel al toe dat de organisaties een lange termijn over hun project doen. In het reglement staat er namelijk niets geschreven over een maximum tijd voor de projecten. Er

staat bijvoorbeeld nergens dat het project slechts zes maanden mag duren. De interviews toonden dat de meeste stakeholders veronderstellen dat de projecten slechts één jaar mogen duren. Het VFL zou duidelijk kunnen maken dat het toegelaten is dat de projecten langer duren dan één jaar. Op deze manier weten de organisaties dat ze hun tijd mogen nemen voor het project en zou de duurzaamheid eventueel kunnen stijgen.

Verder, zou het eventueel een idee kunnen zijn voor het VFL om hun projectsubsidiemiddelen op te splitsen, zoals ik eerder al aanhaalde. Baetens, Laermans, Van de Velde en Van Looy raden aan om bij projectsubsidies opsplitsingen te maken (Baetens, Laermans, Van de Velde, Van Looy, 2013, p. 25).

Naast het opsplitsen van deze projectsubsidies komt er nog bij dat het noodzakelijk is dat er structurele middelen komen. Uit het onderzoek is meermaals gebleken dat er hier nood aan is omwille van verschillende redenen. Dit werd bijvoorbeeld duidelijk uit het verhaal van De Dagen. Praktisch gezien is het voor dergelijke organisatie onhoudbaar om steeds een nieuw dossier in te dienen; dat is geen effectieve manier van werken. Een structurele organisatie zoals De Dagen, Urban Woorden of A.Kult.E bereiken namelijk met glans een erg moeilijke doelgroep omdat ze daar ooit klein mee begonnen zijn. Het bereiken van deze doelgroepen kan je niet zomaar overnemen. Dus in plaats van een nieuwe structuur uit te denken die leesbevordering kan begeleiden in kleinere organisaties, stel ik voor om enkele van deze bestaande organisaties deze taak te geven.

Het is immers noodzakelijk om een tussenschakel te creëren om leesbevordering voor mensen in kansarmoede aan te pakken. Het is de voorbije jaren gebleken dat het erg moeilijk is voor armoedeorganisaties om hier zelf mee aan de slag te gaan. Een tussenwerking zoals De Dagen zou hier ideaal voor zijn omdat ze in het verleden al hebben bewezen dat ze een goede methode hebben om met nieuwe groepen te werken.

6.2. Concrete aanbevelingen

Doelstellingen

Hoewel “meten is weten” niet van toepassing is voor leesbevordering stel ik voor aan het VFL om duidelijkere doelstellingen op te stellen in samenspraak met de volgende AC. Dit hoeft niet

te gebeuren op een mathematische manier met behulp van bijvoorbeeld KPI's, maar het is wel belangrijk om aan het begin van een nieuwe periode stil te staan bij de doelstellingen die het VFL de komende jaren wil bereiken.

Structurele tussenorganisaties

Wanneer een bepaalde werking goed zit, zou deze organisatie voor een periode van bijvoorbeeld drie of vier jaar gesubsidieerd moeten kunnen worden. Om in het verlengde te blijven van de oorspronkelijke insteek van het VFL, namelijk doelgroepen bereiken en diversiteit bekomen, zouden deze leesbevorderingsorganisaties op deze doelstellingen moeten inzetten. Ook zouden deze structurele organisaties een bovenlokaal bereik moeten hebben.

Dergelijke tussenstructuren zouden op hun beurt kunnen samenwerken met organisaties als Welzijnsschakels om bijvoorbeeld mensen in kansarmoede aan het lezen te brengen. Omwille van deze focus op diversiteit zouden ze een goede aanvulling kunnen zijn voor IL die meer inzet op de intermediairen.

Samen met IL zouden deze organisaties expertise kunnen verzamelen en aanreiken aan de leesbevorderingsprojecten. Leesbevorderingsexpertise was namelijk een gemis bij sommige projecten van kleinere organisaties. Bovendien zouden de good practices op deze manier beter verzameld en aangereikt worden.

Verder kunnen de leesbevorderingsorganisaties de organisaties die een project opstarten, helpen om partners te vinden. Op deze manier zouden er meer samenwerkingen ontstaan. De huidige AC stelde dit vaak ook voor in de geschreven adviezen, maar hier was geen controle op. De structurele tussenorganisaties zouden hier meer druk op kunnen zetten.

Met behulp van deze kleinere leesbevorderingsorganisaties zou het VFL hun doelstellingen misschien nog beter kunnen behalen gedurende de volgende jaren.

Opstart projectsubsidies

Het is de voorbije jaren gebleken dat de kracht van veel projecten lag in het contact met de kansengroepen en niet in de kennis rond leesbevordering of de innovatieve aanpak. Voor de komende jaren is het belangrijk om deze kleinere initiatieven te blijven ondersteunen, deze

keer met extra begeleiding van leesbevorderingsorganisaties die de juiste expertise hebben. Deze regeling zou ook inspelen op een andere zwakte van het huidige systeem: de projecten steunen vaak op vrijwilligers voor wie het zonder hulp moeilijk is om zich te specialiseren in leesbevorderingsexpertise.

Op deze manier kunnen verschillende organisaties, zoals jeugdwerkingen, vrouwenorganisaties, etc. werken rond lezen. Deze projecten zouden een projectsubsidie kunnen aanvragen als een basisinvestering. Hiermee zou bijvoorbeeld het noodzakelijke materiaal kunnen worden aangekocht. Het zou een budget zijn om het project langdurig op weg te helpen. Naast deze basisinvestering zouden de projecten gesteund worden door kennisoverdracht van bijvoorbeeld IL of een andere tussenorganisatie voor leesbevordering. De organisaties zouden enkele keren kunnen samenzitten met deze leesbevorderingsorganisatie en tijdens het project zelf ook af en toe gecontacteerd worden. Op deze manier wordt er ten eerste vermeden dat kleine organisaties afhankelijk worden van een subsidie om rond lezen te werken op lange termijn. Ten tweede kunnen deze organisaties bijgestaan worden door leesbevorderingsexperten, en worden er drempels weggewerkt.

Experimentele pilootprojecten

Er zou nog een aparte regeling kunnen bestaan voor innovatievere pilootprojecten die het criterium experiment bevatten. Deze projecten worden vrij gelaten om bruggen te bouwen tussen gemeenschappen en kunstvormen, mits de voorwaarde dat er steeds een duidelijke terugkoppeling is naar literatuur. Op deze manier kunnen de projecten ook al meer meewerken aan het geïntegreerde leesbevorderingsbeleid dat het BoekenOverleg aspireert. Ook blijft er op deze manier ruimte over om projecten bottom up te laten groeien en op de hoogte te blijven van wat er leeft in het veld.

Reglement en beoordelingscriteria

De manier waarop het reglementair kader momenteel is opgesteld zou aangepast moeten worden aan de nieuwe manier van werken. Het reglement voor doelgroepgerichte publicaties kan hetzelfde blijven voor de komende jaren. Daarnaast zou er een reglement zijn voor de structurele subsidies waarin een duidelijke voorwaarde staat dat de leesbevorderingsorganisaties kunnen aangeven dat ze een waardevol contact hebben met kansengroepen. Bovendien zou er een nieuw reglement moeten komen voor de

projectsubsidies. Binnen deze projectsubsidies zou er een opsplitsing zijn met strikte voorwaarden en criteria.

AC Letteren en Samenleving en IL

De AC Letteren en Samenleving zou adviezen geven over de vier opsplitsingen binnen leesbevordering. Voor de opstart projectsubsidies zou er een overeenkomst worden afgesloten met IL of een andere structureel gesubsidieerde leesbevorderingsorganisatie.

De AC en de vier onderverdelingen van leesbevordering kunnen onder het VFL blijven. Hiervoor zouden extra werkuren nodig zijn. Een andere optie is ook dat leesbevordering volledig naar IL gaat. Deze verplaatsing zou logisch zijn omdat het leesbevorderingsbeleid zodoende gezamenlijk onder eenzelfde organisatie zit. Toen het VFL drie jaar geleden de leesbevorderingsmiddelen ontving van het participatiedecreet was het namelijk de bedoeling om het versnipperde leesbevorderingsbeleid tegen te gaan. Momenteel is het beleid toch nog redelijker versnipperd. Voor organisaties moet het eerder verwarrend zijn dat het VFL naast IL ook nog middelen voor leesbevordering heeft.

7. Conclusie

In deze thesis heb ik een beleidsanalyse uitgevoerd van het leesbevorderingsbeleid onder het VFL van de voorbije drie jaar. Er werd een gedetailleerde analyse gegeven van de projecten die gesubsidieerd werden, het reglement en de AC Letteren en Samenleving. In het begin werd de vraag gesteld hoe effectief en efficiënt het leesbevorderingsbeleid de voorbije jaren was. Om deze vraag te beantwoorden werd het subsidieproces stap voor stap overlopen. De verschillende standpunten van de stakeholders kwamen hierin aan bod.

De tweede vraag die in deze thesis onderzocht werd, is hoe het VFL het leesbevorderingsbeleid de komende jaren kan aanpassen opdat het nog effectiever en efficiënter kan worden. Zoals is gebleken uit de analyse heeft het fonds de laatste jaren een diverse groep van projecten subsidies gegeven. Op deze manier kon het VFL hoogte krijgen van wat er leeft in het veld. Het was een interessante leerschool. Tegelijkertijd is er nu met het actieplan Leesbevordering een nieuwe toon gezet om het leesbevorderingsbeleid meer bovenlokaal en transversaal aan te pakken. Dit kan ten eerste gebeuren door meer leesbevorderingsorganisaties structureel te steunen. Ten tweede moeten deze leesbevorderingsorganisaties de taak krijgen om projecten van kleinere organisaties te ondersteunen met expertise en bovendien good practices te verzamelen. Ten derde moet er ook nog ruimte worden gelaten voor experiment.

Leesbevordering is een werk van lange adem en met behulp van deze thesis kan het VFL beslissen hoe ze de komende jaren een slagkrachtig beleid zullen opbouwen.

8. Bibliografie

8.1. Secundaire literatuur

Ambtelijke werkgroep van het Agentschap Sociaal-Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen, Kunsten en Erfgoed en het departement Cultuur, Jeugd, Sport en Media. (2011). *Een evaluatie van het participatiedecreet*. Geraadpleegd uit: http://www.blosokics.be/doelgroepen/Gedeelde%20documenten/Doelgroepen%20algemeen/110620_Evaluatierapport%20Participatiedecreet%20voor%20de%20Vlaamse%20minister%20van%20Cultuur_def.pdf.

Bailey, K. (1994). *Typologies and taxonomies*. Los Angeles: Sage publications.

Baetens, J., & Laermans, R., Van de Velde, W., & Van Looy, B. (2013). *Publieke Middelen voor de kunstensector*. Leuven: Metaforum KU Leuven.

Bazeley, P., & Jackson, K. (2013). *Qualitative data analysis with Nvivo*. Londen: Sage Publications.

Belfiore, E. (2004). Auditing culture. *International journal of cultural policy*. 10 (2), 183-202.

Berghmans, M., Deprez, S., Celis, H., & Vandenabeele, J. (2014). *Peilen naar de impact van sociaal culturele praktijken*. Geraadpleegd uit: <http://www.socius.be/wp-content/uploads/2016/01/Peilennaardeimpactvansociaalculturelepraktijken.pdf>.

Berns, G., Blaine, K., Prietula, M., & Pye, B. (2013). *Short- and long term effects of a novel on connectivity of the brain*. Geraadpleegd uit: <http://online.liebertpub.com/doi/pdf/10.1089/brain.2013.0166>.

BoekenOverleg. (2017). *Actieplan leesbevordering*. Geraadpleegd uit: http://www.jeugdboekenmaand.be/uploads/1493044359CONCEPTNOTA_LEESBEVORDERING_DEF.pdf.

BOP Consulting. (2015). *The impact of reading for pleasure and empowerment*. Geraadpleegd uit:

<https://readingagency.org.uk/news/The%20Impact%20of%20Reading%20for%20Pleasure%20and%20Empowerment.pdf>.

Boudewijns, J. (2005). Met ongeschreven regels kun je de belemmeringen voor leren en veranderen wegnemen. *Kwaliteit in bedrijf*. 12-15.

Bovaird, T., & Löffler, E. (Eds.). (2009). *Public management and governance*. Oxon: Routledge.

Bovens, M., Goodin, R., & Schillemans, T. (2014). *Public accountability*. Oxford: Oxford University Press.

Broekhof, K. (2015). *Meer lezen, beter in taal*. Geraadpleegd uit: <https://www.lezen.nl/sites/default/files/Update%20meer%20lezen%2C%20beter%20in%20taal%20-%20vmbo%20sep%202015.pdf>.

Buurman, H., Doornbos, L., Broere, F.P., & Broertjes, D.J. (2015). *Ontwikkelingen en trends in de non-profitsector*. Geraadpleegd uit: http://www.concern.nl/leesmap/broertjes_doornbos2004.pdf.

Cohen, S. (1993). Defining and measuring effectiveness in public management. *Public productivity & management review*. 17 (1), 45-57.

Cox, T. (1993). *Cultural diversity in organizations. Theory, research & practice*. San Francisco: Berret-Koehler Publishers.

De Corte, D. (2017). *Financieel management bij kunst-en cultuurbedrijven en ondernemingen in de creatieve industrie*. Syllabus bij de colleges financieel management, Universiteit Antwerpen.

De Peuter, B., De Smedt, G., & Bouckaert, G. (2007). *Handleiding beleidsevaluatie*. Leuven: SBOV.

Den Ouden, W. (2011). *Verdeling van schaarse subsidiegelden. De rol van adviseurs, in het bijzonder concullega's, bij de verderling van subsidies in een tenderprocedure*. Utrecht: Researchgate.

Dubnick, M. (2003). Accountability and the promise of performance. *Public performance & management review*. 28 (3), 2-53.

Eeman, L., Vermeersch, L, & Groenez, S. (2012). *Preventieprojecten in de familiale context. Evaluatieonderzoek van de projecten ondersteund door het Fonds van bpost voor alfabetisering*. Leuven: Manufast-ABP.

Fatemi, M., & Behmanesh, M. (2012). New Public Management approach and Accountability. *International journal of management, economics and social sciences*. 1 (2), 42-49.

Feldman, M. (2005). Management and public management. *The academy of management journal*. 48 (6), 958-960.

Fobé, E., Brans, M., Vancoppenolle, D., & Van Damme, J. (2009). *Het nieuw strategisch adviesstelsel in Vlaanderen: een verbeteringsgerichte procesanalyse*. Geraadpleegd uit pdf.

Gatz, Sven. (2014). *Beleidsnota cultuur 2014-2019*. Geraadpleegd uit: <https://www.vlaanderen.be/nl/publicaties/detail/beleidsnota-2014-2019-cultuur-1>.

Goodman, L., & Epstein, D. (2008). *Listening to battered women*. Washington: American Psychologie Association.

Gutiérrez, L. (1994). Beyond coping: an empowerment perspective on stressful life events. *Soc. & Soc. Welfare*. 21, 201-210.

Herold, M. (2013). *Beleidsambtenaren, ongeschreven regels en openheid in de beleidsontwikkeling*. Geraadpleegd uit: <http://www.beleidsonderzoekonline.nl/tijdschrift/bs0/2013/05/BELEIDSONDERZOEK-D-13-00005>.

Hillman Chartrand, H., & McCaughey, C. (1989). *The arm's length principle and the arts. Who's to pay?* New York: American Council for the Arts.

Iedereen Leest (2013). *Samen werken aan een sterke leescultuur*. Geraadpleegd uit pdf.

Iedereen Leest. (2013). *Succesfactoren voor leesbevordering*. Geraadpleegd uit: <https://www.lezen.nl/succesfactoren-voor-leesbevordering>.

Iedereen Leest. (2015). *Meer leesplezier, meer lezers! Meerjarenplan Stichting Lezen. 2016-2020*. Geraadpleegd uit pdf.

Iedereen Leest. (2016). *Meer leesplezier, meer lezers? Monitoringsplan Iedereen Leest*. Geraadpleegd uit pdf.

Iedereen Leest. (2017). *Overzicht leesbevordering in de praktijk*. Geraadpleegd op <http://www.lezen.nl/leesbevordering-in-de-praktijk>.

Janssens, M. (2002). *Kritische succesfactoren van een diversiteitsbeleid*. Geraadpleegd uit: http://www.itineris-advies.be/files/kritische_succesfactoren.pdf.

Lamont, M. (2009). *How Professors think: inside the curious world of academic judgement*. Cambridge: Harvard University Press.

Leyman, B., & Yee Man, K. (2008). *Overleggen met alle actoren*. Geraadpleegd uit: http://www.woonwoord.be/Portals/43/Objects/Zoeken/overleg_alle_actoren_loont_zomer2009.pdf

Louie, B., & Louie, D. (1992). Empowerment through Young-Adult Literature. *English journal*. 81 (4), 53-56.

Marx, S. (2009). *Er zit muziek in de subsidies*. Brussel: Muziekcentrum Vlaanderen.

Moerenhout, L. (2013). *Bevorderen van het leesplezier bij leerlingen in het Vlaamse onderwijs*. Masterproef universiteit van Antwerpen, Antwerpen: Thesis publicaties.

Mortelmans, D. (2009). *Handboek kwalitatieve onderzoeksmethoden*. Leuven: Acco.

Neckebroeck, C., Vanderstraeten, I. & Verhaeghe, M. (2015) *Onderzoeksvaardigheden*. Antwerpen: De Boeck.

Olson, K. (2011). *Essentials of qualitative interviewing*. California: West Coast Press.

Oxford dictionaries. (2017). Empowerment. Geraadpleegd uit: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/empowerment>.

Raelin, J. (2008). Refereeing the Game of Peer Review. *Academy of Management Learning & Education*, 7 (1), 124-129.

Schramme, A. (2015). Begrippenlijst. In Schramme, A. (Ed.) *De cultuurmanager: regels van de kunst voor leiderschap in de culturele en creatieve sector*. (pg. 496-506). Leuven: Lannoo Meulenhoff.

Schramme, A. (2015). Cultuur, overheid en beleid. In Schramme, A. (Ed.) *De cultuurmanager: regels van de kunst voor leiderschap in de culturele en creatieve sector*. (pg. 25-86). Leuven: Lannoo Meulenhoff.

Spreitzer, G. (1995). Psychological empowerment in the workplace: dimensions, measurement, and validation. *Academy of Management Journal*. 38 (5), 1442-1465.

Stad Leuven. (2007). *Definitief vastgesteld structuurplan: bestuur en organisatie*. Geraadpleegd uit: <http://www.encyclo.nl/lokaal/10654>.

Turner, R. (2017). *Bookworm, Film-buff or Thespian? Investigating the relationship between fictional worlds and real-world social abilities*. Conference paper: Kingston University Faculty of Arts and Social Sciences Postgraduate Research Conference.

Vakgroep onderwijskunde, De Meyer, I., Warlop, N. (2009). *PISA. Leesvaardigheid van 15-jarigen in Vlaanderen. De eerste resultaten van PISA 2009*. Geraadpleegd uit: http://deredactie.be/polopoly_fs/1.920416!file/PISA.PDF.

Van Aerschot, D. (2004). *Verklarende woordenlijst: praktijkboek voor organisatieontwikkeling*. Geraadpleegd uit pdf.

Van Dael, V. (2016). *Etnische diversiteit binnen de Vlaamse letteren*. Masterproef universiteit Antwerpen, Antwerpen: Thesis publicaties.

Van der Grinten, K, & den Ouden, W. (17 december 2010). Collega kan heus cultuur taxeren. *NRC Handelsblad*.

Van der Vlies, I. (2010). De Schijn van belangenverstrengeling. *Kunsten '92*, 42, 35-37.

Van Hooland, B. (2003). *Nieuw publiek management: van bestuurskunde tot Copernicus*. Gent: Academia.

Van Wonderen, S. (2016). *Wie meer dan 30 minuten per dag leest, wordt veel ouder*. Geraadpleegd uit <http://www.quotenet.nl/Nieuws/Wie-meer-dan-30-minuten-per-dag-leest-wordt-veel-ouder-183930>.

Vanhaverbeke, H. (2013). Kansen voor leesbevordering. *Mediawijs*. Geraadpleegd uit: <https://mediawijs.be/dossiers/dossier-mediawijze-bibliotheken/leesbevordering>.

Verbergt, B. (2015). Algemeen en strategisch management. In Schramme, A. (Ed.) *De cultuurmanager: regels van de kunst voor leiderschap in de culturele en creatieve sector*. (pg. 95-183). Leuven: Lannoo Meulenhoff.

Viskens, L., Schramme, A. (2012). *Verfondsing in Vlaanderen: Samenvatting*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaamse erfgoedbibliotheek. (2014). *BoekenOverleg*. Geraadpleegd uit: <http://www.vlaamse-erfgoedbibliotheek.be/activiteit/boekenoverleg>.

Vlaams Fonds voor de Letteren, Stichting Lezen & Vlaamse overheid. (2013). *Addendum beheersovereenkomsten tussen de Vlaamse Gemeenschap, het Vlaams Fonds voor de Letteren en vzw Stichting Lezen*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2014). *Rapportering samenwerking VFL-SL*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2014). *Verslag vergadering 10/06/'14*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2014). *Verslag vergadering 12/04/'14*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2014). *Verslag vergadering 18/11/14*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2014). *Verslag vergadering 20/03/'14*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2017). *Rapporteringsformulier leesbevordering*. Geraadpleegd uit: <http://www.fondsvoordeletteren.be/downloads/813>.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2014). *Leesbevorderingsdossiers*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2014). *Reglement subsidies voor leesbevordering 2014*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2015). *Leesbevorderingsdossiers*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2015). *Reglement subsidies voor leesbevordering 2015*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2015). *Voorstel meerjarenplan Vlaams Fonds voor de Letteren. 2016-2020*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2016). *Leesbevorderingsdossiers*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2016). *Reglement subsidies voor leesbevordering 2016*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2016). *Verslag inspiratiedag diversiteit en lezen*. Geraadpleegd uit pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2017). *Huishoudelijk reglement*. Geraadpleegd uit: http://www.vfl.be/_uploads/Downloads/downloads/20170125_Huishoudelijk_reglement.pdf.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2017). *Over het VFL*. Geraadpleegd uit: <http://www.fondsvoordeletteren.be/nl/1/content/141/over-het-vfl.html>.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2017). *Reglement subsidies voor doelgroepgerichte literaire publicaties*. Geraadpleegd uit <http://www.vfl.be/nl/219/content/772/doelgroepgerichte-publicaties.html>.

Vlaams Fonds voor de Letteren. (2017). *Reglement subsidies voor leesbevordering 2017*. Geraadpleegd uit: <http://www.vfl.be/nl/206/content/639/leesbevordering.html>.

VVJ. (2013). *Reglementen. De kunst van de regels: hoe kom je tot een sterk subsidiereglement?*
Geraadpleegd uit: https://www.google.be/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwjQxp26uXTAhWDCpoKHfxXCD4QFggsMAE&url=https%3A%2F%2Fwww.vvj.be%2Fnode%2F4310%2Ffile&usg=AFQjCNEb91HAFXdZtfAmL_m35qJRJczd1g&sig2=k0pegoRurDI8pww2vakZ6A.

8.2. Interviews

Avci, S. (2017). *Interview*. 26/04/2017, Brussel.

Celis, C. (2017). *Interview*. 21/04/2017, Gent.

De Clercq, N. (2017). *Interview*. 27/04/2017, Berchem.

De Cock, Michael. (2017). *Interview*. 28/03/2017, Berchem.

Dhaene, S. (2017). *Interview*. 31/03/2017, Berchem.

El Azzouzi, F. (2017). *Interview*. 24/04/2017, Brussel.

Hermans, M. (2017). *Interview*. 4/04/2017, Brussel.

Jiang, H. (2017). *Interview*. 20/04/2017, Leuven.

Khaynus, H. (2017). *Interview*. 25/04/2017, Antwerpen.

Kinyentama, J. (2017). *Interview*. 20/04/2017, Leuven.

Menten, G. (2017). *Interview*. 21/04/2017, Sint-Niklaas.

Moors, S. (2017). *Interview*. 28/04/2017, Borgerhout.

Taspinar, B. (2017). *Interview*. 14/04/2017, Lier.

Van Acker, Tania. (2017). *Interview*. 22/03/2017, Berchem.

Van Bockstal, K. (2017). *Interview*. 28/04/2017, Berchem.

Vanderpiete, L. (2017). *Interview*. 30/03/2017, Brussel.

Vandewynckele, G. (2017). *Interview*. 11/04/2017, Brussel.

Verhelle, I. (2017). *Interview*. 11/04/2017, Brussel.

Wetzelaer, S. (2017). *Interview*. 26/04/2017, Leuven.

Bijlage 1: Addendum

ADDENDUM BEHEERSOVEREENKOMSTEN

Tussen

de Vlaamse Gemeenschap, vertegenwoordigd door de Vlaamse Regering, voor wie optreedt
mevrouw Joke Schauvliege,
Vlaams minister bevoegd voor Cultuur
gevestigd te 1000 Brussel, Koolstraat 35

en

de Vlaamse openbare instelling sui generis Vlaams Fonds voor de Letteren, afgekort "VFL",
Generaal Van Merlenstraat 30, 2600 Berchem, vertegenwoordigd door de heer Jos Geysels,
voorzitter van het Fondsbestuur en de heer Koen Van Bockstal, directeur, ingevolge artikel 18
van het huishoudelijk reglement van de instelling,

en

de vzw Stichting Lezen Vlaanderen, afgekort SL, Frankrijklei 130, 2000 Antwerpen,
vertegenwoordigd door de heer Koen Jaspaert en mevrouw Vanessa Joosen, respectievelijk
voorzitter en ondervoorzitter van de Raad van Bestuur, ingevolge artikel 18 van de statuten
van de vereniging, en door mevrouw Majo de Saedeleer, directeur van SL,

wordt de volgende overeenkomst gesloten:

Artikel 1. §1. Dit addendum sluit aan bij en maakt integraal deel uit van de beheersovereenkomst voor de periode 2012-2015 afgesloten tussen VFL en de Vlaamse Gemeenschap op 16 augustus 2012.

§2. Dit addendum sluit aan bij en maakt integraal deel uit van de beheersovereenkomst afgesloten tussen SL en de Vlaamse Gemeenschap op 27 juli 2012.

Art. 2. §1. De samenwerking tussen SL en het VFL zoals gestipuleerd in respectievelijk artikel 7, §2 en artikel 9, §1 van de in artikel 1 vermelde overeenkomsten wordt inhoudelijk geconcretiseerd. Het uitgangspunt is hierbij het volgende: een gezond en bruisend Vlaams letterenveld is een goede voedingsbodem om mensen tot lezen te brengen en een grote interesse in lezen is een belangrijke voorwaarde voor hoogstaande literaire creatie. Daarom hebben SL en het VFL er belang bij om elkaar bij het realiseren van hun doelstellingen voluit te steunen en samen te werken waar die complementariteit tot uiting komt. Het VFL en SL kunnen bij de realisatie van deze doelstellingen ook samenwerking zoeken met tal van andere verenigingen en instellingen die actief zijn op het vlak van letteren en boeken en in de sociale sector.

§2. De in §1 vermelde samenwerking is minstens van toepassing op volgende actieterreinen:

- a) Op het snijvlak tussen leesbevordering en letteren, zetten SL en het VFL samen in op de toeleiding naar een divers en kwalitatief aanbod, en de ondersteuning en verspreiding ervan.
- b) Het VFL wil de letterensector versterken, SL wil de deskundigheid van professionelen over leesbevordering en (jeugd-)literatuur vergroten. Samen bouwen ze een studie- en kenniscentrum letteren en leesbevordering uit.
- c) Via structureel overleg werken het VFL en SL binnen een geïntegreerd letteren- en leesbeleid aan een betere afstemming met alle actoren, inspelend op maatschappelijke, culturele en digitale ontwikkelingen.
- d) Waar leesbevordering en een proactief vertaal & presentatiebeleid elkaar raken, treden SL en het VFL samen op in het buitenland.

Art. 3. Tegen het einde van de looptijd van de beheersovereenkomsten, 31 december 2015, afgesloten met SL en het VFL is de samenwerking minstens vertaald in volgende acties:

a. Armoedebestrijding:

Het VFL en SL erkennen het Vlaams Actieplan voor Armoedebestrijding en de thematiek “Armoede” in zijn brede verscheidenheid als een belangrijk thema en ontwikkelen voor deze problematiek een gezamenlijke visie en een meerjarenplan met concrete acties tegen 31 maart 2014.

Samen met de relevante actoren binnen dit domein wordt een langlopend traject uitgezet om via welomschreven werkwijzen en doelstellingen de drempels tot letteren en geletterdheid te slechten.

Daarnaast blijft SL verder initiatieven voor opvoedingsondersteuning, ontluikende geletterdheid, opvang van anderstalige nieuwkomers, mensen met een handicap en/of een leesbeperking en centra voor basiseducatie ondersteunen. SL en het VFL zullen hun respectieve expertise inzetten en waardevolle projecten zoveel mogelijk in hun reguliere werking implementeren.

Voor de financiering hiervan zullen het VFL en SL deels hun jaarbudgetten aanspreken. Maar daarnaast zullen ze ook actief bijkomende middelen zoeken.

b. Interculturaliseren:

Beide organisaties vinden het belangrijk na te gaan hoe hun werk bij kan dragen tot een groeiend besef van interculturaliteit in de samenleving. Zij zijn ervan overtuigd dat literatuur en lezen in de totstandkoming ervan een belangrijke bijdrage kan leveren en willen graag samenwerken om die bijdrage vorm te geven.

Om projecten voor leesbevordering en literaire creatie gericht op de bevordering van het interculturele denken in de maatschappij op te zetten en uit te werken, zal worden samengewerkt met de relevante organisaties in het veld. Dergelijke samenwerkingsverbanden zijn er nu al: Kind en Gezin (Boekbaby's), Koning Boudewijnstichting (Boekenboot), Wablieft (De Weddenschap), maar zullen worden uitgebreid.

De inzet van literatuur en lezen ter bevordering van het intercultureel denken in de samenleving roept nog heel veel vragen op. Daarom is het noodzakelijk dat wordt samengewerkt met de wetenschappelijke instellingen die op het terrein van interculturaliteit en diversiteit actief zijn. Er zal samenwerking worden gezocht met SDL (Universiteit Gent), CeMIS (Universiteit Antwerpen) en CTO (KU Leuven).

Concreet verbinden SL en het VFL zich ertoe om een lijst met vragen op te stellen over hoe de samenwerking rond interculturaliteit moet worden uitgebouwd. Die vragen worden aan de samenwerkende veldorganisaties en wetenschappelijke instituten voorgelegd. Rond de antwoorden die deze partners geven wordt in het najaar van 2013 een aantal ontmoetingen georganiseerd. De uitkomst van die ontmoetingen dient een aantal concrete projecten te zijn, met inbegrip van te bereiken doelstellingen en de te volgen werkwijze. Die projecten kunnen dan vanaf 2014 uitgerold worden.

c. Gedichtendag

Sinds 2007 heeft SL de coördinatie van Gedichtendag in Vlaanderen op zich genomen, evenwel zonder daarvoor extra structurele middelen te krijgen. Al die jaren werd het Vlaamse project afgestemd op het Nederlandse initiatief dat door Poetry International aangestuurd werd.

Gedichtendag zou op korte termijn weer zijn plaats moeten innemen tussen de activiteiten van het Poëziecentrum. Daartoe zullen SL en het VFL alle belangstellende organisaties uitnodigen voor een overleg met als doel, onder regie van het Poëziecentrum, de taken te verdelen inzake programmatie, communicatie, promotie, educatieve ondersteuning en publicaties. Ook mogelijkheden tot samenwerking en synergie moeten optimaal benut worden.

Tegelijkertijd moet de afstemming met de Nederlandse partners maximaal onderhouden worden. Tenslotte is in deze context ook een samenwerking met de Vlaamse Auteursvereniging (VAV), de Vlaamse Uitgeversvereniging (VUV) en het onderwijs van groot belang.

d. Internationale samenwerking

Het VFL stelt zich tot doel via een gecontinueerde aanwezigheid op buitenlandse vakbeurzen en een intens buitenlandbeleid vertalingen van Vlaams literair werk tot stand te brengen. Vanaf 2013 zet het VFL samen met relevante partners - aanvankelijk voornamelijk Passa Porta en het Nederlands Letterenfonds - ook in op residentiewerking en presentatiemomenten van Vlaamse auteurs en/of vertalers op belangrijke internationale podia en festivals.

SL onderhoudt buitenlandse contacten als actief lid van een Europees leesbevorderingsplatform (EU*read) en van een internationaal netwerk van jeugdliteratuurspecialisten (IBBY). Internationale netwerken en contacten dragen bij tot de Vlaamse faam op het gebied van letteren en leesbevordering in het buitenland en leveren op hun beurt ook inspiratie voor nieuwe Vlaamse projecten en samenwerkingsverbanden.

Het VFL en SL organiseren zich om de afstemming van de plannen met andere actoren uit het letterenveld te optimaliseren om (nog) betere resultaten te kunnen bereiken.

e. Het huis van de Letteren

Op middellange termijn willen SL en het VFL op grond van hun complementaire en meer intense samenwerking op zoek gaan naar gemeenschappelijke huisvesting.

Gezamenlijke huisvesting leidt tot grotere nabijheid en kan nog meer samenwerking en integratie van letteren- en leesbeleid opleveren. Ook mag verwacht worden dat dit voor de betrokken organisaties een kostenbesparend en efficiëntie verhogend effect kan hebben, waardoor meer middelen naar de realisatie van eigen en gemeenschappelijke doelstellingen kunnen gaan.

Tevens zal onderzocht worden welke andere verenigingen voor cohabitatie te vinden zijn. De bevraging en verdere ontwikkelingen worden opgevolgd door de directie van SL en VFL, die daarover rapporteren aan hun raden van bestuur. Streefdoel is om dit te realiseren tegen ten laatste 2015.

In een dergelijke omgeving kunnen de vakbibliotheek jeugdliteratuur en leesbevordering van SL en de voorlopig nog onontsloten collectie Vlaamse literatuur, Vlaamse literatuur in vertaling en vertaalde literatuur uit het buitenland van het VFL samen de basis vormen voor het kenniscentrum literatuur en lezen. De uitgebreide collectie kan een nuttig instrument zijn voor onderzoek, deskundigheidsbevordering en professionalisering van de sector en doelgerichte acties.

f. Leesbevorderingsprojecten binnen het Participatiedecreet

De budgetlijn “leesbevordering” van het Participatiedecreet wordt overgebracht naar het VFL. Deze subsidielijn zal met ingang van 1 januari 2014 gezamenlijk worden beheerd door het VFL en SL en conform de bepalingen van artikel 15 van het decreet van 30 maart 1999 houdende oprichting van een Vlaams Fonds voor de Letteren, zoals gewijzigd. Het VFL en SL beslissen gezamenlijk over duidelijke inhoudelijke lijnen voor de toekenning van die middelen en houden daarbij uitdrukkelijk rekening zowel met de criteria en beleidslijnen van het Participatiedecreet als met die van het geïntegreerd letterenbeleid. Bij de toekenning van die middelen aan derde organisaties zal de aandacht in de eerste plaats gaan naar projecten ter bevordering van interculturaliteit en ter bestrijding van armoede. Ook experimentele projecten en onderzoek in dit thema moeten in aanmerking kunnen komen voor deze subsidielijn.

§2. SL en het VFL rapporteren jaarlijks tegen uiterlijk 31 maart over de opvolging van de samenwerking. Hierbij wordt minstens aangegeven wat er in het afgelopen werkingsjaar werd gerealiseerd en wat de plannen zijn voor het op dat moment lopende jaar. De eerste rapportage wordt op 31 maart 2014 verwacht. Deze rapportage wordt bezorgd aan de minister bevoegd voor culturele aangelegenheden en aan het agentschap Kunsten en Erfgoed.

Art. 4. §1. De subsidiëring van SL gebeurt met ingang van 1 januari 2014 vanuit het VFL. Het VFL neemt de afspraken die in de beheersovereenkomst van 27 juli 2012 tussen SL en de Vlaamse Gemeenschap zijn opgenomen integraal over.

§2. Om de subsidiëring van SL door het VFL te laten gebeuren zullen de nodige middelen worden overgedragen met ingang van 1 januari 2014. De overgedragen middelen zullen gelijk zijn aan het toegekende subsidiebedrag in 2013. Bovendien worden deze middelen na de overdracht voor minstens 2 jaren na de overheveling integraal geormerkt voor de subsidiëring van SL.

§3. Als onderbouwing en verantwoording voor de subsidiëring van SL door het VFL zal SL een uitgebreid jaarplan met gedetailleerde begroting 2014 voorleggen aan het VFL Fondsbestuur tegen uiterlijk 31 oktober 2013. En vanuit dezelfde systematiek dezelfde documenten voor kalenderjaar 2015 tegen uiterlijk 31 oktober 2014.

Art. 5. §1. Vanaf 2016 zal SL via meerjarige overeenkomsten gesubsidieerd worden vanuit het VFL. De duur van de overeenkomst zal gelijk gesteld worden aan de duur van de beheersovereenkomst van het VFL met de Vlaamse Gemeenschap. De procedure voor de indiening, beoordeling en honorering van de subsidieaanvraag die in dit kader wordt ingediend, gebeurt conform de bepalingen van artikel 15 van het decreet van 30 maart 1999 houdende oprichting van een Vlaams Fonds voor de Letteren, zoals gewijzigd.

§2. Voor de volgende beleidsperiode, in principe 2016-2020, zal SL een nieuw meerjarig beleidsplan presenteren aan het VFL, en dit uiterlijk tegen 15 september 2015. Hierbij dient

het eerste jaar gedetailleerd uitgewerkt te zijn. Uiterlijk op 31 oktober 2015 neemt het Fondsbestuur van het VFL een beslissing over de subsidiëring voor de volgende beleidsperiode.

§3. SL en het VFL zullen naast dit nog een apart akkoord afsluiten over hoe de systematiek van subsidieaanvraag, de criteria, de termijnen, de rapportage etc. zullen verlopen, vanaf 1 januari 2016, als de bestaande beheersovereenkomst tussen SL en de Vlaamse Gemeenschap definitief afloopt. Indien in de toekomst de dotatie van de Vlaamse overheid aan het VFL zou opgesplitst blijven tussen middelen die oorspronkelijk voor het letterenbeleid geormerkt waren en middelen die uit het participatiedecreet kwamen voor SL, dan zal die verdeling gehonoreerd worden. Indien dat niet langer het geval zou zijn en de dotatie voor het VFL één globaal bedrag is, dan is het VFL bereid om rekening te blijven houden met de globale verhoudingen. Alles uiteraard binnen de mogelijkheden of beperkingen van het aangereikte budgettaire kader, waar ook het VFL afhankelijk blijft van de beleidskeuzes van de bevoegde minister en de Vlaamse Regering.

§4. In het geval van een geschil tussen SL en het VFL over de subsidietoekenning of de overeenkomst, zal een commissie van deskundigen bestaande uit twee gemachtigde afgevaardigden van het VFL, twee afgevaardigden van SL en één afgevaardigde van de Vlaamse minister bevoegd voor cultuur trachten tot een oplossing te komen. Indien deze commissie niet in haar opdracht slaagt, ligt de definitieve beslechting van het geschil bij de functioneel bevoegde minister.

Art. 6 Dit addendum bij de beheersovereenkomsten van SL en het VFL wordt van kracht na de ondertekening ervan en heeft betrekking op de werkingsjaren 2014 en 2015.

Voor de Stichting Lezen Vlaanderen,

de voorzitter
Koen Jaspaert

de ondervoorzitter
Vanessa Joosen

de directeur
Majo de Saedeleer

Voor het Vlaams Fonds voor de Letteren,

de voorzitter van het Fondsbestuur
Jos Geysels

de directeur
Koen Van Bockstal

Voor de Vlaamse Gemeenschap,

de Vlaamse minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur,
Joke Schauvliege

Bijlage 2: Topiclist

Organisaties

- Ontstaan
- Subsidies
- Expertise
- Reglement
- Drempels
- Innovatie
- Iedereen Leest
- Succesfactoren
- Impact
- Toekomst

Commissieleden

- Ervaring
- Proces
- Expertise
- Efficiëntie
- De projecten
- Succesfactoren
- Reglement
- Criteria

Medewerkers VFL

- Ervaring
- Proces
- Expertise
- Efficiëntie
- De projecten
- Succesfactoren
- Reglement
- Criteria

Bijlage 3: Vragenlijsten

Organisaties

- Ontstaan
 - Wanneer en hoe is de idee ontstaan voor jullie project?
 - Was het een losstaand project of sloot het aan bij iets?
- Subsidies
 - Hoe ben je op de hoogte gekomen van deze specifieke regeling van het VFL?
 - Wat zou je gedaan hebben mocht de subsidie er niet door zijn gekomen?
 - Heb je nog ergens anders subsidies aangevraagd?
 - Heb je actief gezocht achter sponsor of partners? Om financieel te helpen of ook voor kennis?
 - Waar was het geld vooral voor nodig?
 - Materiaal
 - Loonkost
 - ?
- Iedereen Leest
 - Ken je Iedereen Leest?
 - Hoe denk je dat deze projectsubsidies bijdragen aan het algemene letterenbeleid?
 - Denk je dat er nog hiaten zijn in het leesbevorderingsbeleid?
- Expertise
 - Had je expertise om je doelgroep te bereiken?
 - Hoe ben je aan expertise voor leesbevordering geraakt?
 - Was het gemakkelijk om deze theorie ook toe te passen in het echt?
- Reglement
 - Hoe nauwkeurig heb je het reglement doorgenomen?
 - Wat vond je van dit reglement?
- Drempels
 - Hoe heb je het gehele proces ervaren?
 - Hoe lang duurde het om het aanvraagdossier helemaal in detail op te stellen?
 - Vind je dat ze veel informatie vragen?
 - Hoe verliep de communicatie met het VFL?

- Moesten ze ergens meer informatie geven?
 - Kan je je nog hun doelstellingen herinneren? Of wat denk je dat hun doelstellingen zijn?
- Wat schrok je af aan het proces?
- Denk je dat er drempels zijn voor sommige kleinere organisaties in de aanvraagproces? Zo ja, welke zijn dat dan?
- Heb je nadien nog contact gehad met het VFL?
 - Wat vind je van de opvolging?
- Innovatie
 - Hoe belangrijk was innovatie tijdens het opstellen van jullie project?
 - Wilden jullie echt iets nieuws doen?
 - Wat wilden jullie bereiken? Lag de focus op geletterdheid of op leesplezier?
- Succesfactoren
 - In hoeverre heb je je doelstellingen bereikt?
 - Hoe duurzaam vind/vond je je project? Is het duurzaam gebleken?
 - Heb je een effect kunnen waarnemen?
 - Vond je het zelf een succes?
 - Hadden jullie op voorhand beslist hoeveel mensen jullie bijvoorbeeld moesten bereiken voordat je het een succes kon noemen?
 - Kwam jullie opgestelde stappenplan overeen met de werkelijkheid?
 - Hebben jullie voor jezelf een evaluatie gedaan nadien?
- Impact
 - Hoeveel mensen heb je bereikt met je project?
 - Niet alleen deelnemers, maar ook bijvoorbeeld ouders die zijn komen kijken?
 - Denk je dat je project ook echt een effect heeft gehad op je deelnemers?
 - Hoe hebben jullie het project bovenlokaal gemaakt?
 - Expertise gedeeld?
 - Methodiek gedeeld?
 - Hoe belangrijk vind je dit bovenlokale karakter zelf?
- Toekomst
 - Zou je nog eens aanvraag doen voor een projectsubsidie?
 - Wat zou het VFL naar jouw mening moeten veranderen?

- Wat vond je van het feit dat je nog een werkingsverslag moest inleveren nadien?
Heb je hier veel tijd in gestoken?

Commissieleden

- Ervaring
- “kennismaking-vraag”
 - Hoe heb je je tijd als commissielid al ervaren?
 - Had je al eerder in een commissie gezeten?
- Proces / efficiëntie
 - Hoe ging je te werk met de dossiers?
 - Hoeveel tijd stak je in het nalezen van alle dossiers voor de vergadering?
 - Verloopt de communicatie met het VFL vlot? Vb. nieuwe datum prikken en iedereen bij elkaar krijgen?
 - Wat vind je van de rol van het VFL voor leesbevordering? Hoe verhoudt dit zich ten opzichte van Iedereen Leest?
 - Bekijken jullie ook de verslagen die de organisaties terugsturen nadat een project gedaan is?
 - Vind je dat er voldoende opvolging is van de projecten?
 - Hoe vaak bezoeken jullie een project?
 - Denk je dat het belangrijk is om een project ook eens in de praktijk bezig te zien?
- Expertise
 - Vind je dat de adviescommissie een goede samenstelling was van expertise? (Mist er iets?)
 - Waar haal je je expertise?
- De projecten
 - Wat is de belangrijkste doelstelling dat deze projecten teweeg moeten brengen?
 - Welke doelgroep komt te weinig aan bod vind je zelf?
 - Of welke streek in Vlaanderen?
 - Zijn er nog hiaten qua leesbevordering die niet worden gesteund door jullie of door Iedereen Leest?
 - Wat denk je dat de drempels zijn voor organisaties in de subsidieaanvraag?
 - Zijn er bepaalde projecten die vaak uit de boot vallen?
- Succesfactoren

- Wanneer is voor jou het project een succes?
- Als je zelf succesfactoren zou moeten opstellen om projecten aan te toetsen, wat zouden die dan zijn? Noem gewoon het eerste dat in je opkomt.
- Reglement
 - Het reglement is erg breed. Is het te breed?
 - Vind je dat er veel ruimte is voor interpretatie? Is dit goed of slecht?
 - Wat vind je van organisaties die eigenlijk structureel subsidies moeten aanvragen?
- Criteria (Niet allemaal letterlijk vragen natuurlijk, maar vraag achter deze concepten wanneer ze niet vanzelf worden vernoemd.)
 - Wat versta je onder de “duurzaamheid” van een project?
 - Wat vond je zelf één van de belangrijkste argumenten om een project geld te geven?
 - Wat zijn grote afknappers die ervoor zorgen dat een project wordt geweigerd?
 - Hoe belangrijk is het bovenlokale karakter van een project?
 - Hoe belangrijk is het feit dat een project innovatief is?
 - Hoe belangrijk zijn de aangehaalde partners? (Dit is namelijk een wederkerend argument dat in de adviezen wordt geschreven.)
 - Hoe belangrijk is een goede methodiek, uitgewerkt stappenplan, visie op leesbevordering?
- Commissie
 - Was je het soms oneens met de beslissing? Hoe losten jullie “geschillen” op?
 - Waren er soms projecten waar jullie lang over twijfelden?
 - Tijdens het lezen van alle dossiers en alle adviezen viel het me op dat er bepaalde argumenten vaak terugkwamen. Wat denk je zelf dat jullie “informele regels” zijn geworden door zo lang samen te zitten met dezelfde personen?
 - Denk je dat jullie samen door zo lang in de AC een soort van definitie hebben gemaakt van “leesbevordering”? Wat zou die dan zijn?
 - Als je zelf suggesties mocht doen, wat zou je dan veranderen in de volgende 4 jaar?

Medewerkers VFL

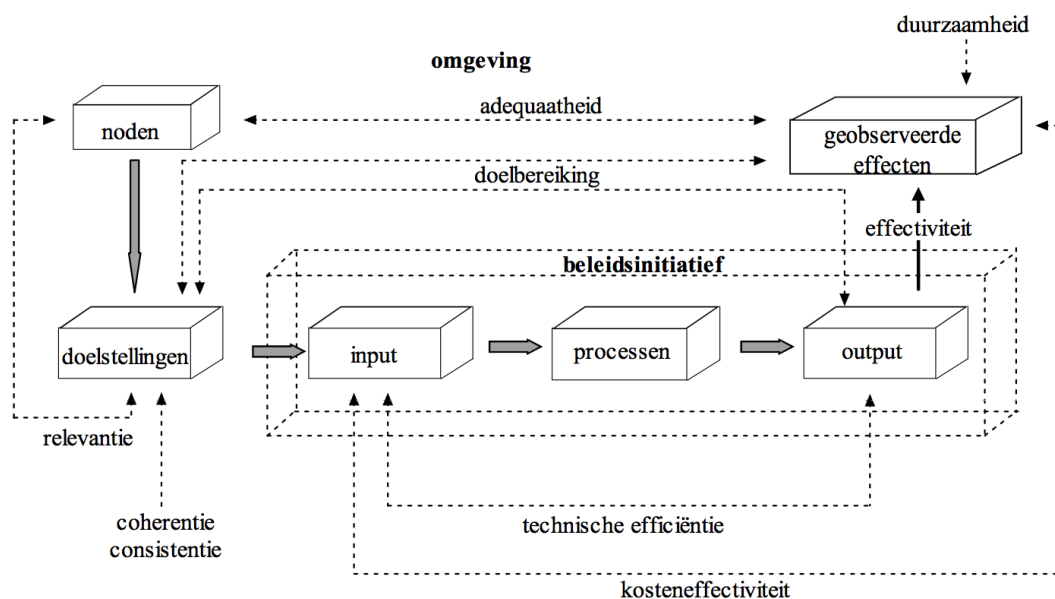
- Wat is de visie van het VFL op leesbevordering?
 - Hoe willen jullie het in jullie werking opnemen?

- Hoe heb je de voorbije 3 jaar al ervaren?
- Hoe lang heb je gezocht naar een AC met de juiste expertise?
 - Hoe heb je ervoor gezorgd dat er een goede discussiecultuur ontstond in de AC? Heb je je hiervoor gebaseerd op vorige ervaringen?
 - Hoe heb je andere commissies al ervaren?
 - Wat is je mening over het concept van een commissie? Hoe staat het garant voor objectiviteit?
- Hoe dragen deze projectjes bij in het bredere leesbevorderingsbeleid?
 - Mist er nog iets in dat leesbevorderingsbeleid in zijn geheel?
- Zijn er projecten bijgebleven?
 - Wat zijn voor jullie het VFL belangrijke succesfactoren?
 - Welke doelgroep had je zelf graag willen bereiken?
- Hoe verloopt de communicatie met de projecten?
- Wat denk je dat de valkuilen zijn voor de projecten?
- Wat vind je momenteel van het reglement? En wat ga je er de volgende jaren met doen?
- In het contact met de organisaties, welke drempels heb je ontdekt?
- De commissieleden hadden ook een beleidsadviserende rol over diversiteit. Waarom is dit belangrijk dat je een commissie die taak geeft?
 - Hoe is dit gelopen?
 - Heb je er vaak beroep op gedaan?
 - Was er contact met de RvB hierover?
- Wat stel je zelf voor om te veranderen in de volgende periode?
- Hoe verloopt de samenwerking met IL?
 - Wat is hun rol om ook diversiteit in leesbevordering te brengen?
- Wat verwacht je van het nieuwe actieplan leesbevordering?
- In het meerjarenplan staat er dat er geld opzij wordt gezet voor structurele ondersteuning. Hoe zou dit praktisch geregeld moeten worden?
- Hoe vaak worden organisaties waarvan het dossier niet goed is uitgenodigd?

Bijlage 4: Diepte-interviews

De volledige interviews werden apart bijgevoegd.

Bijlage 5: schema de Peuter, de Smedt en Bouckaert

Figuur 20: schema de Peuter, de Smedt en Bouckaert

Bijlage 6: waarden van de gesubsidieerde projecten in de matrix

SCHAAL (0-10)

F-Z as:

Functioneel -----> **Zelfontwikkeling**

1-2: functioneel

3-4: redelijk functioneel

5: eerder functioneel

6: eerder zelfontwikkeling

7-8: redelijk zelfontwikkeling

9-10: zelfontwikkeling

A-S as:

Algemeen -----> **Specifiek**

1-2: algemeen

3-4: redelijk algemeen

5: eerder algemeen

6: eerder specifiek

7-8: redelijk specifiek

9-10: specifiek

2016

Verhalen – grenzeloze vriendschap

F-Z as: 5

A-S as: 5

Uilensoep met balletjes

F-Z as: 7

A-S as: 7

De leeswereld

F-Z as: 5

A-S as: 6

Van lezersbelang

F-Z as: 8

A-S as: 5

Digitale leesclubs

F-Z as: 7

A-S as: 7

Samen lezen @ psychiatrie

F-Z as: 8

A-S as: 4

Lettergreep

F-Z as: 9

A-S as: 6

MoederTongen

F-Z as: 9

A-S as: 6

Voorleesbende

F-Z as: 9

A-S as: 4

Lezen doet mijn hart spreken

F-Z as: 5

A-S as: 4

Lezen in de zomer is leuk

F-Z as: 9

A-S as: 6

Literatuurclub & Cool4Kids

F-Z as: 8

A-S as: 5

Bolleke Wol

F-Z as: 7

A-S as: 4

Ik kan al wat Nederlands, nu lees ik een
boek

F-Z as: 4

A-S as: 7

Lezers voor lezers/empowerment

F-Z as: 9

A-S as: 5

Samen lezen in de grootstad

F-Z as: 8

A-S as: 8

Studio visual literacy

F-Z as: 5

A-S as: 7

Capital slam

F-Z as: 8

A-S as: 7

2015

Verhalen uit een droomwereld

F-Z as: 8

A-S as: 6

Uitgelezen op school

F-Z as: 5

A-S as: 4

Opleiding en netwerk leesbegeleiders

F-Z as: 8

A-S as: 4

100% LEZEN!

F-Z as: 4

A-S as: 7

Voorlezen in huis met Bukito

F-Z as: 4

A-S as: 4

De Blommelezers

F-Z as: 8

A-S as: 6

Leesfeesten

F-Z as: 6

A-S as: 6

Multimediale vertelkiosk/kamishibai

F-Z as: 5

A-S as: 6

Lettergreep

F-Z as: 9

A-S as: 7

Hikkies

F-Z as: 7

A-S as: 7

Goesting in lezen

F-Z as: 7

A-S as: 8

Lezen en leven

F-Z as: 10

A-S as: 5

Read it loud II

F-Z as: 9

A-S as: 3

Samen lezen

F-Z as: 8

A-S as: 8

Voorlezen drukt op pauze

F-Z as: 6

A-S as: 4

2014

Van schoonheid en trots

F-Z as: 8

A-S as: 10

Fietsen door verhalen in Brussel

F-Z as: 5

A-S as: 4

Boeken ontdekken met Kiki en Olaf	Lezen & leven
F-Z as: 9	F-Z as: 4
A-S as: 5	A-S as: 7
Project wereldwoorden	Hikkies
F-Z as: 2	F-Z as: 7
A-S as: 10	A-S as: 7
LOL ik lees	Taalstimulering als onderdeel van opvoeding
F-Z as: 5	F-Z as: 4
A-S as: 8	A-S as: 5
Lezen is voor iedereen	Read it loud
F-Z as:	F-Z as: 9
A-S as: 7	A-S as: 3
AlphaMetersLezen voor(t)	Leesgroepen voor anderstalige analfabete volwassenen
F-Z as: 7	F-Z as: 5
A-S as: 4	A-S as: 7
Uitbouw schoolbibliotheek	
F-Z as: 8	
A-S as: 5	

Bijlage 7: Extra informatie over het financiële plaatje

2014 is ook een moeilijker jaar om te bespreken omdat het in het begin van het jaar nog onder het participatiedecreet viel. Een interessant cijfer is dat het hoogste gegeven bedrag 40.000 euro was. De meeste projecten bleven toen echter ook al rond de 20.000 euro en bijna nooit meer dan dat. Het gemiddelde van het aangevraagde bedrag bij de projecten onder het participatiedecreet is 15.778 euro. Het gemiddelde van het aangevraagde bedrag bij de goedgekeurde projecten die nadien in 2014 werden beoordeeld door de AC Letteren en Samenleving is 12.547,36 euro.

Het enige andere opvallende feit in 2014 is dat de eerste projecten die aangevraagd werden bij de AC Letteren en Samenleving vaak werden goedgekeurd, maar vervolgens wel een minder groot bedrag kregen dan ze hadden gevraagd van de AC. Later gebeurde dit veel minder.

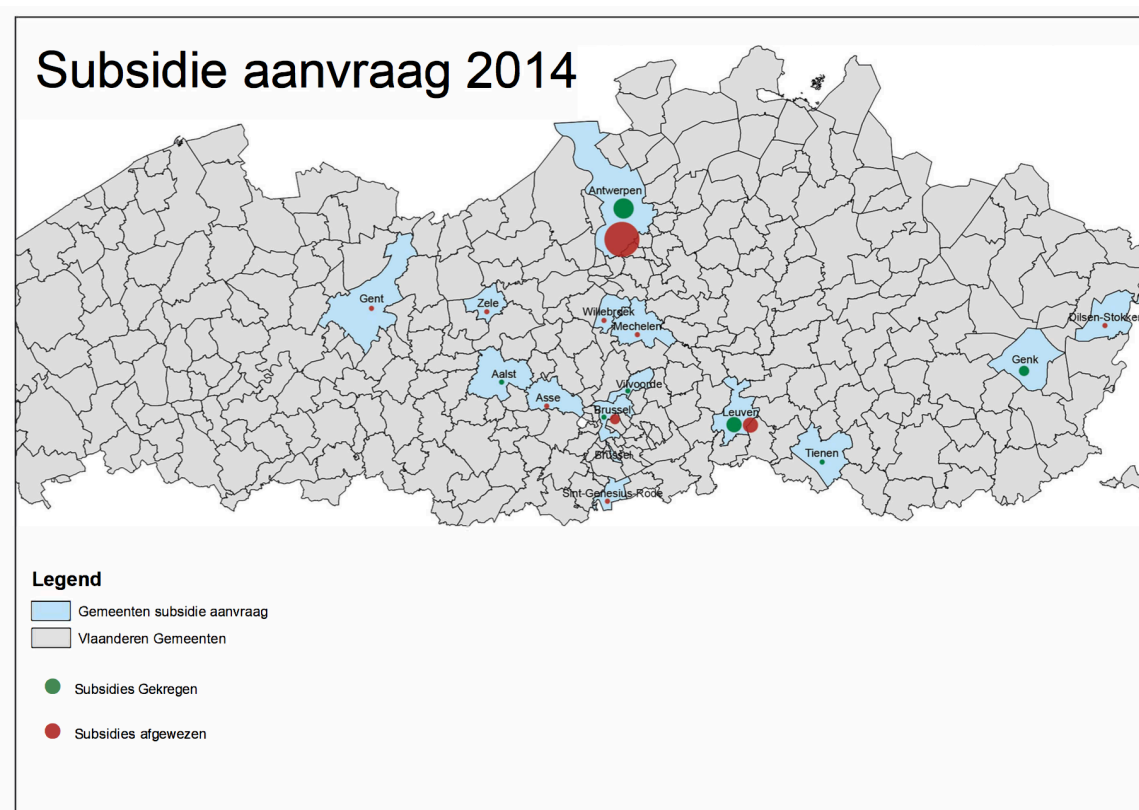
Voor 2015 en 2016 kan het verhaal overzichtelijker verteld worden. Voor 2015 bespreek ik eerst de organisaties die subsidies kregen. Voor deze projecten was de gevraagd VFL subsidie gemiddeld 62,67 % van de totale inkomsten voor het project. Gemiddeld kwam er dus 37,33 % van andere financieringsbronnen. Het reglement leert ons dat er minsten 15 % van het begrote budget door eigen inkomsten moet worden betaald, maar het cijfer van 2015 maakt alvast duidelijk dat voor de meeste projecten een hoger aandeel is 15 %. Voor de projecten die geen subsidies kregen werd er een bedrag aan subsidies aangevraagd die gemiddeld 71,87 % van de eigen inkomsten waren. Dat wil zeggen dat er 28,13 % uit andere financieringsbronnen werd gehaald, dit ligt dicht bij de 15 %.

Het gemiddelde bedrag dat werd aangevraagd door de niet-gesubsidieerde projecten is wel ongeveer even groot als bij de gesubsidieerde projecten. Voor de niet-gesubsidieerde projecten was dat 13.813 euro en voor de gesubsidieerde 12.843 euro. Het negatief advies van de AC lijkt meer afhankelijk van het aandeel dat de subsidie inneemt t.o.v. de andere gezochte inkomsten, i.p.v. de absolute grootte van het gevraagd bedrag. Ook waren er in 2015 bij de niet-gesubsidieerde projecten wel drie organisaties waarbij de subsidie van het VFL 100% zou instaan voor de kosten; deze werden alle drie geweigerd. Dit kan dus ook aangehaald worden als een mogelijk argument van de AC om een project niet te subsidiëren. Het is namelijk de bedoeling dat organisaties ook nog via andere kanalen aan geld geraken voor het project.

Om de organisaties die subsidies kregen nog eens uit te spelen tegenover de organisaties die geen subsidies kregen, kan je ook kijken naar het aantal projecten die de volle 20.000 euro aanvroegen. In 2015 waren dit bij de gesubsidieerde projecten 0 en bij de niet-gesubsidieerde projecten 10.

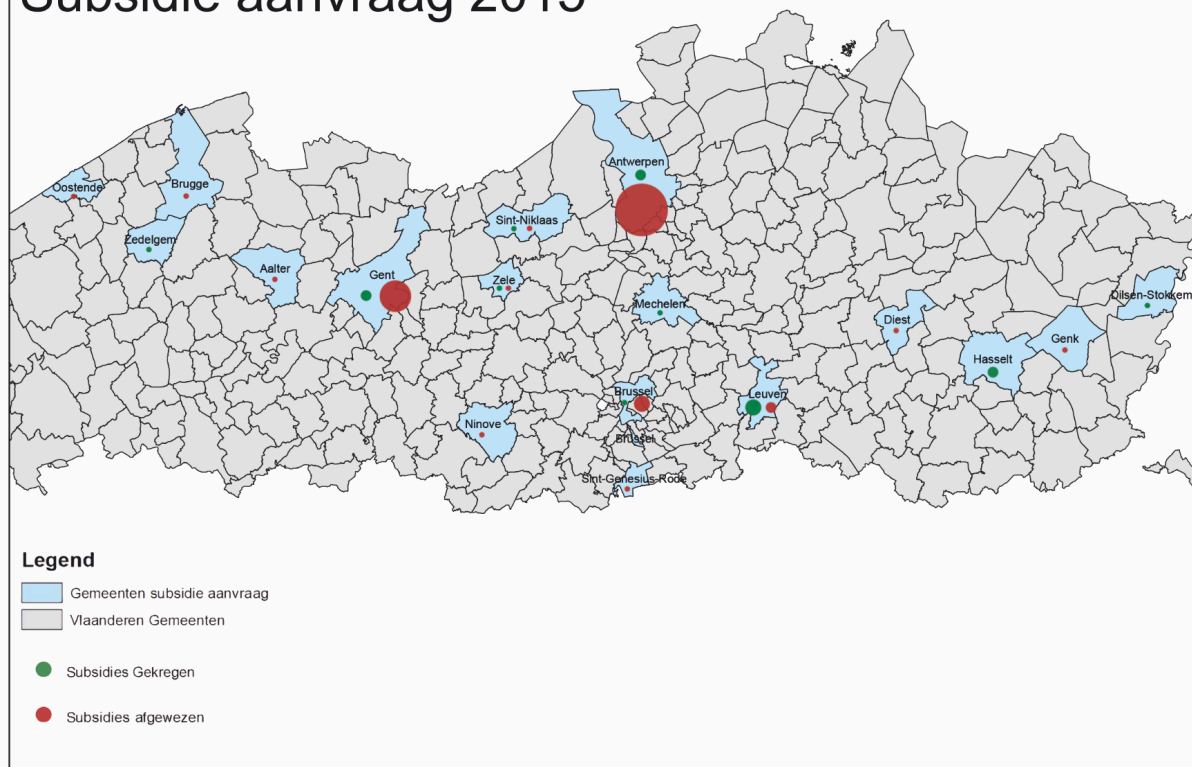
In 2016 is ongeveer dezelfde trend te ontdekken als in 2015. Voor de gesubsidieerde projecten was de gevraagde VFL subsidie gemiddeld 59 % van de totale inkomsten. En voor de niet-gesubsidieerde projecten lag dit een beetje hoger, namelijk 66 %. Het gemiddelde bedrag dat door de gesubsidieerde projecten werd aangevraagd was 12.585,45 euro. Voor de niet-gesubsidieerde projecten lag dit bedrag weer een beetje hoger, maar niet onoverkomelijk hoog, namelijk 13.679,75 euro. Deze twee bedragen liggen overigens erg dicht bij de bedragen van 2015.

Bijlage 8: Geografische spreiding

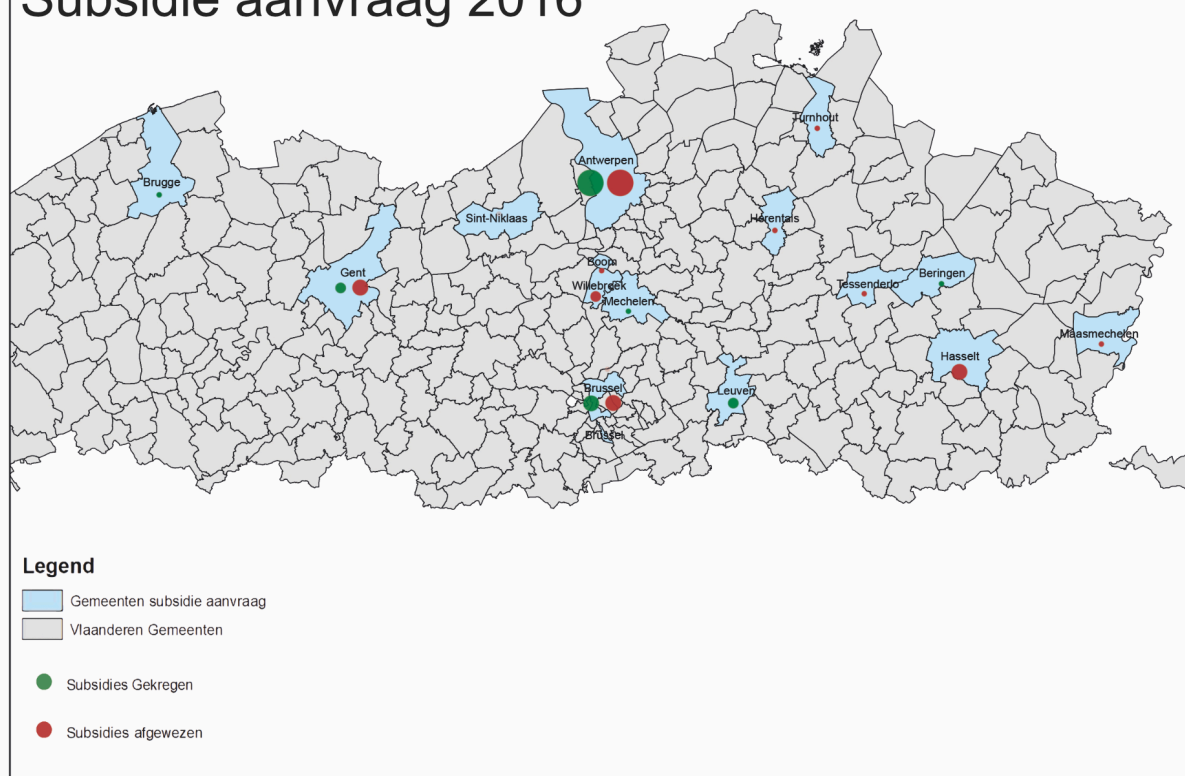
Figuur 21: geografische spreiding 2014

Subsidie aanvraag 2015

Figuur 22: geografische spreiding 2015

Subsidie aanvraag 2016

Figuur 23: geografische spreiding 2016